10 . 5 . 19

VBERTI FOLIETAE
EX VNIVERSA HISTORIA RERVM EVROPAE SVORVM TEMPORVM.

CONIVRATIO Ioannis Ludouici Flisci.

TVMVLTVS Neapolitani.

CAEDES Petri Ludouici Farnesij Placentiae Ducis.

Ad Hieronymum Montenigrum Patritium Genuensem.

Facultate nobis data, alijs interdicta.

NEAPOLI,

Apud Iosephum Cacchium.

M D LXXI.

VBERTVS FOLIETA HIERONYMO MONTENIGRO S. D.

QVÆ me causae Hieronyme ad res Europæ nostrorum temporum scribēdas impulerint, eas in principio operis praefatus sum: cuius initiū feci à bello Germanico, quod Carolus Quintus Caesar cū Socijs foederis Smalcaldici gessit . quo bello nullum ex multorum seculorum memoria aut magnitudine sua memorabilius; aut fine mirabilius fuit. Nā neq; maiore mole Europa ad bellum consurrexit; maioreue consiliorum, atq. opū apparatu opulentissimae, ac bellicosissimae Europae nationes inter se contulerunt arma (quicquid enim floris, ac roboris Germania, Italia, Hispania habuerunt, in armis fuit) neq. ingentibus motibus celerior finis unquam est impositus. Haud facile enim dixeris, bel-

lum illud à Cæsare maiore ne animo susceptum sit; an sapientiore ratione gestum; an incredibiliore felicitate confectum. Cæterum causarum, cur ad tantam rem animum adijcerem, illa non in postremis fuit, quòd nihil aptius inueni ad exilij incommoda, & taedium consolandum; quo me ciues mei ideo affecerunt, quòd scriptis meis uulnera Patriae, ac remedia indicare non dubitarim: ut quas stili poenas do, eæ nulla re conuenientius, quàm stilo leuari uideantur. Facile enim in publicis rebus tractandis, ac tota mente agitandis occupatus animus, à priuatorum malorum sensu, & cogitatione auertitur. Illud quoq; haud mediocre solatium accedit optimae mentis conscientia. Nihil enim me aliud spectasse, quā salutem Patriae; ac ne cursus ad maximā in Italicis rebus potētiam, & auctoritatem à leuibus impedimentis retardaretur, Deum immortalem, qui intimos hominum sensus nouit, testor. Nunc quando ciuibus meis rem in aliam partem accipere uisum est; crimenq; ea in re constituere, quam praemio dignam existimabam,

bam, æquo animo ferenda est uoluntas Patriae: à cuius charitate nullae me unquam iniuriae abducent. Atq; ego, dum in susceptũ negotium omnibus curis sum intẽtus; in eoq; tractando ita uersor, ut laboris iam exhausti; quiq; plurimus exudãdus superest, haudquaquam poeniteat, non satis exploratum habeo, an ullum operae pretium facturus sim: nomenq; meum cum bonis, cumq; iis, qui cum laude in hoc scribendae historiæ munere sunt uersati, aliquo numero futurum sit; an simul cum aetatis nostrae scriptorum turba breui interiturũ. qua turba ita in immensũ creuit, ut maior fere sit scribentium, quã res gerentium numerus: cum tamen omnibus ætatibus rerũ scriptores perrari fuerint. Neq. id mirum: magni. n. ingenii, acrisq; iudicii, tum præterea eximiae eloquentiae; haud mediocrisq; prudẽtiæ; ac rerum humanarum usus semper habita res est: quaeq; magnitudine sua uel praeclarißima ingenia poßit deterrere. At nunc ut quisq; stilum manu tenerescit, historiam attingere non dubitat. quorum hominum maxima pars ita nulla

sunt

sunt facultate; ita tanto oneri impares, ut cum nulla sit in sententijs grauitas, aut pondus; nullum in uerbis ornamenti genus; nulli in concionibus nerui, aut inuentio, ieiuni & exiles non tam lucem rebus, quas literarum monumentis mandandas suscipiunt, ullam afferunt, quàm tenebras altißimas infelicibus scriptis offundunt. Quin etiam plerique, ac fere omnes, cōciones ipsas omittunt omnino: quibus historiam orbatam, tanquam corpus luminibus ademptis cæcam esse necesse est. Quodq́; illi facultate se assequi posse desperant (est enim ardua in primis res; & in qua omnes ingenij nerui sunt contendendi, omnisq́; eloquentiae uis exprimenda) id se consilio praeterire simulant: imbecillitatem uidelicet suā imbecilliore ratione uelantes; quòd dicant, ueritatem rerum gestarum commentitijs, ac pro ingenio scribentis cōfictis concionibus corrumpi. Quorum hominū stultitia, ac futilis & inepta ratio mihi non est refutanda: quam omnium seculorum, omniumq́; gentium, tum autem omnium, quorum in hoc genere industria & facul-

facultas laudatur, auctoritas abunde refellit. Igitur cum institutum opus urgerem, incidit res, quae suaue animi pabulum magna acerbitate aspersit: meq; uehementer commouit. Nam cum ego in rebus meis minimum meo, plurimũ alieno iudicio tribuam, ijs uiris scripta mea ostendere soleo, à quibus me amari; quosq; de ijs rebus iudicare posse existimo: eorũq; monitu quae uideãtur, corrigere & immutare. Igitur cum coniurationem Genuensem, Neapolitanos tumultus, caedem Petri Ludouici Farnesij Placentiae Ducis, quae omnes in eundem annum inciderunt, uno uolumine à reliqua historia separato cõclusissem (qui fere meus est mos in singulis materijs, quas scribendas suscipio; ut mens uarietate rerum minime distracta uno in argumento attentius tota uersetur: quod absolutum deinde cum uniuersa historia contexo) librum quibusdam inspiciẽdum dedi; quorum & erga me beneuolentiam mihi uidebar habere perspectam; nec fides esse debuit suspecta. Verum sensi me parum cautum alienae fidei aestimatorẽ fuisse ab

se ab

*se ab illis proditus. librum enim descripse-
runt; ab aliisq́; describi permiserunt; ut uul-
gari iam inciperet. Quodq́; caput perfidiae
& improbitatis est; à nonnullis mihi ami-
cißimis admonitus sum, proiectae quędam
impudētiae hominem in animo habere, li-
brum suo nomine praelo subijcere, atq. ede-
re. quo periculo perculsus, improbitati, ac
perfidorum sceleri praeuertendum ratus
opusculum mihi edendum duxi: itaq́; feci.
Ex quo, aut ex reliquis scriptis meis, qui
in lucem subinde prodibunt, siqua utilitas
ad homines perueniet; ea non tam labori,
& industriae meae, quàm Viri amplißi-
mi Hippolyti Estij, Cardinalis Ferrarien-
sis uirtuti est accepta referenda, cuius li-
beralitate sustentatus totum animū ab om
nibus curis, & molestijs uacuum, in ijs
studiis defigere penitus possum. Is me in
familiarium suorum numerum amanter
acceptum omnibus cōmodis fouet, ac tue-
tur. Neq. uero me uno eius benignitas ter-
minatur; sed omnes amplectitur, quoscunq.
excellenti aliqua facultate praestare intel-
ligit: ut in illius liberalitate, Regioq́; splen-
dore,*

dore, atq; animi celsitudine firmißimum sit egregiorum uirorum afflictae fortunae praesidium; eiusq; domus insignibus uiris semper referta uirtutum ac bonarum artium Asylum dici poßit. Missas nunc facio caeteras laudes, quae in illo plurimae, & eximiae sunt; singularemq; prudentiam, ac rerum humanarum usum; egregiaq; in Remp. merita. Cum autem plures sint libros nuncupandi causae; hoc est, uel amicitiae animorumq; coniunctionis; uel amplitudinis fortunae; uel generis nobilitatis; uel uirtutum cõmendationis (aliquã.n. harum in libris dicandis sequi homines fere solent) omnes eae in te unum Hieronyme cõueniunt. Nã *mihi cum nemine grauiores, aut plures coniunctionis causae, quàm tecum intercedunt; aut ego cuiquam maiora quàm tibi, studia debeo: neq. enim amicitia nostra à nobis initium capit; sed à maioribus nostris ortum ducens, mutuisq; ac perpetuis officijs inter illos culta ad nos perducta est. Maiores enim tuos claro loco ortos, plurimasq; & egregias Genuae familias affinitatibus cõplexos maiores mei*

ſemper colendos duxerunt; uiros primarios, fortunaq́, & ingenio praeſtãtes: quiq́, in gerenda Rep. ſumma cum fidei & prudentiae laude ſemper ſunt uerſati; neq. urbanis modo magiſtratibus, & honoribus perfuncti ſunt; ſed bellicas quoque res tractarunt. In quibus, Hieronymus patruus magnus tuus, uir omnibus bellicis laudibus cumulatus in bello ad Petram ſanctã cum Florentinis geſto fortem & egregiam operam Reip. nauauit: eiuſq́, in primis uirtute, et cõſilio obſidio illius oppidi ſoluta eſt. Idem triremium Praefectus multa egregiae uirtutis, ac naualis peritiae facinora pluribus in locis edidit. Nec ciuilium modo ac bellicarum, ſed ſacrarum quoque rerum gloria genus tuum commendatur. Siquidem in maioribus tuis cẽtum amplius abhinc annis Hieronymus fuit. qui Dominicana inſtituta ſecutus ob ſpectatos mores eximiamq́, Diuinarum rerum ſcientiam ac praeſtantem doctrinam in Pontificum ordinem lectus Marianam Eccleſiam, cui multos annos praefuit, compluribus continentia & pietatis editis exemplis rexit: ac

per-

perpetuum uitae tenorem ab omni uitiorum contagione castum atque integrum praclaro exitu conclusit: praestantissimarumq; uirtutum laudibus cumulatus discessit. Ut omittam Ioan. Baptistam patrē tuum, cuius integritas & fides omnibus in rebus semper conspecta fuit, quiq; perpetuū tenorē uitae sapienter, integreq; acta egregio fine conclusit; cum se sacrarum literarū studijs totum dedisset. Quā literarum laudem Matthaeus frater tuus aemulatus haud dubie, si uita longior contigisset; expectationi, quam ingentem cōmouerat, responsurus fuit. Talibus tu maioribus ortus is extitisti; qui quantum cōmendationis ab illorum nomine accipis, non minora illis ornamenta uirtute tua reddas. In te enim, praeter fortunae amplitudinem, qua paucis tuorum ciuiū concedis; multa sunt praestantes uirtutes; labor & industria in negotijs; peracreq; omnibus in rebus ingenium & consilium: quibus uirtutibus hāc ipsam fortunae amplitudinem peperisti. ut maxime tibi conueniat uetus illud, quod prouerbij locum obtinet, Suae quenq; fortu

nae

nae fabrum esse. Accedit, quo nihil est praestatius, nullumq; certius animi magnitudinis argumentum, quòd tu fortunae amplitudinem atq. opes non tam in possessione, id quod sapientissimus Philosophus tradidit; quàm in usu positas existimas. Quod duabus in rebus semper declarasti; hoc est, in quotidiano uitae cultu, domesticoq; splendore: in quo à nemine omnino superaris: tū in hominū fortuna liberalitate tua subleuādā & augenda: in quā nemo cōfugit, qui spe se frustratum doleat. Comitatur egregias uirtutes naturae suauitas; & comitas; moresq; in quotidiana uitae cōsuetudine cōmodi, ac singularis humanitas; qua re nihil maiorē uim habet ad communē beneuolentiā attrahendā, uoluntatesq; hominū colligendas: Me quidē tot laudes tuae ita tibi deuinxerunt, ut oīs mihi aetas in te amādo & colēdo sit futura: hancq; meae in te uolūtatis significationē tibi dare uolui, ut amātissime scriptum librum tibi dicarē. Quod munus si tibi nō ingratum fuerit, tum uero me in illo conscribendo operam non omnino inanem posuisse existimabo. Vale.

CONIVRATIO IOANNIS LVDOVICI FLISCI.

EO anno ut in Italia ab externis bellis quies fuit, ita intestinis motibus cōplures eius prouinciæ partes fuerunt infestæ. Eos ordine persequemur; initium facientes à coniuratione Genuensi, quae clandestinis consilys diu ante concocta in huius anni initia erupit. Vrbs Genua maritimis copijs, ac nauali uirtute satis quondam potens complures in Asiae ora; & in mari Mediterraneo urbes; atque insulas imperio subiunxit: eiusq́; nomē multis insignibus uictoriis clarum fuit. neque dubitatur, quin ad magnam aliquam potentiam; magnumq́; in maritimis rebus imperium peruentura fuerit; Pisanorum fini-

timorum, qui potentiæ, ac uirtutis æmuli diu fuerant, opibus fractis; bellis Venetis sine æquis conditionibus imposito; Mediterraneiq́ maris imperio cum Venetis partito. cum quibus sæpe, ac diu bellatum est uario euentu; atque æquo, & haud scio, an ausim dicere, superiore Marte: quippe quibus Clodia capta, diuturnaq́, & arcta obsidione circunsessis, ac ueluti faucibus oppressis necessitas expressa sit, conditiones pacis à Genuensibus bello superioribus; ac tanquam uictoribus suppliciter petendi. Cæterum is gloriæ cursus à ciuilibus discordijs interruptus est: quæ ambitione nonnullarum familiarum aequabilitatem iuris cum cæteris ciuibus haud æquo animo ferentium excitatæ adeo continentibus multorum seculorum malis Genuensium opes fregere, ut misera Ciuitas, prisca dignitate deiecta, modo ciuibus suis parere; modo externas nationes ultro accire; seseq́ illis regendam permittere saepe coacta sit. Quibus calamitatibus diu uexata, & lacerata ad meliorem sese mentem nostris temporibus tandem conuertit. Gallis enim expul-

expulsis, ac factionum, quæ plurimae fuerant, nominibus extinctis, ciuium concordia diu multumq; agitata tandem conuenit: nouaq; Reipublicae forma constituta est; quae in satis tranquillum, & pacatum statum res Genuensium perduxit. Magni autem moliminis res fuit; multisq; contentionibus, ac studiorum certaminibus complures annos iactata. Praeclari ac salutaris consilij auctor fuit uir patrum nostrorum aetate in primis memorabilis Octauianus Fregosius. Is Dux Genuensiũ creatus cum omnes suas curas in Patriam à Gallorum seruitute liberandam; resq; Genuensium afflictas, ac laceratas erigendas; & restituendas contulisset, omnium primum obsidionem intermissam arcis munitissimæ, qua ueluti compede Galli Genuenses constrictos tenebant, maiore conatu repetens, atque urgens, tandem ad omnium rerum extremam inopiam adductam ad deditionem subegit. Ædificata autem fuerat à Ludouico XII. Gallorum Rege loco omnium, qui toto orbe terrarum sunt, natura munitissimo. posita enim erat in præ-

celso promōtorio toto ex silice, quod ab altero cornu portus in altum excurrens subiecto portui, atq; Urbi ita imminet, ut nullus esset nauibus arce prohibēte ad portū; atq; ad Urbem aditus: maritimaq́; commercia, quibus omnia Genuensium continentur, plane essent interclusa. Circunluuntur promontorij radices mari; praeter exiguum illud spatium, quo promontorium terrae in peninsulae modum coniungitur: quod ita alta a continenti interscinditur rupe, ut in eam despici sine quadam animi perturbatione; oculorumq́; uertigine uix possit. Quare nulla erat loci tam muniti expugnandi spes, aut ratio; sed ne ullus quidem aut terra, aut mari aditus. Arce capta illud fuit unici nostra aetate exempli ac Diuinae prope uirtutis specimen, quod cum Fregosij centumquinquaginta circiter annos alterno cum Adornia familia dominatu potiti rerū Genuae fuissent, quae res quandam ueluti speciem iuris ad Genuae imperium genti suae Fregosiae conciliare uideretur; eamq́; arcem in manu haberet, qua suas, & posteritatis suae opes

per-

perpetua, & stabili possessione in nobilissima, ac praepotenti Vrbe firmaret; neque deessent auctores speciosis consilijs utilia anteferendi, tanta tamen in Octauiano fuerit animi celsitudo; itaq; Patriae charitatem omnibus rebus praetulerit, ut arcem è uestigio demolitus sit: Genuēsiumq; animos memoriae suae, ut ueri patriae liberatoris immortali beneficio obstrinxerit. Egregium facinus uir ad Patriae salutē natus alio non minus insigni promerito cumulauit. Ad cogitationem enim longe sanctissimam, ac pulcherrimam animum adiecit, de ordinibus in concordiam redigendis; factionumq; nominibus extinguendis, & exterminandis: quae res Genuam Patriā in pacatum statum post tot secula esset restitutura; fractasq;, & afflictas uires recreatura. Quod eo mirabilius fuit in Octauiano, quòd ex ea re gentis suae dignitas, & potentia, quae ex discordijs ciuiū creuerat; illisq; innitebatur, plane extingueretur: seq; ipse summo imperio abdicare cogeretur. Quòd nisi Federicum fratrem lōge diuersi ingenij hominem; ac cum eo fa-

eo factionis Fregosiae principes ciues aduersarios habuisset, profecto ipse incohata consilia ad effectum perduxisset. Tenuit tamen, ut Duodecimuiri status rerum collapsarum, ac corruptarum restituendi; & emendandi; concordiaeq; ciuium constituendae crearentur. qui Magistratus quãuis insequẽtibus deinceps annis, semper creatus sit; resq; nunquam plane deposita, consilium tamen suo ipsum molimine graue differendo elanguit; ac diuturnitate temporis consenuit. Cæterum incidit res, quaę consopita Genuensium studia excitaret; atque ad intermissa consilia de concordia Ciuitatis, ac bono rerum statu instituẽdo toto animo repetenda inflammaret. Genua enim capta, & direpta est: Octauianoq; expulso Adornij Ciuitatis imperio potiti sunt. quo icti uulnere complures primarij ciues, cum similia à ciuium discordiis sibi quotidie expectanda intelligerent, animum tandem ad concordiam adiecerunt. Caeterum consilijs obstabat uirium imbecillitas. Ciuitate enim tot seculorum malis extenuata noua Respublica, ac libertas

suis

suis radicibus haerere non posse uidebatur, nisi alicuius Principis opibus subnixa. Nullus autem multis de causis magis idoneus uisus est, ad quem se Genuenses conferrent, quàm Romanus Pontifex. Mittitur igitur Dominicus Saulius legatus: quem Ioannes Matthaeus Gibertus, qui summum gratiae locum apud Pontificem obtinebat, non modo repudiauit; molestumq; negotium à se remouit, uerũ etiã Pontifici magnopere auctor fuisse dicitur, ne se in consilium, quod multis molestijs, & impensis ipsum esset implicaturum: tum autem Gallorum animos uehementer offensurum, temere demitteret. At Augustinus Folieta, qui auctoritate plurimum apud Pontificem ualebat; cuiusq; consilio multum tribuere solebat Pontifex, causa Patriae suscepta non prius abstitit incoepto, quàm instando & suadendo peruicit, ut Pontifex in causam descendere decreuerit: Caeterum institutus consiliorum cursus Urbis direptione, Pontificisq; aduersis rebus interruptus est. Accessit, quòd per ea tempora Galli Adornijs exturbatis Genua

nua

nuae imperium recuperarunt. qui cum uetera consilia Genuae stabili imperio potiundae nunquam deposuissent; parumq́, praesidij ad eam rem in arce tam munita experti essent, ad aliud consilium animum cõtulerunt: in eaq́, cogitatione uersari coeperunt, ut quoniam Genua ipsa subiungi non posset, Saonam, quae urbs esset iugo ferendo, communirent; eamq́, sibi in Liguria arcem facerent; quo ueluti freno Genuensium indomita ingenia constricta teneret. Potiti autem ea Urbe fuerãt Galli, priusquam Genuae imperium adipiscerentur per occulta consilia cum Saonensibus inita: eaq́, inprimis de causa Genuenses se Gallis tradiderunt; promisso accepto à Gallis, illos Saonam, simulatq́, Genua sub illorum Ditionẽ rediisset, Genuẽsibus restituturos. Caeterum Galli multa causantes Saonam restituere recusauerunt; egregioq́, opere eã Urbem communiuerunt; ac ualido praesidio firmarunt; portoriaq́, & reliqua uectigalia Genuensium exactore eiecto sibi adiudicarunt. Enimuero Genuenses tanta re perculsi, eo impensius instituta concordiae, & re-

& rerum emendandarum consilia, quod unum esset imminentis interitus remedium, urgent: tandemq; rem ad effectum perducunt: factionumq; multiplicibus nominibus penitus extinctis anno Millesimo Quingentesimo Vigesimo Octauo, Vere ineunte, concordiam constituunt; statumq; rerum emendant; ac nouam Reipublicae formam instituunt: Theodoro Triultio Vicario Regio rem non impediẽte; neque ad suum Regem magnopere pertinere arbitrante, quo rerum statu, quaue Reipub. forma Genuenses uterentur. Concordia firmata enimuero nemini dubium fuit, quin Saona quacunque ratione recuperaretur: sine qua tantorum consiliorum apparatus irriti plane fuissent: Galliq; ipsi Genua exigerentur: quae duo Genuensium res in perpetuum firmabant. Utriq; rei per opportunus fuit Andreas Auria Gallorũ classi, ac maritimarum rerum summae à Rege praefectus, inter quem & Regẽ multae forte indignationum causae intercedebant. Nam Saonã à Gallis retineri, atque alterum Liguriae caput ibi constitui, Vir

ea familia ortus, omniaq́; de libertate, & dignitate Patriæ præclara sentiens ferre non poterat: sæpeq́; per literas omnibus precibus à Rege contenderat, ut Saonam Genuensibus restitueret: eaq́; prima irritatio animorum fuit. Ad publicam communemq́; cum reliquis ciuibus querimoniam accesserunt plurimæ, neque eæ leues priuatim iniuriae: quae eò processerunt, ut tandem Auria Regi *stipendia renuntiarit. Quam occasionem arripientes Genuenses hominem accersunt. qui cum classe in portum Genuae inuectus; libertatisq́; nomine subiecto, & proclamato, Vicarium* Re*gium expellit: Genuamq́; in libertatem asserit. Ac paulo post Genuenses eodē Auria cum classe sua annitente Saonam recuperant. Concordia igitur ac libertate Genuae firmata is rerum status constitutus est, ut factionibus plane sublatis sese à praeteritis malis Genua recreare posse uideretur; nisi unum residuum fuisset uulnus, quod cursum ciuitatis ad optimum statum retardaret. Nam odium inter nobiles, & popularis nominis ciues nunquam*

quam ex Genuensium animis penitus extirpatum sed ad tempus cõsopitum erumpere coepit; paulatimq; gliscens maiores indies uires sumere: popularibus indignãtibus, Adornia, & Fregosia gentibus (quarum inprimis potentia popularium dignitas nitebatur) de summo auctoritatis gradu deiectis; ac summi imperij Magistratu (a quo nobiles lege excludebantur) studio concordiae cum illis communicato totam auctoritatem ad Nobiles translatã: Nobilibus uero & copijs, quibus tũ haud parũ antecellebant; & Andreæ Auriae uiribus subnixis nimios spiritus sibi sumẽtibus, ac populares contemnentibus. Augebant animos ipsius Andreae sui corporis Viri recentia in Patriam promerita. quem liberatorem, & conseruatorem haud immerito appellabant: statua quoque in Ædium publicarum area eius beneficij memoriam decreto publico decorarant. Nondum praeterea nonnulli earum familiarum homines, quas rerum perturbandarum auctores fuisse diximus, ueteres, & elatos spiritus deposuerant. Grauiter

enim ferebant, hac Ciuitatis cõcordia opes ſuas, quibus reliquos ſolebant anteire, paulatim imminui; ſeſeq́; in caeterorum ordinem cogi. Sed neminem ea res aeque angebat, atque Ioannem Ludouicum Fliſcum Lauaniae Comitem magnae potentiae, magnarumq́; opum adoleſcentem. Is praeter communem indignationem ſuos etiam priuatim ſtimulos habebat. Ingenio enim natura elato; ad hoc clara gente ortus, quam Auria familia nullis partibus exiſtimaret inferiorem; multorum praeterea oppidorum, & caſtellorum dominatu praepotens Ioannis Auriae opes ſupra ſuas excellere, iniquo animo ferebat. Vulnerabant adoleſcentis animum uiginti triremes, quarũ adminiſtratio ab Andrea patruo iam tum Ioanni permiſſa; & ſucceſſio una cum ſummo maritimarum rerum imperio haud dubie deſtinata ſummam, ut in maritima Ciuitate auctoritatẽ, & potẽtiam Ioanni conciliabant. Augebant indignationẽ ipſius Ioannis elati ſpiritus; pauloq́; aſperius ingenium, ſecundo rerum curſu inflatum. Is nobiliũ adoleſcẽtium caterＭ

uis stipatus, uultu, ac responsis non solum Ioanni Ludouico, quem & ipsum contemnebat, stomachum faciebat; sed plerisq; ciuium paulo grauior liberae ciuitati uidebatur. At Fliscus contrariam morum rationem ingressus comitate, & quodam blãditiae artificio hominum studia ad sese attrahere nitebatur. Quas res formae dignitas, orisq; & oculorum amabilis quædã hilaritas mire adiuuabant. Quare cum nobilitatis iuuentutem totam fere Ioannis esse cerneret, ad popularem rationem conuersus ex cognita animorum irritatione occasionem, ac spem sumens consiliorum ad effectum perducendorum primarios eius generis adolescentes benigne appellando; in eorum coetus familiariter sese insinuando; omniq; ratione ijs uenditando illorum sibi uoluntates adiungere studebat. Igitur cũ intelligeret, sibi cum Ioanne haud quaquam parem contentionem esse: quòd in maritima ciuitate maiora essent naualiũ, quàm terrestrium copiarum momenta, ijs quoq; sese muniendum statuens, quatuor triremes de Petro Ludouico Farne-

sio

sio Placentinorum, ac Parmensium Duce emit: cum quibus sub Romano Pontifice mereret. cuius conditionis stabiliendae, atque amicitiæ cum Farnesia Gente confirmandae causa, Romam proficiscitur. Erãt Farnesij Andreae, & Ioanni in primis infensi ob acceptam paucis illis annis contumeliam. Ioannes enim iussu Andreæ indignantis, quòd in controuersia de haereditate cuiusdam propinqui sui parum sibi aequum iudicem Romanum Quaestorem arbitraretur, eas ipsas quatuor triremes, cum in illum nihil hostile metuentes forte incidissent, haud ueritus Pontificis Romani maiestatem, ceperat; & Genuam captiuas abduxerat: quas tamen Andreas monitus à Cæsarianis Ducibus, quòd ea res magnam inuidiam Cæsari, sub quo merebat; magnosq; motus in Italia esset excitatura, illico dimisit. Igitur Farnesij ijs iniurijs irritati cum haud dubium esset, sese Auriae animum aemulo potentiae opponendo haud parum offensuros, triremes Flisco cupide uendunt; seq; illius opum amplificãdarum adiutores fore

pro-

profitentur. Quin etiam fama est Fliscũ; Farnesiorum consiliјs imbutum; eorumq́, in primis hortatu ad consilia de caede Ioan nis impulsum. Quae tamen res nunquam constitit: cum multos annos post caedem Petri Ludouici de intimo illius familiari; ac scriba, qui fuit ei in omnium rerum con silio, etiam tormentis esset quaesita. Cum auditum esset Fliscum triremes comparasse, Ioannes Caraciolus Melphiae Prin ceps, qui cum non paucis Neapolitanis Proceribus in bello Neapolitano ductu Lautrechi gesto à Caesare defecerat; Gallorumq́, partes secutus in Gallia exulabat, ac prouinciae Subalpinæ in Italia erat Praefectus; cupidus quantas plurimas posset, Italorum clientelas Regi Gallorum adiungere, animum Flisci magnis propositis praemiјs tentare coepit. Quod etiam prius Augustinus Triuultius Cardinalis Romae fecisse dicitur; Simul ostendit, cum duae sint Italis hominibus crescendi uiae, altera Gallorum, altera Caesaris, errare illum, si putet sese per Caesarem, qui totus ab Auria gratia, & meritis poßideatur,

tur, in altum aliquem dignitatis locum unquam ascensurum. proinde delatas conditiones, si saperet, ne omitteret, sibi praesertim amplas, & honorificas. Erant .n. sex triremium (si tot comparasset, & instruxisset) & ducentorum peditum in arcis Montobiae custodiam stipendia; item turmae equitum praefectura; qui honos apud Gallos in amplis habetur: tùm in domesticum cultum in singulos annos duodecim millia Francorum numum. Quas conditiones Fliscus non aspernatus rem cõmunicat cum Ioanne Baptista Verrina iuuene impigro; nec mediocris inter populares gratiae, & auctoritatis. Intercedebat Flisco cum homine plurimus usus, ac summa multorum officiorum necessitudo. nam cum Fliscus in magna esset numaria difficultate, Verrina pecunijs partim suis, partim sua fide mutuis sumptis, pretij triremium magnam partem Flisco confecerat. quo beneficio deuinctus Fliscus in magno honore, & beneuolentia hominem habebat: plurimumq́; illi ex omnibus amicis fidebat. Erat Verrina uir cum magni

animi,

animi, ac magna spectantis; tum Nobilitati inprimis infensus. ad commune enim odium, priuatas ipse multarum iniuriarum causas se habere existimabat. Quare praesentem statum Reipublicae, in quo nullum sibi locum unquam fore speraret, conuellere cupiebat. Ad hoc aeris alieni magnitudine oppressus cum priuata uulnera sese non diutius tegere posse consideret, turbandarum, ac miscendarum rerum consilium sibi in omnes partes aptum existimabat. Nam si infeliciter res cecidissent, fore, ut priuatim cadēdi necessitas in communi tam multorum ruina lateret: ut minus pudendum homines ducunt, communi incendio, quàm priuato conflagrare: si consilia processissent, tum uero se in magnā potentiam; magnasq́, opes peruenturum. Eius uero rei, atque omnem dignitatis suae spem in Flisci fortuna positam habebat: apud quem se omnia posse intelligebat. Igitur cum nouum hoc consilium, rei, quam intendebat, maxime aduersarium intelligeret, Fliscum ab eo magnopere deterrere instituit, suam illum causam ignorare af-

firmans: quippe quòd ea res ad eam amplitudinem, quum spectaret, non modo iter nullum expediret; sed in primis obsepiret: neq. enim illum tam rerum ignarum esse; aut dubitare debere, quin ea res ipsum Genua esset exterminatura. Nam neque Andream, qui summam maritimarum rerũ à Caesare obtineat; neque caeteros primarios ciues, quorum uoluntates arctissimis uinculis Caesari constrictae sint, quòd eorũ omnis fere res in prouincijs, & Regnis Caesaris uersetur in foenore, uectigalibus exercendis, alijsq; quaestibus occupata, Genuæ esse passuros eum uirũ, qui res ad Gallorum partes trahere nitatur. neque debere illum sperare; sese Andreae, & caeterorum potentiorum ciuium consentientibus studijs in ipsum unum incumbẽtibus posse resistere. A Patria autem procul amandatum quid tandẽ illum pro Gallis posse moliri? Gallis porro ipsis, cũ intellexerint nullam in illo ad res Genuae mutandas opportunitatis partem esse, an non subito in contemptum uenturum? Ita fore, ut eius nomen & auctoritas tantis nunc prae-

mijs

mijs expetita breui debilitetur; & consenescat. Praepoſteram igitur illum conſiliorum rationem, ac uiam inſtitiſſe. Nam prius Genuae potētiam ſtabiliendam eſſe: qua cōſtituta eius amicitiam ab externis Regibus certatim atque ampliſsimis quibusq; conditionibus expetitum iri. Quare ſi ulla colloquia cum Gallis ſint instituta, ea quocunque diſcuteret modo; & ad ſplendidiora animum conuerteret. Mirabundo Fliſco, ac quaerenti, ad quaenam ſplendidiora ſeſe ille uocaret, Verrina non magis ſplendida ſunt, inquit, quae ſuaſurus ſum; quàm tibi neceſſaria: neque ad illa ſuſcipienda tam ego te uoco; quàm tua ſalus impellit. Tu, quae ſunt felicium mentium cogitationes; dignitates, opes, ſummum in ciuitate locum, maritimum Regnum, gratiam Regū animo agitas. quas ego res ut non reprehendo, ita ſalutis rationem tibi priorem eſſe debere cenſeo. Licebat tibi Ditionibus, quas peramplas pōſsides; eaq;, quam tibi maiores tui reliquerunt, ſorte contentum, quietam & tranquillam aetatem procul à turbis, &

 dimica-

dimicationibus agere. Caeterum tu maiora animo amplexus, dum ex perpetua domus tua fortuna altiorẽ gradum ascendere conaris, in praecipitem locum te, domum, fortunam tuam improuide dedisti. Nec dubium est, quin te imminentia discrimina breui sint oppressura, nisi tu illa consilio, & audacia properas discutere: Alterutrum igitur tibi eligendum est, ut, aut ad otiosam, & priuatam uitam, quã parens tuus secutus est, dum integrum adhuc est; redeas; teq́ ab omnibus turbis, & procellis eximas: aut, si ea quam ingressus es, uia tibi magis cordi est, à nulla re, quae illam necessario consequitur, abhorreas. Iniquo esse in te Ioannem Auriam animo; grauiterq́ tuam istam triremium accessionem ferre, si non hominis uultus; si non uerba à nimio dolore interdum expressa indicarent, ratio te ipsa satis docere posset. Naualium enim rerum arbitrium, ac dominatum, quem sibi uni totum cupiditate, & haud dubia spe iam pridem destinauit, tecum communicandum intelligit. Cuius rei

homi-

homines adeo alienos participes nolunt, ut ne fratres quidem socios ferant. quin etiam parentes ipsi non dubitent filiorum sanguine, si illorum cupiditas eminere; & suspecta esse coeperit, securam ac stabilem Regni possessionem sibi firmare. Speras igitur Ioannem ea in re tibi parsurum, quae parentum in filios; filiorum in parentes dextras soleat armare? ac dolorem tam alte animo insidentem, ut ne uultus quidem dissimulatione tegi possit, in uerborum semper contumelias; ac non aliquando in tuam perniciem erupturum? Cuius à te auertendae una omnino est ratio, si illam ipse in caput machinantis uerteris. Etenim cum fortuna eam utrique uestrum necessitatem imponat, ut alterius salus alterius peste sit expedienda, is sapientior profecto fuerit, qui in necessario consilio anteuerterit: ac sic secum statuerit; nullum esse locum morae in eo conatu, qui utrique necessarius eum euertat necesse est; cuius cunctatio alterius celeritate opprimetur. Posses tu Ioãne sublato esse contentus, ni prepotentibus; atque

atque acerrimis superstitibus uindicibus non tam Ioannis caede pestem à te remouisse; quàm maiorem discriminis molem tibi conflasse uidereris. In eodem igitur facinore amplectendi sunt Andreas ipse Auria, rerum caput, Adamus Centurio, ac reliqui illius factionis Principes. Hac una est arx salutis, & dignitatis tuae: hoc unum cõsilium uitam tuam à circumsistentibus insidijs uindicat: hoc tibi eam, quam spectas, potentiam, & auctoritatem parat: hoc tuam amicitiam à maximis Regibus ultro ac certatim expeti faciet: hoc illos ad tuas conditiones adducet: hoc tibi immensas opes, amplissimas ditiones accumulabit. Neque uero, inimicis, & insidiatoribus sublatis perfectum opus tibi debes arbitrari: sed ita statuere, opes tuas nõ aliter quàm Ciuitatis imperio posse stabiliri; mutabilia mortalium ingenia; amicorum parum stabilem fidem; rerum humanarum incertos casus tecum reputans. Hoc inter priuatam fortunam, & maximarum rerum spem interest, quòd in priuatis cogitationibus mediocritas

tutissi-

tutißima est, at in magnis conatibus terminus quousque progrediare, statui nullus potest: neque fortunæ modus nostri est arbitrij; sed medijs consilijs abscißis ad fastigium enitendum est; aut ad exitium praecipitandum. Neque te, si quicquam est in te animi, ac roboris, à ueris, & solidis consilijs, quae neceßitas laudabilia facit, inanes rerũ species debent abducere: quòd Patriae libertatem ereptum ire uidearis. Nam quem tandem superbißimorum hominum dominatum libertatem appellant? aut quae Genuae potest esse libertas? Vix in optima Ciuitate, in concordia ciuium, in moribus integris libertas habetur. At in tam corrupta Vrbe, in tam discordantibus ciuium animis, in tãtis inter se partium studijs, in tam profligatis moribus, nullus est inter dominationem & seruitutem libertati relictus locus. Tibi igitur Genuae imperandum, aut seruiendum est Flisce: utrum potius ducas, tecum statue. Si imperium amplecteris; ad quod te & familiae splendor, & maiorum gloria, & locus, quem illi in hac Vrbe perpe-

tuo obtinuerunt, uocat, nulla res, quae hãc cogitationem necessario consequitur, tibi est abominanda. Quid, quòd hoc consilium non magis tibi amplum, ac necessarium; quàm tutum est? Quanquam ingentia facinora ardua esse solent; nec sine ingentibus discriminibus fere fiunt: quae tamen fortes, ac magni animi uiros à summis praemijs petendis haudquaquam deterrent. Verum ab hoc quoque incommodo te fortuna eximit. Primum ipsi Andreas, & Ioannes, ut in nullo tali metu solute & negligenter agunt: summa domi solitudo: nulla custodia: nulla clientium, aut familiarium turba: Ipsi domi, & in publico sine ullis corporis stipatoribus: (eam solam priuatae moderationis speciem retinent in caeteris rebus impotentissimi Domini) triremes cum solo fere remigio nullo praesidio firmatae. in Vrbe trecenti omnino sunt praesidiarij milites. Quid igitur negotij erit, cúm tu firmissimam, ac fidelissimam quingentorum ex clientibus; ac tibi subiunctis manum corrogaris, Andream & Ioannem incautos loco, & hora destinatis

tis improuiso deprehensos obtruncare? atq. è uestigio portula interioris portus à terrestri parte refracta; & ostio à maritima ab una ex tuis triremibus insesso triremes in tuam potestatem redigere? Hoc tibi primum opus exequendi consilij esse uolo. Cuius perficiẽdi praecipua spes est in populariũ odio, quod inexpiabile in Nobilitatem gerunt: quorum non exiguae partis studia iam ego ad te attraxi; ac porro attrahere non desisto. ut intelligas, me non magis uerbis, quàm sedula impensa opera consilium iuuare. Cum his populare te imperium uolo proclamare. Ad quam uocem non est dubitandum, quin plebs subito sit cõsurrectura; & exemplo primariorum, quos tecum uidebit; & insita rerum nouandarum cupiditate impulsa. Quid tum animi Magistratui fore putas, cum pauculis illis praesidiarys? Nullas illi satis tutas, aut occultas latebras sibi putabunt aduersus tantam in se intentam uim; ne dum sese sint oppositituri. Tu quod facere decreueris; bene, ac feliciter tibi uolo euenire, mea quidem fides tibi suspecta esse non po-

D teſt

test in eo consilio, quod non magis uerbis dare, quàm opera, eaq; nec segni, nec socordi subsequi paratus sum: quaeq; eisdem me tecũ discriminibus obijcit; atque adeo longe iniquioribus in utramque fortunam conditionibus. Si enim euentus incoeptis non responderit, idem me tecum interitus manet, cum minore poenae subterfugiẽdae spe; si cõsilia processerint, tu summum imperium, qua re nihil maius homines in hac uita à Dijs immortalibus expetere possint; ego eam, quam tu esse uolueris, fortunam sumus habituri. Sua sponte in omnia uasta & pracipitia propẽsum animum tanta rei spes oblata in assensum facile traxit. Igitur consilio probato: omniq; Gallorum cogitatione abiecta: duobus ex familiaribus suis, Raphaele Sacco Saonensi Iurisconsulto: & Vicentio Calcanio cubiculario Ditionisq; suae homine adhibitis, cũ rationem rei gerendae expedire inciperent, inter Verrinam & Calcanium de toto consilio sententijs certatum est. Calcanius enim uereri se magnopere dixit, ne illud eius generis consilium sit, quod specie

pla-

planum, & facile experiendo arduum, & impeditum euadat. Liquidius enim se doceri cupere, quid in tanta re suscipienda spectetur? nam si id solum pugnatur, ut popularis Respublica instituatur, ne ipsum quidem Verrinam dicere ausurum, tanti Flisci interesse, quae Reipublicae forma Genuae sit, popularis ne, an optimatum, ut ea de causa nobilitatem delere (id quod necessario faciendum est) in animum inducat: tantamq; inuidiam nomini suo conflare non dubitet: tùm praeterea se, fratres, fortunā domus, tot Ditiones in tantam aleam dare. Vnum igitur tanti certaminis, ac discriminis pretium esse, Ciuitatis imperium. At ad illud perueniendi quam tandem expeditam, aut exploratam uiam ostendi? ut enim popularium studia in nobilitate delenda Fliscum habiturum non sit desperādum, longe tamen in illis alium animorū habitum fore in Regno Flisco concedendo. Superiorem enim rem popularē esse; popularibusq; natura insitam; ab hac illos uehementer abhorrere. Illudq; esse nonnullorum populorum inge-

nium, cuiusmodi esse Genuenses constat, ut libertatis, quam ueram & integram habere nesciant, speciem tamen obstinate retineant. Non esse igitur dubitandum, quin cum nobilitate partim deleta, partim Urbe exacta tot armatorum millia congregata fuerint, unus aliquis popularis Reipublicae nomen subijciat: prima uoce missa (ut in talibus rebus fere fit) reliquos assensuros, popularemq́ Rempublicam conclamaturos, & instituturos. Tantæ autem armatae multitudini quomodo Fliscum cum exigua illa clientium, & sectatorum manu, quam corrogaturus est; restiturum? illud potius uel maximũ esse periculum, ne Fliscum, quẽ solum nobilitatis nomẽ magis inuisum popularibus facere possit, quàm recens meritum commendare, si Regnum affectare senserint, tanquam unicum communi, ac populari imperio impedimentum ipsum quoque de medio tollant. Neque uero sperandum esse, recentis meriti uerecundiam illos à facinore patrando retardaturam, quin potius perniciem & interitum Flisco acceleraturam. Ingentibus

bus enim beneficijs, quae magnitudine sua remunerãdi facultatem multum antecessere, illud praemium reddere homines solere; ut, quoniam pari gratia referenda, eo ueluti praegrauante onere se liberare nõ possint, illo, qui beneficium dedit; quiq; meritũ exprobrare uidetur, de medio tollendo se exoluant. Proinde etiam atque etiam rem considerandam; neque caeca cupiditate se in tam praecipitem casum dandum. ingentis enim mali sibi non dubiam coniecturam, sed certam speciem in oculis uersari. Non sibi quidem Verrinae fidem, aut prudentiam dubiam esse, quam utranque multis locis perspectã habeat, Verum magnopere uereri se, ne ille cupiditate ulciscendae nobilitatis caecatus, in quam hominem execrabili odio efferatum esse constet, non omnia, quae in tanta re prouidenda sint, in consilium adhibeat. Proinde rem diutius concoquendam. Omnem enim in magnis rebus properationem improuidã, & praecipitem esse. Ad ea Verrina magna facinora discriminũ plena semper fuisse respondet; quae tamen fortium, & strenuorũ

animos

animos nunquam fregerint: hancq́; in primis esse inter ignauos, & acres uiros differentiam, quòd illi incertorum periculorum metu certam perniciem à se remouere non audeant; sed socordes, & desides sese proculcandos praebeant: contra magnos & erectos uiros imminentia mala audacia discutere; dignitatisq́; suae uindices, pro libertate & decore omnem fortunã experiri; non tamẽ sese in ancipites casus temere & incaute demittere; sed quae ratio suadeat, ab ijs formidine nõ abduci. Quare, quae Calcanius proponat, ea euenire posse, ni ante, ne eueniant prouisa sint. Verum non ita suam incogitatam fuisse rationem, ut eadem non sibi quoque in mentem uenerint; & in omnem euentum praeparata & disposita sint consilia. neque enim deleta, & expulsa nobilitate, populoq́; armato censere se, ut Fliscus Regnum subito inuadat; sed astu (ut in omnibus magni moliminis consilijs necesse est) rem ducendam esse; populariumq́; primoribus demõstrandum à Flisco, sese nihil spectare, quã, ut publicae & uerae libertati officientibus subla-

ſublatis, commune omnibus, ac populare imperium Genuae inſtituatur. Aliquam igitur Reipublicae formã omnibus aequã ſibi & illis cogitandam: rogareq́; proinde ſe omnes, ut dum ipſe in motibus ſedandis, ac rebus pacandis omni cura eſt intentus, ipſi interea rem animo ſecum agitent, ac ſermonibus inter ſe uerſent; & omnibus diligenter circunſpectis, conueniant, ac pro ſe quiſque in medium conſulat; atque aliqua optimae Reipublicae inſtituendae forma ineatur. Hoc laxamento cogitationibus dato, interea dum illi deliberant, & inter ſe commentantur, Fliſco duo armatorum millia ex ſibi ſubiectis, quos ad portas ex ante praeparato praeſto habeat, in Urbem pluribus ac ſeparatis agminibus introducenda per ſpeciem plebeiorum licẽtiae, qui in turbidis, & commotis rebus habere modum neſciant, cohibendae: ac paulo poſt duo altera millia à Petro Ludouico Farneſio Placẽtiae Duce accerſenda; & in urbem ſimiliter introducenda: quae illum cupide miſſurum, haud dubitandum ſit: quippe qui tam ſaepe, ac tam prolixe, omnes

omnes suas uires Flisco detulerit. deq; ea re iam nunc Farnesio scribēdum, ut eas copias in Liguriae confinibus quamprimum contrahat, ne sint in mora; sed simulatq. accersitae fuerint, accurrant. Tam firmis praesidijs septum Fliscum enimuero tum ciues ueluti ad deliberandum de publicis rebus, atque ad Reip. formā sanciendam conuocaturum. qui cum frequentes in aulam maximam togati conuenerint, tum se Verrinam, qui cum conscijs Flisco aßidebit, cōsurrecturum, ac uerba facturum; proq; sententia dicturum, nullam tutiorem in tātis motibus, tamq; diuersis hominum studijs, neque salubriorem esse Reip. formam, aut praesenti rerum statui magis aptam, quàm si Ciuitas ab uno regatur. Id unicum esse ac certißimum discordiarum remedium. proinde (quod felix faustumq; sit) se suffragio suo imperium Flisco deferre; Ducemq; Genuensium illum creare: Diademaq; sinu promptum capiti Flisci impositurum; simul in illius imperia iuraturum; claraq; uoce eius nomen subiecturum. neq. dubitandum, quin omnes

nes

nes idem facturi sint, re subita oppressi; nemineq; prae tot circunsistẽtium armatorum terrore contra tendere audente. Discurrendum deinde tota Urbe; ac nomen Flisci Genuensium Ducis lætis clamoribus, & plausibus subijciendum. Facile assensuram plebem; quae nusquam alio quàm adseruiendum nata utrum ab uno, an à pluribus regatur, in nullo discrimine ponat. Consilio Verrinae probato rem quomodo geri placeat constituunt. Summa fuit, Andream & Ioannem ac reliquos illius factionis Principes conuiuio exceptos trucidaret; ac reliqua fierent, quae Verrina censuerat. Farnesio scribitur, ut copias conscribat. quod ille è uestigio facere instit. Mittuntur etiam, qui in Flisci Ditione occulte homines contrahãt; qui simulatque Fliscus annuerit, præsto sint: Unaq; ex triremibus, quae ut ad omnes casus, & ad subita Flisci consilia parata esset, stipendijs Pontificis consulto praeterita fuerat, Genuam accersitur per causam sumptus sui in piratica exercendi: per eandem triremis instruendae speciẽ

ex Ditionum suarum hominibus fortissimum, & audacissimum quenq. quem ad omnem uim, & facinus paratum haberet, euocat. Ipse interea dabat operam, ut non modo popularis iuuentutis principes iam sibi deuinctos omni sese illis ratione uenditando; ac popularem Rempublicam non tam uerbis, quàm significatione ostentando, retineret, sed noua etiam studia sibi adiungeret; ac quã plurimos posset, ex omni genere homines undique amicitia comprehenderet. quam rem, cum ipse usitato blanditiae artificio, tum Verrina egregio uoluntatum conciliandarum artifice administro, facile assequebatur. nec minore interea opera omnem suspicionem ex tam familiari cum populari iuuentute consuetudine apud Nobilitatem detestari studebat. Ad omne enim simulationis artificiũ animum uersans domum Andreae familiariter, ac crebrius etiam quàm antea uentitando; paruulos Ioannis natos amplexando; omni denique pietatis, & obsequij simulatione senis canitiem eludebat. tantumq; ijs artibus perfecerat, ut Andreas

dreas monentibus, ut sibi à Flisco caueret, quē magnum aliquid animo agitare haud dubium esset, fidem non haberet. Quin etiam, cum res in Ditione Placentina nō ita occulte administrari potuissent, ut non manarent, Ferdinandusq́; Gonzaga per exploratores comperisset, Flisci nomine delectum haberi; isq́; Mediolano per literas Andream monuisset, ut caueret. Fliscum enim res nouas Genuae moliri; atque occulta consilia ad illum opprimēdum struere, sibi cognitum exploratumq́; esse, palam dixerit, non se posse adduci, ut credat, tāti sceleris facinus tanta ingenij morumq́; suauitate, tamq́; prope coelesti aspectu tegi. Igitur cum omnia satis parata essent; ac dies facinori destinatus appropinquaret, incidit res, quae consilium tardauit. Andreas enim subito morbo implicitus ad conuiuium uenire non potuit. qua spe Fliscus, & socij deiecti rem in aliud tempus differre coguntur: consiliumq́; in noctem conferre tutius & exploratius uisum. Ea fuit nox ante quartum nonas Ianuarias. dies, qui eam noctem antecedit, cum ue-

nisset, Fliscus ut firmioribus sese praesidijs ad rem conficiendam communiret, nõnullos ex militibus publicis Ciuitatis stipendiarijs in aedes suas congregat. quam rem cum ad Andream deferri necesse esse intelligeret, suspicioni anteuertens, cum de more illum adijsset, post hilares ac blandas salutationes, non posse se, ait, stipendiariorum militum, quibus domum refertam habeat, studijs resistere, qui se precibus fatigent; ac locum sibi in triremi, quã ea nocte in piraticam missurus sit, deposcant: proinde ne miraretur, si uel bombardarum, uel alterius rei strepitum ea nocte ex portu exaudisset. Nox cum uenißet, circiter quartam horam domum Thomae Asséreti, in qua adolescentium popularium conuentus ex consuetudine habebãtur, profectus omnes, quicunque ibi reperti sunt (fuerunt autem ad tres & uiginti) secum ad coenam in aedes suas ducit. Eae in edito Urbis loco, in hortis Carinianis ad Diuae Inuiolatae sitae procul à continẽtibus aedificijs, in primis idoneae erãt ad tumultus, & strepitus occultandos, quos in tanta turba;

ba; atq. armorum tractatione fieri necesse erat. Ac Verrina à se dimisso, qui & publicas, & Andreae aedes, caeteraq; Urbis loca circumiens exploraret, num qui motus, aut num qua suspicionis significatio usquam fieret, Iuuenes in cubiculum seductos ita allocutus fertur. Ad coenam uocatos Iuuenes, nullis uos magis opiparis epulis accipere potui, quā quibus tot annorum auiditatem expleretis. En optatus dies uenit: En oblata est facultas omnibus uotis expetita tot Nobilitatis iniurias, & contumelias ulciscendi. Omnia enim uobis praesto sunt multorum mensium diligentia mea parata: strenuorum ac fidelissimorum Iuuenum, omneq; discrimen pro me subire paratorum egregia, ac numero etiam firma intra urbē ipsam contracta manus; infimae plebis studia ad meum nutum consurrecturae; externa Principum auxilia, quae in propinquo sunt; popularis nominis ciues, qui omnes fere cognationibus, & affinitatibus uos attingunt, eadem qua uos indignatione ardentes. qui simulatq. triremes in potestate nostra uiderint,

derint, & aduersariorum Duces sublatos (utrumque autem mihi facile & expeditum est) consilia sunt nobiscum coniuncturi: cum contra inimici nostri securum aeuum degentes ab omnibus rebus imparati sint. Dijs igitur bene iuuantibus ad rem exequendam properemus. ad quam cohortandi mihi non estis Iuuenes, qui mihi ardore, & studio debetis praecurrere. neque enim ego uobis huius consilij auctor sum, sed uos potius mihi, qui me assiduis querelis uestris ad illud impulistis, indignitatibus & acerbitatibus, quibus uos per hos annos inimici uestri presserunt; & nunc cum maxime premunt, accensum. in quarum rerum societatem tantũ abest ut illi me, qui ex illorum corpore nemini secundus sum, perducere unquã potuerint, ut cõtra me ab illorum coetu subduxerim; ac studia uobiscum coniunxerim; & honestatem causae secutus; & maiorum meorũ uestigia imitatus, quos idẽ saepe fecisse accepi. Qua de causa nũc illis magno in odio sum. Verum ego eiusmodi hominum odium & gratiam in aequo pono. Caeterum acrio-

res

res stimuli ad ultionem petendam esse debent uobis uestrae iniuria, quàm mihi dolor ex uestris iniurys: qui nulla re sum ab illis priuatim laesus; ac uestram tantum uicem indignor. Nam per Deum immortalem, cui tanta arrogantia non stomachũ faciat? aut quid est, quòd illi tantopere uos contemnant; ac nullo numero esse uelint? perinde quasi illi e coelo; uos omnes e coeno nunc primum existatis: ac non pleriq. e uobis honestiore loco, ac clarioribus maioribus, quàm pleriq. eorum orti sint. Iam uero cuius tandem est iniuriae ac superbiae, leges Duodecimuirales tãto totius Ciuitatis consensu sancitas perfringere; quibus omnium ordinum dignitas exaequata est; factionumq́; nominibus plane exterminatis, unum totius ciuitatis corpus cõflatum est; parq́; dignitatis locus (quod tuẽdae cõcordiae in primis est accommodatum) omnibus in Rep. constitutus? Hanc sanctißimam legem, qua tranquillus Ciuitatis status continetur, labefactare, atq. adeo euellere, quid aliud est, quàm ciuiles discordias, quae consopitae uidebantur, excitare:

re; ac Ciuitatem in antiqua mala redigere? nullus enim ad turbas et seditiones excitãdas acrior est stimulus, quàm honoris & dignitatis cõtentio. Quod eo indignius est illos conari; quòd in hac ordinum aequalitate illi à uobis maximũ; uos ab illis nullum beneficium habetis, summo ciuitatis imperio, ac Ducali honore, qui uester semper fuit, cum illis pacis & concordiae causa sponte communicato. quae res in reliquis liberis ciuitatibus magnarum dimicationum, ac turbarum semper causa fuit. Indigna haec per se sunt ac nõ ferenda. uerum alia longe atrociora instant: quae uos non patiar diutius ignorare. Ioannes enim Auria, quem isti Ducem sibi assumpserunt (cuius uiri intolerabilem ne superbiã, & arrogantiam, omniumq; hominum contemptum; an immanem cupiditatem & ambitionem prius detester?) non contentus principe in Ciuitate loco, ad altiora iã tendit atque imperio animum adiecit, eiusq; rei, quod mihi compertum est, à Caesare diploma habet. verum quo minus cõsilium nefarium exequatur, ego ac fratres mei

mei ſumus in mora: quos de medio tollere molitur, ut incohata conſilia, nemine obſiſtente ac reliquis caede noſtra perterritis ad exitum perducat. Mihi igitur prauertendum eſt iuuenes, ne ſedens opprimar. Properemus igitur ad iuſtas poenas expetendas ab ijs, qui mihi animam, uobis libertatem eripere ſtudent. Neque in eo cõſilio cunctandum eſt, quod antea probandum, ac laudandum nunc patriae charitas, & ſeruitutis periculum etiam neceſſarium & pium faciunt. neq. debet quiſquã ab eo aut timore deterreri; aut quòd ſeſe in nimis praecipitem caſum dare uereatur, retractare. nam ut omittam, tuta & quieta cõſilia ijs, quibus ſecundae res ſunt, apta eſſe; oppreßis ab audacia ſubſidium petendum, nullum diſcrimẽ adimus. Omnia. n. ut in nulla re ſuſpecta illis ſunt ſoluta, & neglecta; nullae cuſtodiae; nullae uigiliae: nullum in triremibus ſatis ualidum praeſidium: primaq; nunc quies omnes ueluti ſepultos tenet. Incredibiliq; noſtra felicitate fit, ut neceſſarium conſilium cum pietate, ac ſumma etiam ſecuritate coniungatur.

tur. Illud extremum res me pronuntiare inuitum cogit. Siquis uestrum tãta sit perfidia, qui me in eo consilio deserat, quod causa inprimis uestra sum ingressus, is sciat meam, & caeterorum quibus septi estis, dextras in se ueluti proditionis noxium armatas. Cum perorasset Fliscus; tantaeq; ac tam subitae rei stupor omnibus uocem primo inclusisset; simul armatorum circũsistentium horribilis offusa oculis species animos defixisset, praesens pauor futuri discriminis metum uicit: cum magis non probare, quàm non sequi consilium sese posse intelligerent. secuturos se igitur quo duxisset, profitentur. Duo tantum fuere, qui siue uero, siue simulato timore societatẽ deprecati sunt: cum nõ ueriti essent confiteri, sese tractandorum armorum insolentes tela horrere; ac simul ac gladios eductos uiderint, trepidatione sua & fuga turbandis potius rebus, & imminuendis reliquorũ animis, quàm ulli auxilio futuros. Venia data est à Flisco suam ipsis ignauiã confitentibus: hominesq; cubiculo sunt inclusi. Interfuit orationi Paulus Pansa

iam

iam inde à prima aetate in Fliscorum domo educatus: uir grauis & quieti ingenij. Is mentionem facinoris abominatus, Ne istud inquit, Deus immortalis sinat, permittatq́; ut tu nefario, ac praecipiti consilio te, fratres, domum, rem, famam perditum ire properes.' atq. in lachrymas effusus; Fliscumq́; complexus, ac paulum seductum, matreq́; adhibita, per infelicem senectam suam; per familiaritatis necessitudinem; ac per quaecunq; iura homines inter se coniungunt, orare, obtestariq́; coepit ne se perditorum hominum consilijs abduci pateretur: neue impotenti regnandi cupiditate ita raperetur, ut non ad atrocitatem facinoris, atq; ad discriminis magnitudinem cogitationem conuerteret. An tu inquit, omnia Diuina & humana iura uiolare; ac perfringere pro nihilo habes? Non horret animus totam nobilitatem, qua incolumi consilia tibi procedere non possunt, insontem, & immerentem ad cadem destinare? Andreae ne Auriae, qui pro multis suis in te meritis, ac paterna beneuolentia parentis

sanctitatem apud te obtinere debet; quemq́; longa aetas, perpetuusq́; tenor uitae sine noxa in hac Urbe actae, eximiaq́; in Patriam beneficia omnibus uenerabilem faciunt, tu unus, qui pro eius salute, si quis illum petat, latus ipse tuum ultro opponere deberes, inuentus eris, qui mortē per summam crudelitatem offeras? Hanccine maiorum tuorum gloriae, à qua tātum accipis splendoris, gratiam reddis? Hoc scilicet à te reposcunt Innocentius Quartus, et Hadrianus Quintus Pōtifices Maximi, ut Fliscum nomen, quod illi eximijs uirtutibus suis tam clarum relinquere semper studuerunt, tu tanti parricidij macula (suo enim nomine res appellanda est, nec potest uerborum praestigijs facti turpitudo opprimi) foedares? Age, si nullum ius est tam sanctum, quod non execrabilis dominandi cupiditas uiolet, quae tanta te mentis caecitas tenet, ut incerta & praecipitia tutis & exploratis anteponas? An non uides Ioannis Auriae superbiam, & elatos spiritus omnibus nimios iam uideri? ac liberae Ciuitati in dies grauiores esse?

Quid

Quid dubitas, si tu contrarium uitae cursum teneas, moderationisq. documēta dando te illius dißimilem ostendas, quin Ciuitatis studia in te paulatim sint inclinatura? tuq. aemulo sublato, qui ijs moribus diuturnus esse non potest, summum in Ciuitate locū obtenturus sis? Summae sapiētiae loco semper fuit, alienae stultitiae euētum ex tuto operiri. Quid igitur contendis spes tuas improuida festinatione anteire? atq. ea, quae cū tarda securitate ueniunt, caeca cupiditate euertere? Turbulenta & praecipitia consilia ijs tātum apta sunt, qui priuatim degeneres; domi egētes; omnibus contempti nullam spem priuatis uulneribus medendi nisi ex malis publicis habent: quiq. in aduerso consiliorum euentu nihil damni uel in fama, uel in re faciunt ab omnibus ijs rebus iampridem destituti. Qua uero spe tam praeceps consilium ingrederis? aut quibus opibus subnixus tantam rem moliris? An animos tibi faciunt pauculi illi ex infima plebe, quos tecum habiturum speras? qui egentes, & inermes; tum autem subitis mutabiles, si fortu-

fortuna uertat, eadem mobilitate, qua te ſe cuti fuerint, deſerturi ſunt; atq; etiam oppugnaturi. Exemplo tibi ſint innumerabiles aliorum euentus, quàm parum ſtabilis ſpes in uulgi fauore collocetur. Popularis ne nominis ciues ad te attracturũ ſperas? an tot graues uiros, tam leui aura mobiles putas, ut ad tuam uocem de tanta re conſilium ſint capturi? ac ſocietatem tecum inituri ſint ij, à quibus conſilia ſeparaa ris; ut tanquam pecudes ad tuum nutum circumagi uideantur? Documento ſint, quid animi uiri graues, ac firma ætate habituri ſint, pauci iſti adoleſcentes armis tuis circumſepti: quorum etſi nonnulli laetum aſſenſum uultu praeferunt, pleriq; tamen moeſto ſilentio, quãdo nulla alia re audent, tuum iſtud factũ haud obſcure improbãt. quin potius ueriſimile eſt, illos (id quod in eiuſmodi rebus uſitatum eſt) ſuſpicaturos te libertatem, & popularem Remp. prætexendo, cuius auctorem te ex nobilium corpore merito ſuſpectum habebunt, dominationem tibi, & ipſis ſeruitium moliri. Dubitas igitur, quin hic metus quanuis diſſiden

sidentes inter se nobilium, & popularium animos sit coniuncturus? ac quin illi sociatis consilijs arma aduersus cõmuni libertati insidiantem uersuri sint? Pergebat Pansa preces consilijs miscens hominem à prauo incoepto reuocare, cum Verrina, quem ad explorãdum Ciuitatis statũ missum diximus, superuenit: seq; omnia loca adijsse; oĩaq; diligenter perlustrasse renuntiat, omnia tranquilla & quieta esse, & ipsorum conatibus opportuna: tum praeterea triremem paratã, atq. omnia composita. nõ igitur iam esse cũctandum. Quare Fliscus responso dato, in eum se locũ progressum, ut nullus iam sit regressus, aut poenitentiae locus, Pansam gementem, ac fati iniquitatẽ, hominumq; scelus accusantem relinquit: ac de omnium consilio munera in hunc modum partitur. Triremis Praefecto imperat, ut cum triremi ad angustas interioris portus fauces, in quo triremes Auriae erant in hybernis, insidẽdas proficiscatur: Othobonum fratrẽ mittit cum armatis ad portam Diui Thomae occupandam, qua occupata, ad aedes Andreae accedat (eae sunt

prope

prope à porta, extra urbẽ sitae) ibiq́; ipsum & Ioannem obtruncent: Cornelium, alterum fratrem nõnullis armatis attributis mittit, qui portam Diui Stephani occupet; Thomam Asseretum cum delecta iuuentutis manu mittit, qui cum celoce in interiorem portum penetret; eoq́; occupato portam sibi patefaciat. ipse cum Verrina, & Hieronymo fratre; iuuenibusq́; conuocatis, ac reliqua suorum manu (erant autem ad centum quinquaginta) terrestri itinere ad eundem interiorem portum contendit: in quem porta ab Assereto iam refracta cum suis ingreditur. Operaepretium est considerare, quàm incerti, ac parum explorati sint coniurationum exitus; quàm leuibus causis magnarum rerũ momenta uertantur; quamq́; paruae res ingentes consiliorũ apparatus summoq́; astu ductorum saepe euertant. Nam Fliscus ad praetoriam triremem accedens tabulã, quae puppi superiniecta ac ripam attingens usum pontis triremẽ adeuntibus prabebat, conscendit: quae, cum per se minus stabilis nullis retinaculis circumligata tũ

triremis iactatione, quā remigum tumultus, ut in tam improuisa re necessario excitatus faciebat, uacillans ab altera parte collapsa in mare decidit: omnesq́; superstātes ruina sua secum traxit. In quibus Fliscus à nemine suorū ut in obscura nocte, cōspectus grauitate armorum ad imū depressus, cum neq. ipse per se conniti posset; neq. à quoquam suorum casum hominis ignorātium subleuaretur, perijt. Ita pestis, quam in alios machinabatur Fliscus, Diuino iudicio in illū collata. Qui ad portas occupādas missi erant, rē facile custodibus semisomnibus partim obtruncatis, partim captis cōfecere. Clamor, & strepitus in interiore portu excitatus ab Andrea & Ioanne ex domo prope litus sita in noctis silētio exauditus Ioannem exciuit. qui, ut quidnam esset cognosceret, inermis cum duobus comitibus, ac uestitu domestico domo prosilijt; atq. ad portum accurrēs cum ad portam Urbis peruenisset, atq. ut illam aperirēt, minaciter clamaret, Flisci cognita uoce laeti fores patefaciūt; Ioannemq́; ingredientē circunsistētes cōpluribus hastilium

ictibus confodiunt. ductaq́ deinde temporum ratione pro certo compertum est, eodem temporis puncto, quo Fliscus periit, Auriam interfectum. Ita duorum iuuenum praeferocia ingenia, ex quorum dissidentibus studiis; ac contentionibus magnôs motus; magnasq́ turbas in futurum Ciuitati imminere, nemini dubium esset, eodem horae momento fatum sustulit. Qui Ioannem confecerunt, ab Andrea petendo ad cogitationem admissi facinoris mente paulisper auersa spatium Andreae dedere, ut Ioannis casu audito in equũ à suis sublatus cum ipse infirma ualetudine per se conscendere non posset, fuga salutem peteret. At iuuenes, qui erant in interiore portu triremibus in potestatem redactis alius alium percunctantes, quidnam Flisco factum esset, qui nusquam appareret, ea re perculsi non tamen deserunt se; sed Othobono à Ioannis caede reuerso custode triremibus relicto, ipsi Hieronymum secum ducentes; ut fuerat compositum; tota Urbe discurrentes ciues ad arma concitare; ac populare imperium cõclamare incipiunt.

Ad

Ad quam uocem cum plerique ex multitudine sese hominibus adiungerent, nullus tamen fuit ex popularium optimatibus, qui se commoueret: partim, quòd à tumultuarijs consilijs abhorrerent; partim, quòd Fliscum hominem à populari causa, si minus simulata in praesentia uoluntate, natura certe dißidentem popularis status auctorẽ non probabant. Omnes uero, ad tantae rei societatem consilio secum non communicato, neque diu ante concocto, subita uoce tanquam pecudes rapi, suae dignitatis esse non putabant. Interea Gometius Suarius Figueroa Caesaris orator trepido nuntio excitus; ac re subita perculsus inter manendi, & Urbe excedendi consilia incertus animi fluctuabatur. Caeterum hominem retinuit Paulus Lazania. Is uir magnae erat inter populares auctoritatis & gratiae; tenuiorumq; animos mira beneuolentia comprehensos tenebat: ut maxima illorum pars ad eius nutus consurrectura esset; seq; in omnia consilia cum illo consociatura. Is igitur, cum caeteri ciues improuiso terrore obtorpuissent, unus

 se non

se nõ deseruerat; sed ualida clientium manu corrogata ita se comparauerat, ut ex Fliscorum euentibus consilia caperet. Cum igitur ad Figueroam uocatus uenisset, bono animo hominem esse iubet. sese enim illum firmo armatorum praesidio septurum; inuiolatumq́ seruaturum: interea quo Fliscorum motus euadant, totam noctem expectandum dicit. qui, si inanes fuerint nihil porro tentandum: sin res illis succedere, aliquaq́ in illorum causam fieri inclinatio coeperit, enimuero se cum Spinola familia, opibus ac numero praepotenti coniunctum, firmißimoq́ iuuenum globo stipatum tota Urbe discursurum: Adorniorũq́ nomine subiecto, Barnabaq́ Adornio, qui haud longe absit, interea accersito; ac Duce ex ueteri more proclamato, haud dubie maiores ad se concursus facturum; maioremq́ popularium ciuiũ, ac plebis partem Adornio nomine attractam se ad ipsum applicaturam: quin & illos ipsos, qui Fliscos secuti fuerint, illis desertis ad Adorniorum partes, quas intimis sensibus colant, cum reliquis transituros.

ſituros. Qua oratione, & auctoritate Lazaniae confirmatus Figueroa omni abeũdi cõſilio plane abiecto euentum expectare cõſtituit. At Iuuenes, cum lux appropinquaret; neq. quenquã ex primoribus, affinibus, & cognatis ſuis ſecum trahere potuiſſent; multitudine quoq. ſpe fruſtrata ab ipſis dilabi incipiente, Fliſco, cuius ductu, & impulſu rẽ eſſet ingreſſi, & Verrina, qui rebus diffidens, in triremẽ ſe receperat, nuſquam apparentibus, animis debilitati, conſilium ſibi quiſq. capere coeperunt: atq. alij in priuatas domos, alij in eandẽ triremẽ ſeſe recipiunt; Hieronymo cum extenuata hominum manu relicto: qui inops conſilij Vrbe diſcurrens cum ſuis intermortuas uoces iactabat. Interea ſummus Magiſtratus, qui tumultus initio nullo ſatis firmo praeſidio contra tantum motum munitus tanto circunfuſo pauore obtorpuerat, cum nõnulli ex optimatibus in ædes publicas ſubinde cõuenire coepiſſent; animos colligere coeperat. ac leniter potius rem ducere, quã aperta ui agere, tutius ratus; quatuor ex principibus ad Hieronymum ad res componendas

nendas mittit. quos ille obuios factos contumaci responso, ut erat stolide ferox à se dimittit. Sed paulo post, desperatis tandem rebus ad portam Diui Stephani cum paucis reliquijs à Thoma Assereto nunquam desertus sese recipit. Ibi de conditionibus cum Magistratu agi coeptum: Nicolaoq; Auria affine internuntio ultro citroq; concursante res ita conuenit. Discederent Flisci ab armis: Urbe excederent: Ciuitatem tumultu liberam relinquerent: id si fecissent, Magistratum illis, & consortibus culpam condonare. Quo decreto per scribam recitato Urbe excedunt; atque in arcem Montobium, quae ab Urbe decem circiter millium passuum distat interuallo, cum suis concedunt. Ita magni Fliscorum motus eodem die excitati & compreßi sunt. Urbe tumultu liberata Magistratus quid facto opus sit, deliberat. Cumq; iuris consulti respondissent, non impediri Magistratum decreto & fide nõ tam uoluntate data, quàm neceßitate expressa, quominus sibi in Fliscos, & socios animaduertere liceat, cum aliquãdiu sententijs

tentijs

tentijs uariatum esset, tandem tantae impunitatis exemplum magnam similia admittendi illecebram esse censentes ad seueritatem uersi bona Fliscorum publicant: aedes ad Diuae Inuiolatae amplas, & praeclaras complanant: ipsos, & Verrinam auctores & capita seditionis perduellionis damnant: reliquos consiliorum participes nominatim quinquaginta annorum exilio multant: exercituq; ad arcem Montobium oppugnandum misso, duce Augustino Spinola, additis Dominico Franco, & Dominico Auria procuratoribus, complurium dierum oppugnatione Hieronymum ad deditionem subigunt: capitis, ac rerum suarum summo Magistratui libera potestate permissa. Quae res magnas Genuae praebuit contentiones; magnosq; animorum motus excitauit. Ac res ingentibus uerborum, & sententiarum certaminibus complures dies extracta est; cum non paucorum studia pro Fliscis quoque exarsissent. Ii mitioris sententiae auctores esse; neque ad extremum saeuiendum dicere. satis poenarum Fliscos dedisse, omnibus

bus bonis, ac peramplis & optimis Ditionibus euersos; aedibus & arce Montobio complanata. Ac si quis rem uere existimare uelit, quid tandem Hieronymum & Othobonum commeritos, ut ijs tam implacabiliter succenseatur? Miseros adolescentes omnium rerum ignaros, ne cōsilij quidem participes factos, improuiso deprehēsos, nullo ad cogitandum temporis spatio dato, ad lanienam à uiolento fratre raptos: ad illius nutus miserorum inscitiam circumactam. Igitur habuisse meritam poenam noxium caput: ipsos extra noxam existimandos. Neque se ea re, quam in primis iactari audiant, magnopere moueri, posteritatis exemplo; ut reliqui uidelicet atrocitate supplicij à talibus cogitādis deterreantur. Nam & nostra & omnium seculorum memoria maleficia semper acerbißime punita; quotidieq; in omnibus Urbibus latrones, sicarios, fures, ac reliquos maleficos homines capitali supplicio affici; quorum tamen suppliciorum exemplo, aut metu, homines ab ijsdem facinoribus admittendis haudquaquam deterreri. Quod

in

in maiestatis crimine eo minus sperãdum, quo praemiorum amplitudo acrioribus stimulis homines ad illud impellit. Ac ne illud quidem perpetuum esse, ut in maiestatis & perduellionis crimine nullus sit misericordiae locus. Id enim ut innumerabilia alia exempla omittantur, refelli Caroli Quinti Caesaris sapientissimi Principis exemplo & auctoritate: qui Saxonẽ bello uictum, & in acie captũ morte multandum non duxerit; satisq; habuerit hominem imperiali edicto, & exilio maiestatis damnatum, quiq; totam Germaniam in Caesarem dominum suum excitarit, iure suffragij in Caesare creando, & Ditionibus auitis multare. Cõtra alij mirari se uehementer dicere, unde hic mos nunc primum inducatur, uoluntates non facta exquirẽdi. Quod si suscipiatur, nullũ iã fore legum aut iudiciorum usum: quod nemo tam hebes ingenio futurus sit, qui nesciat facta à uoluntate seiungere; & se, aut errore, aut inscitia lapsum, aut extrema necessitate adactũ proponere; aut infinitis alijs calumnijs facinus tegere. Qua uolun-

tate Flisci usi sint, neq. se, nec quenquā omnino mortalium diuinare posse: prauā fuisse, quae secuta sunt facta indicare. ea spectanda; ac suis momentis ponderāda. Qui post Ioannis caedem, fratre etiam mortuo, à quo adacti excusentur, incoepta nō omiserint; sed portas, triremes, ac reliqua occupata retinuerint; totaq́. Urbe discurrentes plebem ad arma uocarint; & in Magistratum incitarint; sibiq́. tanquam dominis aedibus publicis à Magistratu cedi postularint. Auertisse Deum immortalem nefaria consilia: ac Magistratui punienda reliquisse. Quàm uero cōpar esse Saxonis, & Fliscorum factum? Illum magnitudine animi inductum, nullum scelus concepisse; non de caede Principum, aut de ullo maleficio cogitasse; sed conspirationi maximae Germaniae partis, in libertate illius prouinciae defendenda, quam à Caesare immini praeseferrent; ac ne ad detestatam ipsis religionem suscipiendam cogerentur, Ducem se non subtraxisse. Diuino numini cordi fuisse, ut inde uictoria esset, unde ius stabat. Non igitur Caesarem tā ipsum Saxonem

nem spectasse in illo incolumi seruando, quã totius Germaniae consensum. haud dubiũ, quin si in illum animaduertisset, omnium tam Ciuitatum, quàm Principum eius prouinciae odia sibi esset irritaturus. Fliscos uero, quam tandem iniuriam, quemue metum tam atroci facinori praetexere? illi ne impune ferãt, ut Regni inuadendi, patriaeq; libertatis opprimendae causa, omnes bonos ad caedem destinarint? tùm uero maius prope flagitium factum iri à magistratu in tãtis parricidijs impunitis relinquendis, quàm ab ipsis Fliscis in illis suscipiendis factum sit. Vicit tãdem melior, & frequentior pars: Andrea adnitente, ac grauissimas iniurias pio iustoq; bello persequente. decretumq; est, de Hieronymo & cõsortibus capitale supplicium sumendum. Ex eo decreto in ipsa arce Hieronymus, & Verrina securi percussi: reliqui inferioris sortis suspendio necati: ipsaq; arx, quae turbulentorum hominum receptaculum saepe fuisset, ac quieti Ciuitatis immineret; solo aequata.

tate Flisci usi sint, neq. se, nec quenquã omnino mortalium diuinare posse: prauã fuisse, quae secuta sunt facta indicare. ea spectanda; ac suis momentis ponderãda. Qui post Ioannis caedem, fratre etiam mortuo, à quo adacti excusentur, incoepta nõ omiserint; sed portas, triremes, ac reliqua occupata retinuerint; totaq; Vrbe discurrentes plebem ad arma uocarint; & in Magistratum incitarint; sibiq; tanquam dominis aedibus publicis à Magistratu cedi postularint. Auertisse Deum immortalem nefaria consilia: ac Magistratui punienda reliquisse. Quàm uero cõpar esse Saxonis, & Fliscorum factum? Illum magnitudine animi inductum, nullum scelus concepisse; non de caede Principum, aut de ullo maleficio cogitasse; sed conspirationi maximae Germaniae partis, in libertate illius prouinciae defendenda, quam à Caesare imminui praeseferrent; ac ne ad detestatam ipsis religionem suscipiendam cogerentur, Ducem se non subtraxisse. Diuino numini cordi fuisse, ut inde uictoria esset: unde ius stabat. Non igitur Caesarem tã ipsum Saxo-

nem

nem spectasse in illo incolumi seruando, quã totius Germaniae consensum. haud dubiũ, quin si in illum animaduertisset, omnium tam Ciuitatum, quàm Principum eius prouinciae odia sibi esset irritaturus. Fliscos uero, quam tandem iniuriam, quemue metum tam atroci facinori praetexere? illi ne impune ferãt, ut Regni inuadendi, patriaeq́; libertatis opprimendae causa, omnes bonos ad caedem destinarint? tùm uero maius prope flagitium factum iri à magistratu in tãtis parricidijs impunitis relinquendis: quàm ab ipsis Fliscis in illis suscipiendis factum sit. Vicit tãdem melior, & frequentior pars: Andrea adnitente; ac grauissimas iniurias pio iustoq́; bello persequente. decretumq́; est, de Hieronymo & cõsortibus capitale supplicium sumendum. Ex eo decreto in ipsa arce Hieronymus, & Verrina securi percussi: reliqui inferioris sortis suspendio necati: ipsaq́; arx, quae turbulentorum hominum receptaculum saepe fuisset, ac quieti Ciuitatis immineret: solo aequata.

TVMVLTVS NEAPOLITANI.

GENVENSES motus felici celeritate oppressos Neapolitani tumultus exceperunt. quorum initia uerborum contentionibus, & iurgijs iactata ad perniciosam mox seditionem, postremo etiam ad ferrum, ac sanguinem, atrociaq́; praelia exarserunt. Conflati autem sunt partim Neapolitani populi contumaci temeritate; nõnullorum hominũ res miscere, ac nouare cupientiũ astu incitata; partim Petri Toleti pertinacia, ac nimia dominandi cupiditate. Is erat in Regno Neapolitano Vicarius Caesaris; maximae parti Neapolitanae plebis mire gratus; caeterum Nobilitati hostiliter inuisus: quippe cuius libido, quae antea paulo solutior fuisset, à Petro esset cohibita. Nimia enim superiorum

periorum Vicariorum lenitate nobiles ac potentiores abuti soliti, legumq́; & iudiciorum metu pene soluti omnia aequabilitatis iura perfregerant; indomitasq́; cupiditates suas in tenues & humiles homines exercebant: eosq́; omnibus iniquitatibus uexabant. Hanc tantam tamq́; effrenatam omnium rerum licentiam compresserat Petrus: siue ille miserorum iniurijs permotus, iustitiaeq́; studio adductus siue ob conceptum in Nobilitatem odium, à qua se grauiter laesum putabat. Nam cum Petrus initio magistratus apud Nobilitatem multis de causis grauiter offendisset; eiusq́; seueritas nimia uideretur illum Nobiles apud Caesarē criminari nunquam destiterunt; multisq́; nominibus inuidiam homini conflare studuerunt, eaq́; de causa Caesar Petrum Patiecum Pontificem Geennensem ad res cognoscendas, cū amplissima potestate Neapolim misit; illeq́; multa emendauit; ac Magistratuum arbitria certis legibus cohibuit. Ad extremum cum Caesar bello Africano confecto, Neapolim uenisset; duo ex principibus Nobili-

bilitatis Ferdinandus Sanseuerinus princeps Salernitanus, & Alfonsus Daualus Marchio Vastij, adhibito Andrea Auria summo maritimarum rerum Praefecto magna parte Nobilitatis adnitente ac studijs consociatis, summa contentione cum Caesare egerant; ut Petrum è prouincia reuocaret; neue ullo modo Neapoli dimitteret: Virum, quem omnibus bonis offensum, cuiq; omnia uenalia esse diceret; tum autem dissolutum, & ignauum: qui Regnum florentissimum in pace esset euersurus; in bello amissurus. Caeterum perpetuam constantiam retinuit Caesar; ne uirum quem semel extulisset, sine grauissima causa euerteret. Quibus iniurijs irritatus Petrus, uir ingenio uehemens, & impotẽs in Nobilitatem omnem iram, omnemq; imperij sui uim effuderat: eam iudicijs seueris faciendis, delictisq; acriter puniendis assidue exercere: nullus ne in minimis quidem erratis esse ignoscẽdi locus: quodq; in primis Nobilium animos uulnerabat; leuissima quaq; de causa Proceres ac summa nobilitatis uiri luce ac palam in medio foro

ro

ro comprehendi, & in carcerem duci: ibi tanquam nocturni fures, atq. infimæ sortis homines sine ullo dignitatis discrimine adseruari. Quae res ut Nobilitatē *ad execrabile odium* Petri *efferauerant, ita magnam homini apud plebem, & tenuiores gratiam conciliabant. qui, cum ob summum illius beneficium, à quo sese ex maximis miserijs extractos praeseferebāt, tum ob natura insitum plebi in nobiles odium* Petrum *iniuriarum suarum uindicem in oculis ferebant: uulgoq́; laetabantur, quibus ipsi à* Nobilitate *premi soliti eßēt acerbitatibus, eas omnes à se depulsas, in eandem ipsam nobilitatem uertisse. Is status rerum, isq; habitus animorum* Neapoli *cū esset, Romani Inquisitores (in quibus erat Ioannes* Cardinalis *Compostellanus* Petri *frater) cum rumor in dies percrebesceret, Regnum* Neapolitanum *nouis haeresibus tentari; eamq́; luem in dies gliscere, duos Dominicanos monachos Inquisitores in* Vrbe *et Regno Neapolitano creant. Ii cum ad* Petrum *accessissent; ostensoq́; diplomate Regium assensum de more postulassent, quo*

man-

mandatam iurisdictionem exercere possent, Petrus multa praefatus de sua, ac Caesaris Regis sui pietate; summoq; religionis studio, cuius causa tantam molem belli in Germania suscipere non dubitasset, respondit, cupere se quidem haereses de Regno exterminari; caeterum rem, quam petant, magnae ac diuturnae deliberationis esse: neq. temere mouendam. Abominādum enim Neapolitanis esse Inquisitionis nomē; cuius mētio haud dubie magnos sit tumultus excitatura: proinde non ita properandum. Diploma igitur secum haberent; ac rem silentio tegerent; bonoq; animo essent: sese enim eam curā suscepturum: aliquamq; rationem initurum rei sine offensione expediendae: fidemq;, & obseruantiā suam sanctae Pontificiae sedi, ut omnibus in rebus semper fecerit, in hac quoq. probaturum. Et secundum eam responsionem Petrum anceps cura in diuersum trahere. Hinc cupiditas, illinc timor animum uersare. Cupere ab insito sibi, ac Caesari, & uero nationi Hispanorum religionis studio Inquisitionem instituere; rem necessa-

riam hominibus à prauarum opinionum contagione integris ac puris seruãdis; tum praeterea ueteri Ecclesiae disciplinae, sacrisq́ institutis tuendis. Quanquam nonnulli (uana fortasse interpretatione) illam quoque addebant causam; uiro imperij nimio Inquisitionem cordi esse, qua suas opes, ac potentiam mire esset amplificatura; cuiusq; metus Neapolitanis subinde iniectus eos magis obnoxios pedibus suis esset subiecturus. Contra, rei magnitudine deterreri. Intelligere enim, quanto odio, & execrationi summis infimisq; esset Inquisitionis nomen: uererique ne eam contentionis molem excitaret; cui par esse non posset. cum praesertim in uulgi beneuolẽtia haud multum sane poneret, quod sciret omni leui aura mobile. Contra, haud dubitaret, quin Nobilitas hostili odio sibi infensa ex re tam populari occasionem esset arreptura iniuriarũ suarum ulciscendarum. ad quã sise plebs applicuisset (ut praesens offensio maiorem uim habet ad animos hominum irritandos, quàm praeterita beneficia ad eosdem in amore retinendos) uictusq́ propterea

pterea succubuisset, iam tum animo prouidere, ad quam intolerabilem arrogantiam ea res Neapolitanorum animos esset inflatura. quippe qui experti conspiratione sua Toletum inferiorem, nimios spiritus essent sumpturi: contumacesq́; facti, infinitum illud imperium, quo tot annos homines deuinctos, ac subiunctos habuerit, perfracturi. sic fore, ut auctoritatem diu, ac paulatim collectã, uno tempore uniuersam profundat; formidolosumq́; illud Petri antea nomen, breui contemptui sit. Cum in his difficultatibus consilium haereret; multosq́; dies incertus animi fluctuatus exitum non reperiret, tandem consilio in omnes partes cauto rem expediuit. Commodissimum uisum est, per clientes & beneficiarios suos, quorum ex plebeiorũ presertim primoribus haud exiguum numerum habebat, Neapolitanorum *animos sensim occulteq́; disseminatis sermonibus tentare; remq́; ea lenitate, eoq́; astu ducere, ut ipse nomine suo minime interposito* Neapolitanos *inter se committeret; ac spectator tantum, quorsum excitati motus euaderent;*

rent; ex illis in die consilium caperet. Ac si in suam causam fieri inclinationem uideret; tum uero uoluntatem nudaret; omnibusq; suis ac magistratus uiribus connixus rem inclinatam impelleret. quòd si obstinati in resistendo, ac quiduis potius perpeti parati Neapolitanorũ animi perstitissent, inexuperabilibus uim haudquaquam afferre: sed cum se medium in certaminibus gerere simulasset; neq. iccirco uictus uideri posset, nulla dignitatis facta iactura, desistere. Quod sapiens consilium si perseueranter ad finem tueri potuisset, profecto omnis tumultuum ac seditionum causa sublata esset. Igitur sermones de Inquisitione per emissarios sensim sunt iniecti: qui cum breui in immensum percrebuissent, magnos animorum motus; mox etiam tumultus excitarunt. Res enim statim coetibus, & contentionibus agitari coepta est. Eam uulgo pro se quisq; aspernari, ac tanquam Ciuitatis pestem execrari. Humani enim ingenij uitio fit, ut anticipationes inueteratae multitudini praesertim, apud quam plurimũ ualent; eripi uix possint.

poßint. quae res tum Neapolitanis uſu ueniebat. Nam cum forte per ea tempora ſub ditionem Ferdinandi Hiſpaniarum Regis ueniſſent; cum ille Inquiſitionẽ in Hiſpania in Hebraeos & Mauros inſtituiſſet; multaq́ſ ſeueritatis exempla in homines pertinaces edi neceſſe eſſet; alijq́ exilio, alij bonis, alij etiam morte multarentur, Neapolitani *haud reputantes in quàm diuerſum hominum genus ea expromerentur, metu, ne eadem acerbitates, ſi Inquiſitionem accepiſſent, ſibi eſſent ſubeundae; Inquiſitionis nomen execrantes omni ui reſtiterunt: ut Ferdinandus rem ſumma contentione tentatam tenere non potuerit. Quin etiam Inquiſitores* Neapolim *miſſos male acceptos, ac multatos eiecerunt.*

N*ulla igitur ratio opinionem animo penitus comprehenſam euellere poterat: ſed tẽpora à Ferdinandi memoria repetentes* Neapolitani *uiri caeteroqui pij, ac religionis, Diuiniq́ cultus in primis obſeruantes Inquiſitionem rem ſanctam, ac ſalubrem, ſacriſq́ inſtitutis, ac ſincerae doctrinae tuendae apprime neceſſariam horrere;*

rere; ac tanquam Ciuitati exitiosam detestari: neq. contraria quamuis salubria suadentium orationem auribus admittere: sed sese ad resistendum mutuo hortari, atq. cõfirmare: praeter paucos, & ex nobilitate, & ex plebe, partim apertos, partim obscuros Inquisitionis fautores. Ii omnes cum Petro amicitia, familiaritate, beneficijs ferè cõiuncti, cum sese ad eius uoluntates semper aggregassent, Petri cupiditatem studijs suis satis declarare putabãtur. Neq. aberat suspicio, eorum inprimis hortatu in eam mentem Petrum impulsum; cum magnum ex ea re prouentum: magnamq; immanis pecuniae conficiendae facultatem homini ostentassent: suae etiam ipsi priuati quaestus spei seruientes. Eorum uoces oẽs aspernari: hominesq; ipsos ueluti patriae hostes, communisq; libertatis proditores auersari; ac contumelijs & probris lacerare. Igitur cum in dies sermones, & tumultus augerentur, res à populari iactatione ad publicum Ciuitatis consilium traducta est. Ii sunt ex nobilitate quinque uiri, singuli ex singulis curijs, in quas

in quas omnis Nobilitas distributa est; & unus de plebe. Hi sex unum in locum congregati de rebus Ciuitatis cōsulere, & statuere solent: ac si qua grauior deliberatio incidit Nobiles singuli ad singulas curias suas, plebeius item ad plebem referre: frequentiorq́; curiarum & plebis sententia paribus singularum curiarum, ac plebis suffragiorum momentis pro Ciuitatis decreto habetur. Igitur cum nobilitatis, ac plebis quotidie consilia haberentur, res in dissensionem uenerat: omnibus fere, omnisq́; generis hominibus Inquisitionem repudiātibus; perpaucis tantum, quos diximus, accipientibus. Qui motus, ac dißidiorum causae ut tollerentur, Magistratus Petrum adit, ac Ciuitatis statum homini demonstrat; quam solicitam suspicione, atq. eius rei, qua nulla Neapolitanis sit acerbior, metu suspensam non prius quieturam dicunt, quàm Inquisitionis mentio plane fuerit oppressa. Id ut faciat, uehementer rogant. Cum id aßidue facerent; Petrumq́; saepe adirent, Petrus aduersus tātam Ciuitatis uoluntatem propositi retinens hilari

lari

lari uultu, ac blandis uerbis homines accipiebat: eos bono animo esse iubere: uarijsq; ac perplexis responsis à se dimittere. nam modo aperte negare, sibi unquam in animo fuisse Inquisitionem inducere; quin etiam sese Caesari ipsi, si ad eã rem animum adiecisset; acriter restiturum; modo affirmare, sese compertum habere, non paucos esse Neapoli; quorũ nomina apud se subscripta habeat; qui nouarum opinionum erroribus deprauati, à perpetuis Ecclesiae institutis deflexerint. Horum puniendorum, atq. huius cõtagionis de Ciuitate tollendae aliquam omnino esse ineundã rationem. Non tam uaria Petri responsa, quã eorum, qui & de Nobilitate, & de plebe, partim occultis, partim apertis studijs Inquisitionis rebus fauebant, Petri uoluntatem declarabant. Eorum oratio, quòd omnes fere familiaritatis, ac munerum, & beneficiorũ acceptorum necessitudine Petrum attingerent; de ipsius ore mitti uidebatur. Nouam uero haeresis compescendae uiã quaerere, cum omnia ueteribus Ecclesiae instituti. tutis diligenter prouisa dicerent; ad eam

inter-

interpretationem reuocabatur, ut Inquisitionem, quam aperte se consequi posse non speraret, artificio expugnaret. Cumq́ quodam die, in plebis concione certatum sententijs esset; Dominicumq́ Tarracinũ, qui in Sexuirali magistratu locum plebis tenebat (quamuis rem uerbis dissimulare niteretur) Inquisitionis auctorẽ esse, ac Pe-*tri uoluntati seruire manifeste appareret, Petrus Antonius Saponus, ex prĩcipibus plebis, haud contẽnendis Regni honoribus usus, qui et ipse Inquisitioni fauebat, ita disseruit. Neq. nouũ hoc facitis* Neapolitani; *neque principes uos aduersus benemeritos ingrati existitis. Fecerunt hoc idẽ alij sæpe populi. Caeterum in illis aut magnorum commodorum spes; aut ingentium detrimentorum metus; aut postremo noua aliqua iniuria praeteritorum beneficiorum memoriã extinxit: uos uero qua tãdẽ eiusmodi, aliaue ulla de causa* Petrum *nunc oppugnatis? Equidem nullam aliam inuenio, nisi ut ijs ipsis inimicis uestris gratificemini; à quorum acerbissimis iniurijs uos ille saepe defendit. Agite igitur primum hoc*

uos perfidiaene, an summae dicam stultitiae exemplum posteris prodite. Atq. ego inimicos uestros usque adeo felices esse doleo; quibus facultas data sit non modo Petrum ulciscendi, sed etiam per uos ulciscendi. Crimen illi iam diu Petro apud Caesarē quaerunt: en ex seditione uestra tandem reperient. Eius causam, si Dijs placet, Petro aßignabunt: perinde quasi non ipsi uobis adiuuantibus illam conflarint. Hostile igitur odium, quod ideo in hominē gerunt, quod uobis benigne fecerit, uosq; ex ipsorum faucibus eripuerit, ijsdē uobis socijs, & administris, per summum uestrum dedecus, atq. adeo scelus in illum expromēt. Vbi sunt uestra illa ardentia studia? Vbi uocum, & acclamationum significationes, cum Petrum Neapolitanae plebis parētem appellabatis? cum uota pro illius salute faciebatis? Vbi contra, execrabile odium, quo Nobilitatem detestari soliti estis? neq. id iniuria; tot saepe ab illa iniquitatibus uexati. Tam cito haec omnia exciderunt? tā parum stabili gratia beneficia apud uos collocantur? tam leuiter uestra fundata est fides?

fides? Vnde ista subita tãta animorum mutatio? Quae res uos de pristina mente uestra depulit? Quam causam tanto furori praetexetis? Aliquam ne ex ijs, quas modo commemoraui, aut cõmodorum spei, aut incommodorum metus? nam iniuriã quidem uobis à Petro factam, ne ipsi quidem eius inimici ullam possunt cõminisci. Duo illa quaeso sigillatim quaeramus: quanquã nulla spes, nulla formido homines debet de officio, ac fide deducere. Sed tamen, quia multi saepe idem fecerunt; quia his moribus iam usitatum peccatum est, de utraq; re separatim uideamus. Ac spem quidem quam tandem consectamini? Illud fortasse spectatis, ut Petro insectando infensam Nobilitatem uobis concilietis? Ita credo. An nondum cum ex ijs rebus, quas ipsi experti estis, tum ex omnium seculorum memoria satis didicistis, Nobilitatem & plebem inexpiabili odio inter se dissidere? neq. id temere. nimis enim elatos spiritus uanum hoc Nobilitatis nomen solet afferre; nimisq; homines inflare. Itaq; plebem & tenuiores homines nusquam alio, quam ad

seruiendum natos existimant: quos ita despectui habēt, ut hominum forma & effigie illos uti prope indignentur; nedum ullo in pretio aut honore habendos censeant. Furor est, ita affectos animos putare ullis aut officijs mitigari, aut beneficijs demereri. Euertite uero Petrum Neapolitani: experiemini, utrum hoc beneficio uestro gratiā à Nobilitate inieritis; an praesidio illo sublato, quo uno aduersus illam adhuc communiti fuistis, uiam ad uos opprimendos expedieritis. Quid? quòd Petrum non modo à nobis alienamus; nosq́ illius ope nudamus, sed etiam ad societatem nos euertendi cum inimicis nostris ineūdam inuitum attrahimus. An ille tanti animi uir, tātam proditionem inultam feret? Cumq́ nostri misericordia nullo à nobis beneficio affectus cum illis tantas inimicitias susceperit, nostri nunc odio tanta a nobis lacessitus iniuria, non cum illis amicitiam cōiunget? Quòd si in inimicos nostros tam seuerus, ac uehemens fuit nostra tantummodo causa; qui tandem in nos futurus est, suismet stimulis, qui longe acriores sunt, incitatus

tatus? Iam uero praeclarum documentum nos complectendi, atq. offensionem nobilitatis negligendi successoribus Petri constituimus, cum uiderint illum tam effusae in nos beneuolentiae; tantorumq; beneficiorum eiusmodi fructum cepisse. Utilitatem huius consilij uidetis Neapolitani. Quin illud igitur celeriter arripimus? nosq; in illud, perpetuis inimicis nostris auctoribus praecipites damus? neq. prae hac utilitate, quoniam ita magna est, ullam aut officij aut fidei rationem ducimus. At enim missam facimus utilitatem. Ingentis mali imminens periculũ nos terret. Quod tandem? Inquisitio nimirum nobis ad timorem proponitur. Hic Neapolitani nõ iã aut inscitiam uestram reprehendo; aut aduersariorum uestrorum calliditatem accuso; sed fati iniquitatem conqueror. Non inquam, aut uos naturali quadã inscitia labi uerisimile est; neq. tanta mentis caecitas in ullo omnino mortalium esse potest; neq. tãtum est in inimicis uestris ingeniũ, ut uos in tam euidenti re circumuenire possint: fatum uos pracipites rapit: fatum inquam,

quam, mentem uobis plane eripuit: quod mentes hominum caecare, ubi ingruentem uim suam infringi non uult; uere à sapienti uiro scriptum est. Nam per Deum immortalem unde ista suspicio ita penitus mẽtibus ueſtris inſedit? En adeſt Petrus, qui Inquiſitionem ſe unquam conſtituturum, aut id in animo habere negat: fidemq́; ſuã dat, ac clariſsimis uerbis teſtatur; etiam Caeſaris imperio ſe in re, quam tantopere Ciuitatem hanc auerſari uideat, reſtiturum. Quae malum, tanta eſt iſta mentis caecitas; ut maiorem fidem hoſtibus ueſtris habeatis, qui capitali odio à uobis diſſident; quàm ipſi parenti ueſtro Petro, cuius omnes curae ſemper fuerunt in omnia ueſtra commoda uerſae? quiq́; tanta beneuolentia uos, ac ſalutem ueſtram ſemper eſt complexus, ut pro ea Nobilitatis inexpiabile odium ſibi irritare non dubitarit? falſam-ne opinionem ita penitus animis comprehendiſtis, ut eam ratio, atq. ipſa euidens ueritas extorquere non poſsit? quin etiam ego, ac mei ſimiles, inuidia apud uos ea de cauſa laboremus, quòd aliquem locum

cum

cum gratia apud Petrum obtinere existimemur? quaeq; res nos acceptiores uobis facere deberet, ea inuisos facit; perinde quasi cõsilia cum illo de Inquisitione sociasse arguamur. Ego uero clarissima uoce pronuntio, me neq. Inquisitionis accipiendae uobis auctorem esse: neq. in ea re, quam tantopere uos abominari uideam, consilia & sensum meum à totius ciuitatis consensu posse separare. Assentior equidem Petro ea in re, quam neq. uos, neq. quenquam pium recusaturum puto; aliquam rationem ineundam serpentium haeresum ex hoc Regno extirpãdarum. Ac quanquam ego nihilo minus, quàm caeteri, Inquisitionem repudio, tamen non uerebor quae cogitatio saepe animum uersauit, uobis exponere: quod in bonam partem accipiatis, rogo. Si quis peregrinus, nobisq; amicus huic concioni intersit; atq. ita nos uniuersos roget. Agite Neapolitani, quid est quòd Inquisitionem tantopere expaueatis? quae tandem Regna, aut quas Urbes ab illa euersas unquam audistis? utrum tandem Christianorum instituto uiuere, ac gliscẽtem

tem

tem hanc pestem cohibere non placet? an est ulla praeterea satis certa, & explorata ad eam rem, quàm Inquisitionis uia? Et utrũ uos Venetijs libera ac sapientißima ciuitate, Romaq; ipsa religionis & imperii arce, ac capite, caeterisq; Ciuitatibus & Regnis, quae tota fere Europa Inquisitionem acceperunt, sapientiores estis; an dignitate eximii esse postulatis? Quid amabo, haec amanter monenti respondeamus Neapolitani? sapientia ne an dignitate nos cæteris nationibus praestare? At cauete, ne arroganti responso sermones, qui de nobis apud multos percrebuerunt, paulo tumidiora, & inaniora esse Neapolitanorum ingenia, confirmemus et augeamus. maiores ne nostros acriter Inquisitioni semper restitisse? At ille euestigio occurrat; res humanas temporibus in primis regi: quodq; maiores nostri fecerunt, tempora illa tulisse: nunc nobis ad praesentia tempora consilia accõmodanda: nondum patrum nostrorum ætate exortas fuisse has haereses, quae nunc seculum tenent: quid igitur mirum, si unde nullum tum periculũ metuebatur; eius

rei

rei remedium suspectum patribus nostris fuit? Quòd si ille ipse porro rogare pergat. Quid si Petrus in animo habeat Inquisitionem Neapoli omnino constituere? Idq́ꝫ Caesare auctore moliatur? (neq. enim illum tantam rem Caesaris iniussu de suo capite moturum uerisimile est) Petro ne, ac Caesari ipsi in contentione uos pares putatis fore? Quē igitur aliū fructum ex tāto certamine, quod animis imbibistis, uos percepturos speratis; quàm ut Inquisitionem, quam nunc cum bona Regis uestri gratia accipere potestis, inuiti tandem, illiusq́ꝫ odio uobis irritato accipere cogamini. Si ita inquā, admoneamini; an non digna haec uideantur, quae mentes uestras ab ardore isto ad uestra sedatis mentibus cogitanda conuertāt? Verum nihil horum est; neque Petrus quicquam nisi de cōmodis uestris cogitat; neq. consentienti uoluntati uestrae aduersaturus est unquam; si modeste & leniter, ut aduersus summum imperium decet, cum illo agatis. quòd si contumacia uestra illum temere pergitis uobis irritare, cauete, ne uirum acrē, & uehemētem, cum

L uestro

uestro malo ad ea quae nõ cogitat, inuitum attrahatis. lenitatem hominis, & mansuetudinem saepe experti estis: uidete, ne iracundiae, & seueritatis uobis sit periculum faciendum. Extremum illud faciam Neapolitani: quamuis dolus istorum, qui uos tam leuibus de causis in fraudem inducere conantur, non manifesto teneretur, non tamen uos animis labare oporteret; sed ad eius potius auctoritatem, in cuius beneuolentia firmissimum praesidium uobis semper experti estis, uoluntatem conformare; quàm eorum, qui uos semper hostiliter uexarunt, uerbis fidem adiungere: illud uobiscum reputantes, nihil esse tam stultum, quàm eorum sequi cõsilium, quos naturale, ac penitus insitum odium in cõsilio dando uestram potius perniciem, quàm utilitatem cogat spectare. Oratio contra tãtam in cõtrariam partem uoluntatum inclinationem nullo assensu audita est: acriter maiore parte principum plebis resistente; atq; omnibus undiq; reclamantibus. In quibus Ioannes Suessanus uir acer & experiens, & in causa usq. ad extremum acriter uersatus

ſatũs ita populum allocutus fertur. Perturbauit me Neapolitani oratio Saponi. nam de Inquiſitione, cuius cauſa conuenimus, tantummodo nos uerba facturos putabam: de qua ut ſententiam dicerem paratus ueneram. Verum Saponus cauſae fortaſſe diffiſus, quod ueritate, & ratione deſperat; id artificio aſſequi nititur. Cauſam enim Inquiſitionis, in qua non ſatis firme ſe conſiſtere poſſe intelligit, leuiter et diffidenter, ac per peregrini perſonam attigit; in meritis uero Petri extollendis, ingratiq́ animi culpa nobis exprobranda multus ſane fuit: ut uidelicet nobis uerecũdiam imponeret hominis de nobis optime meriti lædendi; cuius etiam rei nefariam nos ſocietatem cum cõmunibus inimicis coiſſe arguit; moramq́ ſtudijs noſtris, quae ardentia huc attulimus, inijceret. Quo callidius iſti nobiſcum agunt, eo diligẽtius nobis ab illis eſt cauendum. Atq. ego paulo ante Saponi ſapientiam mirabar: qui cum à Petri uoluntate offendenda, ab hominéq́, ut ipſe dicebat, oppugnando tam multis nos uerbis deterreret, planũ non fecerit, in quo In-

quisitione repudiãda Petrum aut offendamus, aut oppugnemus? Id si fecisses Sapone, ancipitem nobis deliberationem praebuisses; utrum, ne ingrati in Petrum existeremus, Inquisitionem acciperemus; an ueniam nobis daret Petrus, si in re, à qua hunc populum tantopere cernimus abhorrere, explodenda nostrae potius, ac liberorum nostrorum saluti, quàm illius cupiditati obsequi maluissemus. Nunc tu nullam satis dignam causam attulisti. Nã eã quidem quam attigisti, crimen ex seditione nostra Petro conflatum iri, ipse tu alia parte orationis tuae imprudens diluisti, cum Caesaris iniussu tantam rem Petrum haudquaquam ausurum fuisse, palam affirmasti. Quod igitur crimen; quaeue inuidia aduersus Petrum constitui potest in motibus, ac tumultibus, si quos forte ea res excitarit; quam ille Caesaris iussu tentet? Quin tu igitur istas ambages, istãq; à te de Petro euertendo ex tempore confictam fabulam omittis? Nihil enim ista nos mouent. Vt ne illa quidem, quae in amplificando odio, quod inter plebem, & Nobilita-

litatem uiget, plurima protulisti. Equidem scio nonnullas esse solere inter plebem, & Nobilitatem uoluntatum dissimilitudines; nonnullas quoque inter se dissentiendi causas saepe incidere. Caeterum, non usque adeo execrabili, ac perpetuo odio ista exercentur, ut non saepenumero commune bonum in iisdem rebus asciscendis, & repellendis illorum uoluntates coniungat. Neque nos ad Inquisitionem detestandam Nobilitatis auctoritate adducimur; sed studiis ipsi nostris ducimur. cuius rei, uel ea sit fides, quòd simulatque mentio Inquisitionis in hac Urbe facta est, omnes nos pro suo quisque animi sensu, ac dolore ad eam recusandam à nemine instigati studiis nostris exarsimus. Nihil est igitur, quòd nos istis praestigiis uestris, Petriq; nomine opponendo, aut nostro in Nobilitatem odio inflammando, de stabili nostra, certaq; sententia conemini deiicere. Quare ad ea, quae propiora huius deliberationis sunt, tandem ueniamus. In qua re, pace tua dixerim, perridicule facere mihi uisus es Sapone, qui; ut

deli-

deliberationem de tanta re tardares, te esse Inquisitionis auctorē, aut illā suadere negasti. quasi uero deliberatio nostra à tua sententia pendeat. Non nos Sapone, quid tu censeas, aut uelis curandum ducimus; sed ea nos terrent; quae tam ingentibus initijs moueri uidemus; sermones inquam, qui maius in dies robur sumunt: ij à Petro, qui nutu posset, non compressi, eius uoluntatem nudare uidentur. haec nos suspicio solicitos habet. Verbis quidem, ijsq; perplexis, se Inquisitionē uelle Petrus negat; re affirmat. Cur enim hos sermones tantorum tumultuum causam ferendo alit? Vnum urgebas; ne à Petri uoluntate nos disiungeremus. In qua tandem re? fidem faciat Petrus Inquisitionem se nolle, sermones in dies percrebescentes cum auctorum malo ac supplicio compescendo: metum quo ciuitas suspensa est, demat: iam hae, quibus nunc omnia ardent, conticescent turbae: iā Neapolitanus populus totus Petri erit: iā omnes nos in obsequijs erga illum tibi, ac caeteris gregalibus tuis praecurremus. Quòd si Inquisitionem dissimulāter, & per am ba-

ambages instituere Neapoli cupit, dabit ueniam Petrus si nulla merita tanta putamus; quin illis exitij timorẽ (omnes enim ita existimant) potiorem ducamus. dabis ueniam tu ipse Sapone, si in assensu nostro ad illius uoluntatem adiungendo, te auctorem non satis locupletem putamus: Vt ne peregrini quidem persona à te inducta satis ponderis habet ad nos mouendos. cui facile oratio praecidi potest, si respondeamus; exteros alienarum Ciuitatum studia, ac mores plane tenere non posse: nosq́; recte uiuendi non exteros, sed maiores nostros magistros habere: neque caeterorum iudicia maiorum nostrorum auctoritati praeferre: neq. quae in alijs Ciuitatibus fiunt, quanquam optima ratione ab illis fieri credimus; ad mores nostros accom modari: quantacunq. tandem amplitudine illæ ciuitates sint: & in quãtacunq. prudentiae laude uersentur. Neq. Neapolitanus populus ulli omnino mortalium de pietate concedit. qui etiam sine Inquisitione Christianorum instituto, ut semper fecit uicturus est. Quam Inquisitionem, non ut rem

suapte

ſuapte natura malam, ſed ut minus ſibi in praeſentia aptã recuſat. Quin etiam illam ſanctam rẽ, & inprimis ſalutarem confitetur: eorumq́ Principum, ac populorum, qui illam acceperunt, & colunt; prudentiam & pietatem probat, ac laudat. Haec Neapolitanum populum reſpondere peregrino tuo renuntia Sapone: ac laruam depone. neq. eorum ſimilis ſis, qui petitionem conÿciunt, & brachium ſtudent occultare.

Omiſsis igitur iſtorum praeſtigÿs, ad uos me Neapolitani conuerto: laetorq́, quòd eum omnium ueſtrum ardorem cerno; ut nulla unquam iuſta cauſa fuerit, quæ eadẽ eſſet aeque popularis. Non igitur, ut uos hortarer, aut docerem, huc orator ueni; ſed ut ſententiam meam, & charitatem erga patriam teſtatam relinquerem. Nam neque incenſa ſtudia ueſtra aut mea, aut cuiuſquam adhortatione egent; & quae in Inquiſitione re non improbanda, atq. adeo laudanda, uerum Neapolitano populo fugiẽda, horremus; ea uos tacitos cogitationibus ueſtris ſubÿcere ſcio: ſatiſq́ illa ſunt per hos dies omnium ſermonibus iactata,

ac

ac disputationibus agitata. Neq. ego Caesarem aut Petrum tacite perstringo. Nihil in illis sordidum, aut humile unquã cognoui:religionisq; tantum studio illos puto ad hoc consilium animũ adiecisse: si modo adiecerunt. sed, quod de Briareo est in fabulis, libet commemorare; quem ferunt centum manibus usum: ministros uidelicet manus Principis interpretantes. Non igitur Caesarem aut Petrum timeo; sed uos: uos, inquam (libere enim in tanto salutis discrimine agendum est) qui Petri latera stipatis: qui eius uoluntatum administri, satellitesq; estis: quorum magnã partem ad omnia nostra cupiditatis oculos adiecisse suspicor. Haec nos terrent: haec nos nõ Inquisitionem, quã si hic abesset metus, ultro asciscere mus, sed hiantem, et rebus nostris imminentem auaritiam abominari cogunt. Neque praesentes uos modo formidamus; sed eos quoq;, qui uobis succedẽt. Hac Neapolitani hoc tẽpore pugnãtur. Facite meminneritis, quanta Neapoli, ut in magna Vrbe, ac celebri, copia sit egẽtiũ hominũ & profligatorũ, quibus nihil religiosi, aut sancti sit;

M quiq;

quiq; nullo Diuini Numinis metu contineantur; & exigua mercede fidem addictã habeant. Quem enim nostrum, quamuis pium, ac purum ab istorum cupiditate integrum; quam domum clausam; cuius rem tutam ab istorum rapacitate putatis fore? Accipite uero Inquisitionem Neapolitanã: illam in capite, fama, fortunis uestris, liberorumq; uestrorum dominantem cernetis. At enim Caesar, & Petrus coeptam rẽ, cum religionis, tum etiam constantiae, & existimationis causa, perseueranter tuebuntur. Nondum nudarunt uoluntatem Principes: nulla igitur illis inconstantiae fama in desistendo est timenda. Neque ego apud illos putem consentiẽtia studia nostra tam leuia fore. Illud credo uerendum erit Caesari, ne uictus destitisse uideatur, quòd non illi fuerit par nobiscum contentio; potius quàm meliore ratione adductus, quae res in laude semper posita fuit; sententiam mutasse, Ferdinandum maximum ac sapiẽtissimum regem imitatus, qui Princeps uehemens, & experiens tamen in hac eadem re aduersus patrum nostrorum incitata

tata

tata studia tendere destitit. Cumq; causae, quamobrem patres uestri Inquisitionem tam constanter tum recusarint; ut illis Ferdinãdus cedere in animum induxerit, eadem adhuc maneant; cur uos diuersam à patribus uestris sententiam habeatis non uideo. Denique sic statuo, omnia pericula adeunda; oẽs acerbitates subeundas; mortem denique oppetendam potius, quã tam durum iugum accipiamus. Quod igitur me facturum negaui, uos hortor Neapolitani, ut quae singuli in quotidianis sermonibus, qui per hos dies fuerunt, prae uobis tulistis, ea nunc uniuersi cõsentiẽte clamore, ac uoce libertatis indice declaretis: quodq; caput est; ut qua de libertate uestra; de uita; de fortunis decreueritis, ad ea cõstanter defendenda uos comparetis: similesq; patrum uestrorũ sitis, quos accepimus ad omnia extrema descẽdere paratos fuisse potius, quã sibi, liberisq; suis illud iugum imponi paterentur, quod morte ipsa, iterum dico, si nulla sit alia eius uitandi uia, sit depellendum. Cunctis assentientibus, in eius sententiam disceditur. Igitur Ciui-

tatis Magistratus fortiter, & libere agendum esse statuẽtes Petrum adeunt, ut summam & extremam Ciuitatis uoluntatem homini proponant. Atq. Annibal Bozutus iuuenis acer, inprimisq́ Neapolitanorum copiosus, cui id negotium publice datum est, huiuscemodi ad Petrum orationem habuit. Vtinam Petre nulla unquam incidat res, quae nos magis à te dissentire, aut à perpetua, contestataq́ fidelitatis laude, cuius titulo haec Vrbs insignis semper fuit; deflectere cogat. Summam in te Petre pro singulari tua religione, Vrbis, ac Regni huius ab istis nouarum opinionum contagionibus purgandi uoluntatem uidemus. Cui rei tantum abest, ut aduersemur, ut contra omnibus precibus efflagitemus; ut in pia ista ac sancta mente permaneas: ad nullamq́ rem ardentiora, aut magis consentientia studia nostra sis habiturus: neque ullum uirtutis tuae, & istius loci, quem obtines, munus Neapolitano populo gratius esse possit. Quòd si gliscentis mali tollendi, nulla est alia, quam Inquisitionis uia, nos uero il-

lam

lam non libenter modo, ſed etiam cupide accipimus; atque adeo ultro aſciſcimus: Noſtrae enim, ac maiorũ noſtrorum pietati proximi ſemper futuri ſumus: religioniſq; ſtudiũ omnibus rebus anteponemus. Caeterum ut Inquiſitionem rem ſanctam, ac piam fatemur; quiq; illam Principes, ac populi in Regnis, & Ciuitatibus ſuis acceperunt, eos pie, ac ſapienter feciſſe non dubitamus; ita Neapoli non id adhuc habet uitij res; neq. tãtum robur impura lues aſſumpſit, ut non multae aliae rationes facile iniri poßint, eam ex hac urbe, atq. ex toto hoc Regno exterminandi. Extremum remedium extremis temporibus reſeruetur. Notum tibi eſt Petre, populum Neapolitanum execrabili odio Inquiſitionis nomen abominari. Neq. inueterata, ac penitus inſita animis opinio ulla ratione illi poteſt euelli. Multa in nouo, & inuſitato tribunali inſtituendo ad terrorem proponuntur: quae ne quenquam aſperius appellare, aut perſtringere cogar, in cogitatione tua relinquenda puto. Neq. debes tu Petre pro tua ſapientia ex tua natura caeteros

ros existimare; aut putare ministros, quibus septus es, eadem, qua te mente omnes uti. Religionem tu, ac Caesar Rex noster unam propositam habetis. neq. id cuiquam nostrum dubium est. Longe alia illi possunt spectare. Quales autem successores tuos simus habituri, quis diuinare posit? Ignosce timori nostro uano forsitan; caeterum non sine magna ratione suscepto. Ciuitatem hanc tuam, quam charissimam patriam appellare soles, metu, quo nunc suspensa pendet, libera: suspicionem, quae illam solicitam habet deme; ut tecum, in gratia, et in amore, quemadmodum semper adhuc fuit: ita in perpetuum esse posit. Neq. ullam nostram temeritatem, aut contumaciam debes arguere, si iuris eximij, quo Ferdinandus Rex Catholicus nos esse uoluit, retinentes sumus: qui Inquisitionis mentionem in praeclara hac Urbe in perpetuum interdixit. Proinde, ut summa & extrema huius ciuitatis caeteroqui dicto audientis sententia tibi exposita sit, ita cũ animis nostris statutum habemus, ut quiduis perpeti satius ducamus, quàm Inquisi-

quiſitionem accipere. Quanti ponderis haec Ciuitatis uoluntas apud te futura ſit, ignoramus. Grauem certe illam ſperamus fore. Illud te oramus; tuamq; fidem imploramus, & obteſtamur; ne eius rei perſeuerantia, cuius nomen nobis non modo odio, & acerbitati, ſed morti etiam ſit; nos eum in locum progredi cogas, à quo & natura, & uoluntate, & inſtituta uitae ratione remotiſſimi ſemper fuimus. Vehementi animo, ac nimiae libertatis hominum inſolenti tam libera oratio quaſi faces quaſdã admouit; atq. ab optimo propoſito uoluntatis non nudandae occaecatam iracundia mentem abſtraxit. Igitur intemperantia prouectus Ego pol, inquit, Inquiſitionis tribunal uobis inuitis in medio Neapolitano foro, ſi libeat, conſtituam. Cum non minus libere, nec minus ferociter à Bozuto reſponſum eſſet, diſcedunt: quaeq; Vicarius reſpondiſſet, Ciuitati renuntiant. Quod reſponſum Ciuitas ita grauiter tulit, ut ira & indignatione exaſtuans non ſibi diutius cunctandum arbitraretur. Itaq. compluribus conſilijs à plebe habitis, cum res diſputa-

sputationibus, & altercationibus diu extracta esset; nonnunquam etiam ad iurgia exarsisset, studijs in utranque partem accensis; tandem uniuersa plebs ad diui Augustini congregata, conclamauit, populum Neapolitanum nullo modo Inquisitionem accipere: iubereq́; uiros à se creatos coniunctionem omnium consiliorum, omniumq́; studiorum societatem cum Nobilitate inire. Id nisi grauißimis, & extremis pene ciuitatis temporibus fieri solet. Ex eo decreto creati à plebe, ad diui Laurentij societatem cum Nobilitate sanxerunt. quae sacris solennibus ea de causa peractis postero die summa cum omnium laetitia tota urbe pronuntiata est. Qua re uehementer perculsus Petrus cum ad haud dubiã seditionem res spectaret, tempori cedẽdum statuens duos ex consilio uiros ad Magistratum mittit, qui demonstrent, non satis perceptam fuisse sententiam suam, quae à Ciuitatis uoluntate nunquam discrepatura sit. Vocatoq́; ad se Magistratu, eadem fere quae per legatos egerat ostendit; sibi nunquam in animo fuisse, Ciuitati,

quam

quam paterna beneuolentia, omnibusq; officijs semper complexus sit; uim afferre. Eam cum ab Inquisitione tantopere abhorrentem uideat, eo metu se omnes liberare; atque omnem mentionem Inquisitionis plane tollere. Gratijs, quantae maximae agi potuerunt, actis; cum Diuinum hoc beneficium praeteritorum meritorum cumulum superare dixissent; in Vrbem reuersi, cum quae acta essent renuntiassent; ingens laetitia est consequuta: omnesq; animorum motus in praesentia consederunt: ac Ciuitas post id factum paulisper quieta fuit. Caeterum Petrus, qui infinito quodam imperio Neapolitanos humiles habere semper consueuisset, indignatus, homines hac ueluti uictoria de se parta nimios sibi spiritus paulatim sumere, ne auctoritas sua ferendo & conniuendo debilitaretur, eorum contumaciam compescendam ratus; in eos, qui sese paulo liberius in causa iactassent; grauioresq; de ipso sermones habuissent, animaduertere constituit: ut eorum poena reliquos ad seueritatis suae timorem reuocaret. Itaq. per iurisdictionis

 Praefe-

Praefectum, quem Vicariae Regētem uocant; in homines inquirere instituit. quae res à Neapolitanis cognita pristinos tumultus maioribus animorum motibus renouauit maioremq; uoluntatis Petri suspicionem commouit; ac liberiores sermones excitauit. Vulgo enim dictabant, cui non apparere, Petrum ad Inquisitionem, quā aperte consequi non potuerit; his cuniculis sibi uiam munire? idq; agere, ut eorum, qui recusandae Inquisitionis auctores fuissent, supplicio reliqui deterriti uocē contra eius libidinem mittere non auderent? Igitur multi cum ex Nobilitate, tum ex honestis plebeijs communicatis consilijs sese omni ope ad resistendum parant. in quibus Caesar Mormilius princeps studia sua ciuitati profitetur. Is ex Nobilitate multitudini maxime erat acceptus. plebem enim atque infimae sortis homines omnibus officijs semper coluerat: magnumq; in illo oppressis, et laborantibus erat perfugium. eos ille subleuare; ac quibuscunq; rebus poterat, iuuare: familiariterq; tenuiorum consuetudine & conuictu uti. Erat praeterea

eius

eius domus obaeratorum, ac reorum, & exulum receptaculum. Eos ille omni ratione tegere; opemq; suam ijs libentissime porrigere. Quibus rebus id assecutus fuerat; ut plebi esset charissimus: plurimumq; apud illam posset: magnamq; hominũ multitudinem semper domi, ac secum haberet. sunt qui affirment, praeter communem recusandae Inquisitionis uoluntatem, alias fuisse priuatas causas, quae hominem rerum permiscendarum, & nouandarum in primis cupidum facerent; aeris alieni magnitudo; anteactae uitae ratio; qua se Pe*tro inuisum sentiebat. Itaq. in causa tam populari, uir maxime popularis statim multitudinis studia, ac frequẽtiam ad sese attraxit: tantamq; sibi auctoritatem breui comparauit, ut Regnum Ciuitatis tenere uideretur; summaq; in illo esset omnium rerum potestas; atque omnia in eius arbitrio, ac moderatione uersarentur.*

Cuius gloriae aemulus Ioannes Franciscus Caraciolus adolescens impiger, magnaeq; inter Nobiles *gratiae, cum plebem à Mormilio teneri animaduerteret, pau-*

cis post diebus Nobilitatis studia sibi adiunxit: nobiliumq; iuuentute stipatus nomen, & auctoritatem suam Mormilio aequauit. Horum uterque ingenti assectatorum multitudine stipatus urbem circumiens Inquisitionem detestari; libere, & aspere in Petrum loqui; ciuium animos in illum incitare. Versabantur quoque acriter in causa nonnulli ex plebeiorum optimatibus. Horum omnium uoces magno assensu; magnoq; ab omnibus plausu accipiebantur. Cum hic esset rerum status; atque ij, quos supra diximus, populum in Petrum incitarent; contra iurisdictionis Praefectus in eos inquireret; Vicarius Archiepiscopi pro iure muneris sui edictum ex ueteri Ecclesiae more, atq. instituto alieno Ciuitatis tempore proposuit: quo sese Dioecesim lustraturum, atq. in uitam & mores sacerdotum inquisiturum pronuntiauit. Hanc occcasionem arripientes ij, qui turbandarum rerum erant cupidi, populum circumeuntes Inquisitionis uerbo, quod in edicto scriptum esset, ad imperitorum animos decipiendos abutebantur:

Quid

Quid cunctarentur? quid cessarent? Non iam in opinione dubia, aut in metu, sed in re ipsa esse Inquisitionem: edictum Inquisitionis palam propositum: quid igitur expectarent? an dum uincti in carcerem pertraherentur? Leues auditiones pro re comperta multitudo saepe solet habere. Igitur magna animorum commotio facta est; ac tabernae clausae; totaq; urbe discursum. Interea iurisdictionis Praefectus in auctores turbarũ inquirere perseuerabat: Thomasq; Anellus, qui ad causam dicendam uocatus fuerat, in aedibus publicis, ubi forum agitur, in custodiam retentus fuit. Is erat infimae sortis uir: nulliusq; studia in Inquisitione detestanda erant ardentiora, aut uoces liberiores magnosq; sibi suae sortis hominum concursus; magnamq; audiẽtiam faciebat. Quae res curijs nuntiata ingentes turbas; magnosq; animorum motus excitauit. neq. cuiquam dubium fuit, quin Anellus cõmunis libertatis causa in discrimen adductus omni ratione à pernicie liberaretur. Igitur Magistratus, magnusq; cum Nobilium tum plebeiorum numerus,

merus, in quibus fuit Mormilius, arcem uersus iter capiunt; iurisdictionis Praefectum obuiam factum circunsistunt; atque ut Thomam Anellum Ciuitati restituat, rogãt. Ille primo recusare, ac tergiuersari: Magistratus acrius instare; ac docere multitudinem uehementer commotam, quam regere in potestate ipsorum non sit: monere se; atq. testari, rem ad seditionem; atq. ad arma spectare: neq. illum, Anello non restituto tuto per urbem ire. sibi quidem ingentis alicuius mali non suspicionem modo, sed etiam speciem in oculis uersari. Proinde caueret, ne contra concitati populi studia pertinaciter tendẽdo, salutem ipse suam in discrimen offerret; atq. armorum causa esset. Hoc metu iniecto, Petro tamen prius consulto; qui his motibus auditis ex hortis Puteolanis in Urbem uenerat, Anellum dimittit. nec prius tumultus conticuit, quam Anellus per Vrbem equitans à multitudine conspectus est. Paucis post diebus longe grauior tumultus, quo maiore de homine, excitatus est. Ipse enim Mormilius uocatu Praefecti in aedes iurisdi-

ctionis

ctionis uenit. Quod ubi per urbem diuulgatum eſt; ac ne retineretur ueritum, incredibile eſt, quanta in ſalute hominis tuenda totius Ciuitatis ſtudia extiterint: quantaq; fuerit erga illum omnium ordinum, atq. aetatum, uoluntatum ſignificatio. Nemo enim fere fuit, qui non arma caperet, atq. ad aedes iuriſdictionis accederet: temporiſq; momento omnes uiae, omneſq; areae, in quas ex aedibus eſt deſpectus, infinita hominum multitudine completae ſunt. Quã rem Praefectus per feneſtram cernens, Caeſarem benigne appellatum alia à ſe de cauſa accerſitum fingens dimittit. Quas res Petrus animo, & cogitatione circunſpiciens cum ſibi nihil procedere uideret; ſeq; nullius partis uoluntatem tenere ſentiret, ueritus, ſi ulterius tendendo aliqua ſeditio excitata eſſet, ne eam ipſe conflaſſe uideretur, totam eam cogitationem ſibi aliquando deponendam ſtatuens; ac plebis ſaltem uoluntatem recuperare cupiens, Capitibus regionum (ſunt ij nouem & uiginti) ad ſe à Dominico Tarracino adductis queſtus eſt, eos, qui ſuã erga ipſos benignitatẽ; pater-

paternamq; uoluntatem semper experti essent, illorum uerbis potius, qui ipsos à se alienare studuissent, quàm ipsius factis credidisse: tamq; malam de se opinionem habuisse, ut à quo omnibus beneficijs semper fuissent ornati, eum putarint quicquam, quod contra rem, aut salutem ipsorum esset, cogitare potuisse. Cùm superioribus diebus Inquisitionem plane sustulerit, ne credidisse quidem illos, neque à tumultibus cessasse. nullam igitur esse rationem ex ipsorum animis opinionem eorum astutia, qui Inquisitionis propulsandae simulatione longe alia ac grauiora spectent, insitam euellere. Dolere se, atq. aegre ferre, quod gratiam, quam apud ipsos tantis, tamq; multis meritorum, & officiorum gradibus paulatim collegisset, una leuissima suspicione uniuersam uno tempore perdiderit. Inquisitionem Neapoli instituere, nunquam sibi; aut Caesari in animo fuisse: idq; se sæpius testatum esse. Quanquam nonnullos nouis opinionum erroribus deprauatos poena aliqua ad sanitatem reuocare; ac prouidere, ne pernitiosi morbi contagio latius

tius serperet, cum Deo immortali gratum, tum praeclarißimae Ciuitati honorificum fuerat. Itaque, ut omnem prorsus suspicionem tollat, omnemq; ijs, quos nefaria consilia animo agitare dubium nõ sit, excusationem eripiat, fidem suam non modo uerbis, sed etiam chirographo interponere: omnia praeterea uerba contra sese; ac dignitatem suam habita; omnem contumaciam; omniaq; post eam mentionẽ à Neapolitanis commissa cõdonare. Proinde bono animo essent; ac suspicionum, & tumultuum finem facerent; sibiq; eam, quam deberent obedientiam, & uoluntatem praestarent. Se quidem de pristina erga ipsos beneuolentia non modo quicquam non remisisse; sed multum etiam ad illam in posterum additurum. In eam sententiam chirographum dedit. Quo diuulgato ingens laetitia tota urbe fuit; igniumq; & facium significationibus tribus diebus celebrata: Deoq; immortali supplicationibus gratiae solẽniter acta. Neq. tamen Ciuitas iccirco quieta fuit; alia motuum causa excitata. De mittendis. n. legatis ad Caesarem agebatur,

batur, qui pro negotijs Ciuitatis, ac Regni in futurum apud Caesarem aßidui essent: quiq; in praesentia Ciuitatis factum purgarent; ac perduellionis, & perfidiae crimen, cuius à Petro insimulabantur, diluerent. Petrus enim, siue ut inuidiam conflatorum tumultuum à se deprecaretur; siue quòd nonnullos occulta consilia rerum nouandarum cum Gallis communicasse, ad se delatum esse diceret, per duellionis reā Ciuitatem facere contendebat. Cum quotidie consilia haberentur; resq; contentionibus & controuersijs diu extracta fuisset; amicis Petri (quorum haud contemnendū numerum in singulis curijs habebat) omni ope contra tendentibus; tandem decretum est, legatos mittendos: legatusq; creatus Ferdinandus Sanseuerinus Salernitanorum Princeps, ac Placitus Sangrius illi additus, qui cum praesenti legationis munere perfuncti essent, ac Sāseuerinus Neapolim reuerteretur, apud Caesarem esset. Tulit grauiter eam rem Petrus multis de causis. quarum illa non in postremis pungebat, quòd Salernitanum uirum fortunae ampli-

amplitudine, genere, tum autem auctoritate, & gratia omnium Neapolitanorum facile principem laedendi cupidum, quòd multae inter ipsos simultatum causae intercederent, criminatorem esset habiturus. Additae sunt à Neapolitanis nouae irarum causae. Nam Dominicus Tarracinus, & caeteri Petri studiosi, qui in praeteritis consilijs pro Petri uoluntate acriter pugnauerant, omnibus conuitijs, & contumelijs uulgo iactabantur: nomēq; hominum summa erat apud omnes infamia, & offensione. quippe quos dicerent, priuatae assentationis gratia communem libertatis causam prodere: in illudq; hominum odium peruenerant, ut sibilo à populo saepe conscissi in publicum prodire non auderent. Ac forte quodam die duo ex illis ab impuberibus pueris conspecti in publico primo maledictis, deinde lapidibus appetiti sunt: ac crescente paulatim turba impuberum ad famam rei, ut fit, ex tota urbe accurrentium cum grauius urgerentur, in templum quoddam compulsi, atque ibi diu obsessi, non procul ab extremo fue-

runt discrimine: impuberibus (qui ad triũ millium amplius numerum deinceps abundarant) tam obstinate in eorum perniciem incumbentibus, ut auctoritate, & minis Praefecti iurisdictionis, qui ad homines liberandos uenerat; ab incoepto deterreri nõ potuerint. Nec *finem pertinaciae fecissent, ni Mormilius, ac nonnulli alij interuenissent: qui plurimo negotio, omniq; uerborum blanditia impuberum ardorem tandem sedarunt; hominesq; ex periculo eripuerunt.* Neq. *tamen prius impetus consedit, quàm ad ipsius Tarracini aedes accederent; ac conceptum imbecillis mentibus odium in ianuam & parietes, quando in aliam rem nullam poterant, lapidibus; & contumelijs uerborum exprimerẽt. Eas res* Petrus *cum in contumeliam suam uerteret; indigneq; ferret nomen suum tam antea formidolosum paulatim consenescere, ac pene iã contemptui esse;* Neapolitanosq; *intelligeret, hac peccandi impunitate prouectos non prius nimia libertate abutendi finem facturos, quàm illorum insolentiam, quam ipsemet tolerando aleret, fregisset, statuit*

seueri-

seueritatis suae aculeos, quos illi excussos putarent, sibi aliquando excitandos: atrociq; aliquo edito exemplo homines ad sanitatem, ac pristinam formidinem reuocandos. Eripuerant forte per idem tempus nonnulli adolescentes nobiles ab apparitoribus quendam infimae sortis hominem, qui ob exiguum aes alienum in carcerem ducebatur. Ex ijs adolescentibus iurisdictionis Praefectus tres comprehendi fecerat, & in carcerem concludi. Vis ministris Regijs allata; iurisdictioq; impedita satis iusta causa animaduertendi uisa. Igitur adolescentes in arcem clam noctu traducti propinquis rem ignorãtibus mane extra arcem producti ab aethiope deinceps iugulati sunt: causaq; mortis à tubicine pronuntiata quòd iurisdictionem impediuissent. Quae res non motibus, ut sperarat Petrus, finem attulit; sed seditionũ ac malorum principium fuit. Tantae. n. atrocitatis fama omnes Neapolitanos subito commouit: statimq; tabernas claudi conclamatum: quae res initium seditionis esse solet: omniumq; hominum, & aetatum concur-

concurſus ad arcem factus. Ibi miſeri adoleſcentes conſpecti extremum adhuc ſpiritum retinentes; cruore, ſordibus, puluere foedati, uix ut agnoſci poſſent, per ſolum ſe uolutantes omnium animos miſericordia, dolore, ira, indignatione uulnerabant. Qui toto eo die Petri iuſſu in eodem loco relicti ſub ueſperum in aedem quandam per terram pedibus tracti ſunt. Seueritati additus Neapolitanorum *contemptus. Per urbem enim* Petrus *equitare, ac praeter Neapolitanorum oculos circumuehi conſtituit. Cuius rei cum nonnulli illi auctores eſſent, multi contra ab eo conſilio hominem magnopere reuocare nitebantur: cum dicerent, recenti dolore & iracundia* Ciuitatem *ardere: quibus rebus caecam, nõ poſſe ullius rei rationem ducere: neque debere illum pro ſua prudentia Caeſaris maieſtatem, quae in illius perſona laederetur; ac ſalutem ipſe ſuam in tantum diſcrimen temere offerre; neq. committere, ut fideliſſima Ciuitas tanto ſe ſe crimine* Caeſari *obſtringat. Quibus monitis ſpretis* Petrus *cum exiſtimaret homines non tam temere*

re com-

re committere solere, quàm uerbis ferociter loqui, ingenti Principum Regni caterua septus, quos omnes fere comites habuit, arcem exiuit. Sunt qui dicant, Petrum consilij euestigio poenituisse, cum etiam tenuiores indignationem uultu praeferentes, in nemineq́; ullam, aut capite, aut alia re honoris significationem cerneret. Operae pretium est audire, quanta sit in multitudinis animis mobilitas: quamq́; parū stabilis sit apud illam beneficiorum gratia. Pro certo enim creditur, eandem plebem, apud quam paulo ante pro beneficiorū magnitudine terrestris cuiusdam Numinis maiestatem obtinuerat, hoc uno facinore in homines eius ordinis, quem odisse solita esset, edito, omnium praeteritorum meritorum oblita, ab eo manus non fuisse temperaturam: eamq́; rem prae se tulisse; nisi ipsorum Nobilium uoces, & preces incensa studia repreßissent. Eorum nonnulli tota urbe perequitantes homines appellare: ac ne sese commouerent, neue quicquam committerent, quo alieram culpam in se transferrent, hortari: necatos esse ex Nobilium

bilium corpore: non plebi sed nobilitati iniuriam factam: eam plebi remittere, ne uicem suam doleret; neue iniurias suas ulcisceretur. Igitur Petrus celebriores urbis partes cum obijsset, in arcem reuersus est. Postero die (is fuit octauo calendas Iunias) quod tanti animorum motus iam diu parturiebant, tandem pepererũt. Seditio enim excitata est: quam à Mormilio conflatam, sunt qui putent. quem ferunt, cum satis sciret Petrum sibi implacabilem fore, id quod Petrus semper præ se tulit, pestem à se communi incendio remouere uoluisse: illudq́ semper studuisse, ut res ad arma deduceretur. cuius rei hanc rationem inijsse. Ad loca arci circumiecta nonnullos armatos misisse: qui cum ibi speculabundi aliquandiu fuissent; ab ijsq́, qui in arce in speculis erãt, essent conspecti; multos ex arce armatos exijsse. quam occasionem Mormilius cum arripuisset, sermones dissipasse, armatos ex arce à Petro mitti, qui multos ex optimatibus caperent, atq. in arcem pertraherent: iamq́ nonnullos comprehensos: in quibus ipsum Mormilium

milium nominabant. Is se de industria occultarat. Enimuero ad arma subito uulgo conclamatum est: armaq; ipsa ab omnibus raptim sumpta: atq. ad arcem concursum. seditioneq; tandem commissa, Mormilius apparuit. Ingens igitur praeliũ inter Neapolitanos,*& Hispanos commissum est: in quo multi undiq; ceciderunt. cumq; ad uesperum finis esset pugnandi factus; non tamen arma deposita sunt. Omnis enim Ciuitas ad diui Laurentij armata conuenit: cunctisq; Principibus accersitis, societas renouatur: ipsaq;, ac Cæsariani status defensio tota Vrbe pronuntiatur: Caesarisq; uexillũ in turri publica defigitur. Inde crucem praeferentes ad templum maximum accedunt. Ibi solennibus iurisiurandi uerbis societas sancitur. Ea nocte dispositis stationibus Ciuitas in armis fuit.* Postero die *ad aedes iurisdictionis missi, qui Hieronymum Jonsecã iurisdictionis Praefectum* Ciuitatis *uerbis moneret, ut ædes patefaceret; ac de more ius diceret. Ciuitatem. n. Cæsaris imperio parentissimã præsto illi futuram. Ille se, nisi armis positis, ius dictu-*

rum negare. Circiter meridiem ad arma iterum multis in urbis locis, incertũ qua de causa conclamatum: acriusq́; & atrocius prælium quàm hesternum factum: maiorq́; caedes edita, arce bombardas in vrbem displodente: quarum ictibus multi cadebant; magnisq́; detrimentis proxima arci ædificia afficiebantur: ex quibus ab omnibus statim est demigratum. Postero die Fabius Arcella Beßinianorũ Episcopus, & Petrus Antonius Sanseuerinus Beßiniani Princeps; compluresq́; alij ex principibus Petrum in arcem adeunt. querũtur infidelißimam Vrbem, tanquam in hostilẽ, tormenta displodi; atq. armatos emitti: rogant, ut finem faciat; aliquaq́; componendarum rerum ratio ineatur. Quorum orationem tum aspernatus Petrus, nõ sibi satisfieri posse respondit, nisi uiginti capita, quae ipse deposcisset, sibi in potestatem darentur. Cum aliquantum esset altercatum, ut postridie reuerterentur, moniti. Quarum rerum fama complures exules, quibus Neapolitanum *Regnum fere refertũ est, exciti in Vrbẽ per speciem opis ferendae,*

dae conueniebant. Quorum aduentu ueluti hominum ad omnia facinora, atq. ad omnes rapinas paratorum complures perterriti; simul odio, ac taedio presentis rerum status Urbe excedebant: tantaq; erat quotidie abeuntiũ multitudo, ut nisi Magistratus portas Vrbis claudi, atq. edici fecisset, ne quis exiret; Vrbs habitatoribus inanis breui futura fuerit. In exeuntibus fuit Ioannes Andreas Curtius: qui summum uitae discrimen adyt. Eius casus mihi duabus de causis literarum monumentis paulo diligentius mãdandus uisus est. altera, quòd ex eo in primis apparebit, quàm inconsulta, quamq; praeceps sit uulgi temeritas: quae ita caeco, & impotenti furore saepe rapiatur, ut nullus illam aut pudor cohibeat, aut cõsilium regat. altera, quòd ex illo locus mihi datus est, rem aetate nostra in primis memorabilem posteritatis memoriae prodendi. Is igitur Curtius, maioribus urbe Papia, ut accepi, loco claro oriundis, cum in summo Regio consilio, in quo Magistratu principem locum facile obtinebat, multa eximia

doctrinae, & ingenij, tùm autem singularis probitatis, ac morum grauitatis documenta perpetuo tenore dedisset; multaq; illius essent in Regem, & in patriam merita (quae res hominem ad summum Praesidis locum in supremo Neapolitani regni consilio, atque ad munus magni Protonotarij administrandum postea extulerunt: quibus in magistratibus perpetuo gerendis, maxima cum laude & dignitate uersatur) taedio tam turbulenti Ciuitatis status; ac ne in tanta rerum colluuione ullius dicti, factiue contagione uiolaretur, cū neq. aut contra Petrum ire, aut contra ciuium incitata studia tendere sibi honestum censeret, illis sese turbis subtrahere decreuit; vrbeq; excedere. Quare uxore, ac paruulis natis, totaq; familia praemissa, ipse paulo post cum Octauiano fratre, eximio et ipso iuriscōsulto, ac laudatis moribus, haud contemnendisq; Regni honoribus uso, luce, ac palā, ut in nulla suspecta re, per vrbem equitans à plebe in foro conspectus, iras cōmouit: ea solum de causa, quòd hominem Petro acceptum scirent; atq. iccirco participem

ticipem consiliorum, contra Ciuitatis uoluntatem initorum, interpretarentur: ut est multitudinis natura omni leui suspicionis aura mobilis. Impetum igitur in homines parant. Quem illi ex uultibus auersantium, ac minitabundis similium in sese intentum prouidentes, in proximam sacram aedem confugiunt, ne horribili cōmota procella obruātur: sacerdotumq; & monachorum fidem, et opem implorant. Illi dignitate uirorum, & rei atrocitate permoti, latebris quàm maxime abditis homines occultant. Eueſtigioq; turba rabie furēs sacram aedem irrumpit; nefariaq;, ac perfidiosa capita sibi indicari minaciter clamant. Constanter negant monachi illos apud sese esse: alia enim uia euasisse. Plebs omnibus perlustratis, ac spe frustrata, rabieq; ardēs inclusum odium, quod uenerabiliū hominum sanguine explere non potuerat: in paruulos natos expromere decreuit. Furore igitur inflammata praegressos cursim insequi instituit: & ad oppidum, quod Turrim Graeci uulgo appellant, assequitur. neque dubitatur, quin innoxiae aetatis sanguine se

ne se commaculaturi fuerint, tantamq́ labem mentibus concepturi; ni nefaria consilia Deus immortalis auertisset. Rei enim atrocitate, & misericordia Oppidani commoti, armis statim arreptis, sese furenti multitudini opponunt: consertaq́ manu eã tandem repellunt, Ita innoxia aetas è furentium faucibus erepta est. quod periculum Diuini potius Numinis, quam ulla hominum ope discussum crediderim: ne ea indoles uirtutum, quae humanum captum excessisse uere existimãda est, simul interiret. Quae mihi causa in primis fuit, ut hũc Curtij casum scriptis illustrarem. Vnus enim è pueris Marius fuit aetatis quatuor annorum. In hoc puero tanta uis animi, ingenijq́ fuit, ut cum in ipsa infantia antequã prima literarum elementa attingere potuisset, utroq. oculo captus sit; lucisq́ usura in perpetuum plane orbatus, tã acrẽ tamen ingenij uim in literarum studia intenderit; eaq́ fuerit in perdiscendo felicitate, ut quintum decimum aetatis annum nondum egressus eam in humanioribus, et eloquentiae, ac Poeticis studijs facultatẽ

adeptus

adeptus sit; ut praeclara scripta tam soluta oratione, quã uario metrorum genere omnes mirarentur. Mox ad grauiora scientiarum studia animo, uersatiliq; ad omnia ingenio conuerso eos breui in Philosophia progressus habuerit, ut undeuigesimo aetatis anno, eius scientiae interpretandae, ac de superiore loco explanandae munus illi publice mandatum sit. Quod munus ita impleuit, ut disputando, differendo, docendo, arduas atque abditas, maioribusq; controuersijs implicatas quaestiones explicãdo magnam sibi audientiam; magnosq; hominum concursus faceret: ad extremum, pari cum laude in Theologiae studijs sit uersatus. In qua nihil est tam difficile, ac reconditum; totue obscuritatibus inuolutum, tam apud Thomae, quàm Scoti sectatores (duae enim hae scholae in prima commendatione ponuntur) quod egregij adolescentis scientiam effugiat. Vt omittam ne Musices quidem illum expertem esse; fidibusq; egregie canere: adeo in omnibus ingenij specimen agnoscas. Quae tantae, ac tam multae uirtutes miraculo mihi

fuerunt

fuerunt in homine uigesimum septimum aetatis annum nondum egresso, cum Neapoli fuissem; iucundaq; unici exempli adolescentis cõsuetudine perfamiliariter usus essem; quaeq; fama acceperam, praesentia comprobasset, & auxisset; simulq; suauitatem, ac sanctitatem morum cognouissem; quodq; in primis miratus sum, ingenium ad ciuiles quoq. & magnas ac publicas res tractandas non minus, quàm ad doctrinae studia aptum. Quae res ne posteritati ignotae essent; deberi à me, cùm summis, & praecellentibus uirtutibus, tum nostrae animorum coniunctioni existimaui. Igitur duo millia peditum ab Vrbis custodiam, & tutelam, in consilio decreta sunt. Postero die Magistratus fide Petri Gonsalij arcis Praefecti accepta in arcem ad Petrum accedit. Ibi Arcella, & Beßiniano interpretibus res ita conuenit. Ne tumultus & seditiones cuiquam fraudi essent: neue ipse eorum causa, in quenquam animaduerteret: aut quicquam omnino faceret, dum legati Ciuitatis, ac petrus Gonsalius, quem ipse ad Caesarem cum mandatis missurus

esset, ad Caesarem accessissent: Caesarisq́, quibus standum esset, imperata uenissent: in quae uerba chirographum dedit. quae res praeliorum potius & contentionum finis, quàm quietis initium fuit. N*am quãquam aedibus iurisdictionis patefactis ius dici, & in maleficos animaduerti coeptum est, non tamen arma posita sunt; neque nocturnae stationes tota Vrbe omissae: ad alias solicitudines exulum, quorum in dies numerus augebatur, addito metu. Interea annona, aliaeq́ res ad obsidionem tolerandã idoneae in arcem quotidie comportari: summaq́ in ijs rebus administrandis diligentia adhiberi. Vulgo praeterea ferebatur, magnum Hispanorũ numerum à Petro expectari: quae res suspiciones & solicitudines augebat; tumultusq́, ut necesse erat, saepe excitabat. In ipso etiam consilio, sententijs & studijs, nõnunquam etiam iurgiis certabatur: ut nõnulli haud procul à uita discrimine fuerĩt. Magnus igitur hominum numerus tam ex* Nobilitate, *quàm ex caeteris cuiusuis ordinis hominibus, ex* Vrbe *quotidie exire:*

Q ac

ac sese in proxima loca recipere: neq. iam à Magistratu retineri posse. Quibus de causis summa erat in omnibus Urbis partibus moestitia. At Mormilius, & Caraciolus; Ioannes item Suessanus, qui magna erat cum plebe in gratia & beneuolentia, nullo loco Patriae deesse: vrbem cum magna sectatorum manu armati dies noctesq. circumire: ciuium animos metu suspensos confirmare. Eodem tempore, Petrus in Ciuitatem, Ciuitas in Petrum crimina quaerebant. Cumq. Salernitanus, ac Sangrius iam urbe essent profecti, noua quoq. criminum, & odiorum causa excitata est. Nam libelli, ut in summa omnium rerum licentia quotidie proponebantur, quibus Besinianus, ac nonnulli alij Principes ueluti Patriae hostes probris; & conuicijs lacerabantur. Ipse etiam Petrus nonnunquam aspere, & acerbe perstringebatur; Hispanorumq. imperium eijciebatur; ac Galli accersebantur. Enimuero Petrus iracundia, & stomacho exarsit: atq. hanc Ciuitatis criminandae occasionem arripiens; per epistolam ad consilium datam,

Ut missa omnia praeterita inquit, fiant; quod in praesentia facerent de accersendis Gallis, quo tandem nomine appellandum esse? aut si hoc non esset, quod tandē esse perduellionis, & maiestatis crimen? Quomodo igitur tantam labem Ciuitati, quam fidelissimam uocare soleant, conceptā eluāt, nisi nefariorum hominum, qui ista admiserint, supplicijs? aut quam aliam esse Ciuitatis purgandae rationem, quam si eos constrictos, ac pedibus tractos sibi tradidissent, ut digna in homines tanta perfidia exempla ederet? Lecta epistola Magistratus Petrum adit. docet, nihil eorum, quorum Ciuitatem insimulet, publico factum consilio: neque scire Magistratum; neq. in tanta omnium rerum perturbatione inuenire potuisse, qui haec admittant. proinde Ciuitatem extra omnem noxā esse. Id sese ut testatum relinquant, uenisse. Grauibus uerbis à Petro male accepti dimittuntur: libellusq́; testationis, quem attulerāt, concerptus. additae minae, si scriba ea de causa in arcem reuerteretur. Caeterum à Nola, & Caua, nonnullisq́; alijs Vrbibus

Petri uerbis postulatum, ut sibi per epistolas suas ad Caesarem bene gestae prouinciae testimonium, ac laudationem darent: quae res impetrari non potuit; respondentibus ciuitatibus, non esse moris, ut à praeclarißima urbe Neapoli, quae caput Regni sit, consilia separent: eius auctoritatem sese omnibus in rebus secuturas. Quin etiam Neapolim ab totius fere Regni Ciuitatibus legationes missae studia, atque opem suam profitentes. Interea Caesarianae triremes Neapolim ueniunt; ac non exiguum Hispanorum militum numerum in terram exponunt: qui in Vrbem à Petro sunt accepti, Ciuitate frustra omni ope contra tendente; ac petente ut uiginti millia passuum procul ab Vrbe, ut iura sua esse dicebat, collocarentur. Quae res suspiciones auxit; magnosq; tumultus, & animorum motus excitauit. cum praesertim, eodem tempore Petrus edictum pronuntiari fecisset, quo omnes Principes, ac fiduciarii Regni, ad aedificia arci circũiecta incolenda commigrare iubebantur. Ea res multis diebus in conciliis & coetibus iactata;

ctata; Petro modo eam necessitatem remittente; modo edictum renouante. Plurimi tamen sua sponte dicto audientes fuerunt. multiq́, cum ex Principibus, tum ex reliqua Nobilitate, ac plebeiorum optimatibus, & in arce, & in proximis locis erant cum Petro. Caeterum Neapolitani innumera exulum multitudine in dies in Vrbē confluente ancipiti exulum, & militum metu suspensi dies noctesq́, in armis esse: ad consiliumq́, armati accedere: summaq́, contentione à iurisdictionis Praefecto petere, ut ad exules cōquirendos, atq. expellendos prodiret. In eam rem opē suam polliceri: ac testari, direptionis Vrbis culpā (quam imminere cui non apparere?) nō Ciuitati, quae exules non accersiuisset; sed ipsi, qui illos non expulisset, aßignatum iri. Quod ille se facturum negauit: ipsosq́, iußit, qui leuißimis de causis ire ad arma tam facile solerent, eadem nunc arma ad exules expellendos sumere. Multi igitur in tanta rerū perturbatione tumultus quotidie excitari: multi concursus, ac clamores fieri: saepeq́, ad arma conclamari: aedes iurisdictionis

modo

modo claudi; modo aperiri: Praefectusq́; ipse modo iurisdictione sese uerbis abdicare; modo ad exules comprehendendos irrito incoepto prodire: contentionesq́; & certamina inter Ciuitatis primores excitari. Cum duos circiter menses post inducias factas, in ijs rerum perturbationibus, atque animorum suspensionibus Ciuitas fuisset, longe grauior, quàm prior, seditio orta est. Huius seditionis alij casum; alij Petrum auctorem faciunt. quem ferunt, cum nullam aliam rationem inuidiae conflatorum tumultuum detestandae satis explicatam haberet, semper illud studuisse, ut Ciuitatem malis subactam in eum locum, atq. ad ea cõmittenda perduceret, ex quibus perduellionis crimen colligere posset. Initium armorum fuit Hispanus miles, qui per leues quasdam causas Neapolitanum gladio percußit. Re comperta frater Neapolitani, qui tum forte prope aberat; nonnulliq́; alij ad opem ferendam accurrunt: gladijsq́; eductis cum percussore, & socijs manum conserunt. Id cernentes Hispani, quorum non exigua manus ex arce à Petro composito

sito ante missa fuerat, statim aduolant; atq. in Neapolitanos, qui superuenerant, impetum faciunt; sclopisq́ displosis multos interficiunt. Cuius rei fama Vrbe diuulgata omnes ad opem ferẽdam excitauit: magnusq́ ad eum locum concursus est factus; atque ingens praelium commissum: magnoq́ irarum certamine res gesta est: cum multi mortales utrinque caderent. Maior tamen Neapolitanorum numerus eo die est desideratus; utraque arce, & ea, quae in plano sita cum portu coniungitur; & ea quae montis diui Martini cacumini imposita Vrbi imminet, bombardas in Vrbem displodente: quibus non modo homines exanimabantur; sed aedificia etiã diruebantur. Quibus malis impulsi ii, qui loca arci proxima incolebant, sedes ac domicilia sua relinquere, atque alias vrbis partes petere cogebantur: magnamq́ misericordiam commouebant confusum mulierum, infantium, ac senum uulgus: qui partim seminudi; partim ea, quae rerum suarum in tumultu raptim, trepidantesq́ eripere potuerant, capitibus imposita gestantes

paßim

paßim, nulloq́; ordine ignorantes quas vrbis partes peterent, errabāt. Sed longe miserabilior erat eorum, qui ex pugna inter manus auferebantur, species. Ii partim saucij, partim manibus, & cruribus, caeterisq́; membris detruncatis; partim plane exanimati, cum praeter oculos hominum tota urbe omnibus horis ferrentur, deformem, in primisq́; miserabilem aspectum faciebant. At Mormilius, & Caraciolus, item Suessanus, ac cõplures praterea ex Nobilitate tota vrbe discurrētes, Ciues ad opem ferendam, atq. ad succedēdum praelio hortari: quaeq́; praelio usui essent, hastas, gladios, sclopos, globulos, puluerem, cibaria impigre suggerere. Cumq́; ad uesperum pugnatum esset, nox certamē ingentibus animis accensum diremit. Postero die praelium repetitum; tribusq́; Vrbis partibus ad eundem modum arcibus tormenta continenter displodentibus, magnaq́; detrimenta inferentibus acriter pugnatum: Hispani loca urbis arci circumfusa tenebant: quae munitionibus à reliqua Vrbe seiunxerāt. Ad eas munitiones

quotidie

quotidie pugnabatur. Insignisq́; illo & subsequẽtibus praelijs Camilli Monecae uirtus & audacia fuit. Is eo die munitione quadam expugnata Hispanos urgendo ad Incoronatae pedem referre coegit. Horum tumultuum fama diuulgata complures ex finitimis populis Ciuitati subsidio ueniebant: eorumq́; undique confluentium multitudine Vrbs quotidie complebatur. Praterea tria millia peditum ad Vrbis defensionem scribi decreta. Igitur omnibus illis diebus, quibus ab undecimo calend. Augusti, ad tertium non. eiusdem mensis quotidie multis in Vrbis locis praeliatum est, maxime miserabilis fuit Ciuitatis Neapolitanae status, & aspectus. Innumerabilibus enim malis eodem tempore conflictabatur: cõtinentibus omnium dierum praelijs; bombardarum ictibus; aedificiorum ruinis, atq. incendijs; ciuium caedibus, direptionis metu, optimatum discordijs, repentinis ac quotidianis fere inter ipsos Neapolitanos iurgijs, ac turbis, mutuis suspicionibus, ac nequid esset in calamitatibus reliquum, quod ad miserã Vr-

bem nõ perueniret; ciuium domus eorum, qui cum Petro erant, ab ipsis ciuibus diripiebantur: neque ulla tantis malis remedij ratio inibatur. quamuis Nicolaus Maria Caraciolus Catinae Episcopus, nonnulliq́ alij in arcem ad Petrum ititantes, saepe de rebus componendis egissent; rogassentq́ ut iracundiae finem faceret; atq. Hispanos dimitteret; parceretq́ praeclarissimae Vrbi, quam ipse patriam appellare soleret: quãq́ à se nouis atq. amplis uiis, magnificisq́ ædificiis exornatam è sordibus extraxisset, & in augustiorem speciem redegisset, eam nunc ruinis & incendiis ne pergeret deformare. Igitur animis tanta malorum ui fractis magna ex Vrbe omnium generum, atq. aetatum fugae fiebant; Magistratu frustra homines retinente. tantaq́ erat omnibus horis Vrbe excedentiũ multitudo, ut prae fugiendi studio mutuo se prementes, cum quisque sibi primum fugae locum peteret, magnas turbas ad portas Vrbis excitarent. Neque tamen fuga saluti; sed quamplurimis maiori calamitati fuit. à celocibus enim Hispanorum complures ex

ijs

ijs qui mari exibant, intercepti, sub arcem ducti sese redimere cogebantur. Summa igitur erat tota vrbe solitudo, ac squalor: ingensq́ moestitia & omnium rerum desperatio. Per ea tempora Gonsalius à Petro missus cum iter praecepisset, prior ad Caesarem peruenit: potestateq́ dicendi facta, ita Caesarem est allocutus. Optaret Petrus ne causa sua cum tua Caesar esset coniuncta; neue Neapolitani in his, ut ipsi uocant, tumultibus; ut re uera appellandi sunt, perfidiae criminibus, multo magis tuam, & imperij maiestatem uiolassent, quàm ipsum oppugnassent: ne in Petro omni culpa liberando non tam hominis innocentiam secutus uideri posses; quam quod non aliter iniurias tuas cũ illius causa coniũctas posses ulcisci. Nulla enim alia re nititur Petrus, quam ueritate: cui in tua uirtute, atque constantia firmißimum semper præsidium fuit aduersus maleuolorum calumnias; eorum praesertim, qui tantas capitalis odij causas aduersus accusatum habeant. Nec dubitat Petrus, quin Neapolitani ad non ferendam peccandi auda-

ciam proiectam quoque mentiendi impudentiam sint addituri; ac pro eo ut facinora sua oratione conentur defendere (quamquam quam ego defensionem nomino; aut quae potest in tam manifestis parricidijs ulla omnino esse defensio?) sed tamen illos putat Petrus pro eo ut se purgent; ac ueniam supplices petant, ipsum ultro accusaturos, culpamq́; suam ad ipsum transferre conaturos. Qui etiam, cum ea, quae in te, & nominis tui maiestatem admiserint, longe grauiora sint; ac maioribus suppliciis punienda, quam ea quae nunc patiuntur, tamen tanquam haec indignis accidant, ita miserias suas flebiliter exponent; earumq́; deploratione ad inuidiã Petri abutentur. Quibus tamen commoueri non debes Caesar; neq. indignum putare, qui ipsi priores hostilia fecerint, eos hostilia pati. Illud autem laetatur Petrus, quòd cum nõ minor in te sit mansuetudo, quam iustitia, si Neapolitani crimina non inficiãtes ad genua prouoluti tuam in ignoscendo clementiam implorarent, periculũ esset, ne potiores apud te essent miserorum lamentabiles

fletus,

fletus, quàm immanium delictorum stimuli. ita eorum impunitatem facile auferrēt. Nunc quoniam (quae est hominum superbia) sese demissuri nō sunt, liberius erit tibi & sincerius iudiciū tuum: neq. seueritatis tuae aculei hominū contumacia excitati eorundem supplicibus precibus hebetabuntur. Noti sunt Caesar tibi Neapolitanorum inflati, ac tumidi spiritus: quos cum aluisset nimia superiorum Vicariorum lenitas, eo arrogantiae processerant, ut iam ferri non possent. non illi imperijs parere; in humiles & tenues superbe & libidinose consulere; nullae illis leges sanctae; nullus esse iudiciorum metus. Vt necessario Petro summa illa seueritas fuerit suscipienda te Caesar approbante: qua hominum audaciā & arrogantiam tandem fregit; illosq. ad officium & ad aequabilem uitae rationem reuocauit. idq. cum magna ipsorum utilitate. quippe qui Vrbem, ac Regnum scelerum, ac facinorum antea officinam, latrociniorumq. receptaculum, iustitiae, & honestatis domicilium fecerit. Caeterum tanta est in Neapolitanis ingenijs peruersitas,

tas, ut nullam Petrus ab hominibus, quos ab interitu sua uirtute seruauit, pro tanto beneficio non modo gratiam inierit, sed capitale illorum in se odium cõmouerit. quippe qui sese infinita illa omnium rerum licentia priuatos aegre ferant. Quod igitur illorum animus iam diu parturiebat, id tãdem peperit: quiq; primus locus illis datus est odij expromendi, eum non pratermiserunt; atq. atrocem hanc seditionem in illum excitarunt. In qua re plebs naturali mobilitati suae affinis fuit. Consilia enim cum illis ipsis perpetuis inimicis suis cõsociauit; è quorum faucibus sese à Petro ereptam semper praesetulit: cum Petrum plebis Neapolitanae parentem, ac libertatis columen, Diuinis pene laudibus in coelum ferret. tanta est in uulgo leuitas; tamq; male apud ingratos homines beneficia ponuntur. Neque uero Inquisitionis nomine Neapolitanorum causa subleuatur. Nam primum non intelligo, quod tantum malum habeat Inquisitio, ut in ea fugienda ad omnia extrema liceat descendere; ac legum uincula perfringere; maiestatemq;

impe-

imperij contemnere, & uiolare. Delicata me hercule sunt Neapolitanorum ingenia, si quod caeterae omnes nationes, atq. urbes sine retractatione accipiunt; idq; cum magna ipsarũ utilitate, ipsi soli ferre indignãtur. Deinde Petrus sese Inquisitionem positurum nunquam est aperte professus; neq. aspere, aut pro imperio cum Neapolitanis egit; sed leniter rem ducendo, hominibus persuadere nitebatur, ut aliqua ratio iniretur impietatis in dies magis grassantis cohibendae, haeresumq; tollendarum. Quo maior est eorum, qui cum imperio sunt, lenitas, eo contumacia dicto non audientium magis cumulatur. Verum finge Petrum aperte prae se tulisse, sibi in animo esse Inquisitionem instituere, continuo ne uerum fuit, Neapolitanos in resistendo tantam adhibere contumaciam, atque imperium contemnere? aperteq; Petro denuntiare; sese omni ratione restituros, remq;, si opus sit, ad manus reuocaturos? Hoccine ferendum est Caesar? cum praesertim, si rogando & persuadẽdo Petrum de sententia deducere non possent, expedita esset homini-

bus

bus uia (quae bonis, & pacatis, ac sui Regis obedientibus populis semper patuit) te Caesar appellandi; atque in tuam iustitiã, & aequitatem perfugiendi. Iam posthac subditi tui in imperiis accipiendis, aut recusandis, non tuam, aut Magistratuum tuorum uoluntatem spectabunt; sed libidine sua ferentur: ipsiq; arbitri, & moderatores eorum, quae iubebis, de iis pro uolun tate sua statuent. Ita homines cum imperio ad illos mittere posthac desinas, licebit. Si hoc Caesar, non est imperium perfringere, maiestatem tuam spernere, ac per caussam Inquisitionis detrectandae longe aliud spectare, nescio quod tandem facinus eo nomine sit appellandum. Verum age, Petrus cum societatem plebis cum Nobilitate iunctam accepisset; resq; ad arma, & seditionem spectaret, ut animorũ motus sedaret; atque Vrbem pacaret, de iure suo decessit: ac quãquam iracundia ob illorum contumaciam prouectus inter uerborum contentionem proiecisset, sese illis inuitis, si libuisset, Inquisitionis tribunal in medio foro constituturum; tamen hominibus morẽ

gerere

gerere in animum induxit: promisitq́, neq. se Inquisitionem constituturum; neque ab alio constitui passurum. quae summa Petri humanitas, ac lenitas non modo animos debuit incitatos mitigare, sed eos ad uirtutem modestia aemulandam inuitare; dictoq́ impensius audientes facere. Quòd si motus sola Inquisitio excitarat, cur non causa sublata penitus consederunt? atque adeo cur longe maiores exarserunt? Etenim Neapolitani hac ueluti de petro uictoria parta tantos sibi spiritus subito sumpserunt, ut perinde quasi de petro uellent triumphare, nulla iā modestia, nullo pudore, nullo legum metu aut imperij tui maiestate continerentur. Quacunque igitur leuißima de causa tumultus quotidie excitabantur: cum sontes comprehensos de manu apparitorum luce, ac palā eriperent: eoq́ furoris processerant, ut quadā die in publico Praefectum iurisdictionis circumstiterint; neque prius dimiserint, quàm turbulenti quędam ingenij, & seditiosum infimæ sortis hominem, quē in uinculis habebat, sibi restitueret. Cūq́ pauci s

post diebus Cæsar Mormilius inquieti ingenij uir, qui sese in his tumultibus excitandis principem palam semper professus esset, in aedes publicas iurisdictionis eiusdem Praefecti uocatu uenisset, tantus subito concursus hominum Caesarem minaciter poscentium ad aedes publicas est factus, ut hominem Praefectus ne inclementer quidem appellatum euestigio dimittere coactus sit. Quae intolerabilis audacia; ac tanta alia super alia cumulata facinora nisi consopitam Petri uirtutem tandem excitassent ad tantam licentiam aliquo freno coercendam, eo processerat, ut nihil iam esset, quòd Neapoli aut Vicarius tuus, aut ullus omnino magistratus existeret: sed omnium rerum gubernatio Neapolitanorum ipsorum libidini esset permittenda. Necessariam igitur seueritatem adhibuit; ac tres adolescentes, qui comprehensum hominem, cum in carcerem duceretur, ex apparitorum manibus per uim, & audaciam eripuerant, morte multauit: ut exemplo ad speciem terribili, ad rem salubri, atque in eiusmodi motibus

tibus necessario, iureq́; usurpari solito reliquos à maleficijs & peccandi licentia deterreret; ac ciuitatem pacaret. Quod cõsilium, non modo Petro non processit, uerum etiam causam Neapolitanis præbuit, quam quaesierant; ut non iam perplexe & per ambages, sed aperte à te deficerent; diuq́; in te, ac tuos conceptum odium effunderent. Igitur armis sumptis milites tuos praesidiarios interfecerunt: ipsumq́; Petrum, in quo imperij tui maiestas laeditur; arce inclusum, & obsessum quotidie oppugnatum ueniunt. NIhil est, *quòd quisquam tantorum facinorum atrocitatem uerbis eleuare conetur; neque apertum maiestatis crimen alio nomine appellare. Neque attinet uerbis inficiari: quod factis confitearis. A uobis enim, inquit Petrus Neapolitani quaero, utrum iure, an iniuria adolescẽtes supplicio affecerim? si iure; arma in me; atq. adeo in ipsum Caesarem sine scelere, ac perfidia sumere non potuistis: si iniuria, quis ea de re adhuc iudicium tulit? quis uos in me iudices cõstituit? aut qua tandem lege poenam ma-*

leficiorum à me repetere poteſtis? cur per legatos ueſtros nomen meum ad Cæſarē de eo crimine non detuliſtis, quemadmodum nunc per eoſdem legatos uos purgatũ, & me accuſatũ uenitis? Atq. adeo, cur ad Caeſarē legatos mittitis, ſi (quod re declaraſtis) ueſtrũ eſt punire delicta, quae Neapoli *admittuntur? Atq. etiam* Neapolitani *cũ hoſtilia in te Caeſar aperte ſumpſerint arma, tanta tamen ſunt impudẽtia, ut grauitati tuae ultro illudant, uexillis tuis extollendis, nomineq́ tuo ſubijciendo: tuamq́ ueluti puerilem inſcitiam ludibrio habeãt; perinde quaſi uerba magis, quã facta ſpectanda ſint. cumq́ ſeipſi tot obſtrinxerint parricidijs, ultro etiam (ſi Dijs placet)* Petrum *accuſatum ueniunt. Is tamẽ, ut initio dixi, minus de ſe laborat, quem perpetuus innocentiſſime actae uiae tenor omni liberet ſuſpicione: tua, & imperij maieſtas hominem ſolicitum habet. Quae ſi tibi tantae curae ſemper fuit, ut pro illa aduerſus multo maximam Germaniae partem (qua prouincia nulla toto orbe terrarum bellicoſior, aut opulentior eſt, aut ſeruitutis impatientior)*

tior) bellum periculosissimum suscipere non dubitaris, quanto minus haec tibi negligenda non sunt in Neapolitanis? quos (ne quid grauius in eos dicam) semper exterae gentes obnoxio imperio deuinctos habuerint. Quòd si te precibus hominum animis à te alienissimis per mollitiem flecti sines, quid aliud futurum est, quam ut soluta seuera illa disciplina, qua una Neapolitanorum superbia & fastus frangendus est, auctoritatem & obedientiam in eo Regno amittas, quod maiores tui pacatum tibi, dictoq; audientissimum sua uirtute reliquerunt? Hac oratione Caesar in Neapolitanos haud mediocriter irritatus est; nondum legatis eorum auditis. qui cum sero Norimbergam, ubi tum erat Caesar, peruenissent, quòd utriq. in itinere aliquãdiu subsistendi morbus causa fuisset; se audiri à Caesare petunt. quam rem cum multis uijs saepe tentassent, tamen, quòd Caesaris aures cum literis Vicarij, tũ oratione Gonsalij ipsorum criminibus occupatae essent, impetrare primo non potuerunt: cum illis responsum esset; satis esse, si eos,

ad quos Caesar illos delegasset, causam suã docer[illegible] neque enim Caesari in tantis occupa[illegible] esse operae legationes audire. Ita coacti sunt coram Atrebate & Figueroa causam suã agere: ac defensiones suas scripto edere. quibus lectis, haud uisi sunt commisisse Neapolitani, ut perduellionum loco haberentur: resq́, ad tumultuum & seditionum, non ad laesae maiestatis interpretationem est reuocata: legatisq́, triduo post reuocatis decretum Caesaris scriptum traditum est; cuius erat summa. Extemplo ab armis Neapoli discederetur: ac sine retractatione Neapolitani obedientiã, quam deberent, vicario praestarent. Imperatum deinde est Salernitano, ne à Caesare discederet; Sangrio, ut ex templo Neapolim uersus una cum Gonsalio iter caperet; neque ab eo unquam discederet. si imperata neglexissent, capitalem fraudem fore. Salernitanus sese in imperio futurum respondit; aequoq́, animo decretum accipere, dum Caesar ueritate exploratius cognita sententiam mutet. Sangrius uero sese nisi facultate Caesaris alloquendi facta omni-

omnino discessurum negare: neque enim eam esse fidelissimae, & nobilissimae Ciuitatis dignitatem, quae ab aditu Principis sui debeat excludi: cum praesertim non beneficium, sed ius petitum ueniant: neq. esse Caesaris aequitatis tam iusta postulata ab eo non impetrari. Proinde posse illos quidē se uinctum Neapolim mittere, aut etiam morte multare, si ita libeat; sua uero uoluntate nunquam se nisi in conspectum Caesaris uenerit, discessurum. Permoti sunt hac oratione animi. Ita postero die Sangrius ad Caesarem introductus, talē habuit orationem. Deo immortali gratias ago Caesar tui conspectus facultatem mihi tandem factam, tuāq; aequitatē omnia impedimenta superasse. Igitur non ita omnes superos à causa nostra auersos posthac existimabo: qui si nullam habemus miseriarū alleuationem, aut salutis spem, saltem interitus nostri coram te Caesar deplorandi (quod unum exitij solatium reliquum est) facultate non simus orbati. Cuius tamē rei magna me spes semper tenuit. Nā quāquam sciebam tantas esse Petri opes ac potentiā,

ut nobis nullo modo par esset cum illo cōten tio, nunquam tamen putaui, tantum illum apud tuos gratia ualere, ut etiam nos ab. aditu tuo excluderet; nimisq; durum, & à tua iustitia alienum erat Caesar, quod nemini quãuis scelerato & perdito unquam est negatum, ut eius defensio audiretur, id à te nobilißimam & fidelißimam Vrbem tuam non impetrare. Atque ego Petri prudentiam, & ingenium hac in re uehementer requiro, qui Neapoli primum ne haec legatio ad te decerneretur, tanta ope pugnarit; & hic ne ea audiretur tanta cum sua, tum amicorum gratia, quae plusquam modica est, praepararit. Quod totum contra facere debuit. nam si ueritate causa illius nititur; ac si horum tumultuum culpam penes nos esse se demonstrare posse sperat; quae eius rei uia erat expeditißima, ab ea non tantopere debuit declinare. An non intelligit uir eo ingenio, nunquã apud homines praesertim graues, qualis tu es Caesar, ueritatem satis liquere; neq. uerba quamuis uerisimilia fidem plane habere, nisi quae contra ex altera parte afferantur,

tur, prius cognoſcantur; controuerſæq; rei ueritas praeſentibus reis, orationibus inter ſe cõtrarijs, iudice diſceptatore eluceat. quod quoniam ille effugere tam impenſe ſtuduit, cauſam ipſe ſuã plane damnauit: qui illud certamẽ detrectarit, quo uno ueritas à calumnijs diſcerni poteſt: quoq; aſtu ſe criminum uim ſubterfugere poſſe ſperauit, eo ſe plane ipſe cõuicit. Quãquam Cæſar legatos ad te mittẽdi nõ una cauſa fuerunt tumultus nuper exciti; neque hoc nouum eſt Neapolitanorum conſiliũ, ſed peruetus uarijs rationibus à Petro ſemper impeditum. quod ne nunc quidem ad effectum adduxiſſent, ne hominis iracundiam ſibi magis irritarent; ni ſummae temporum anguſtiae; rerumq; aſperitates eos coegiſſent ſalutem ſuam quibuſcunq; rebus anteferre. Cauſa igitur legatos ad te Caeſar decernendi uetus illa fuit, ut eſſet aliquis apud te Neapolitanorum nomine, qui cum de rebus illius Regni agere in loco poſſes: ut quae officia et obſequia tibi ſubinde multa alacriter praſtamus, ea tu à nobis potius, quã à Petro, aut à quoquã miniſtro tuo recognoſceres:

gratiamq́; eorum, si qua est fidelium subditorum effusae in te uoluntati, & propensis studiis potius, quàm ministrorum operae, aut diligentiae deberes. quoniam sentire coepimus, Petrũ de officiis in te nostris ad tam altum apud te auctoritatis, & amplitudinis gradum peruenisse, nulla nostri, ex quibus ille creuit, habita ratione. Caeterum quoniam tibi aliter placet Caesar; mihiq́; imperatum est, ut extemplo Neapolim reuertar; parebo imperio. illud prius pro ea quam tibi debeo pietate Deos hominesq́; testatus, Neapolitanos, quoniam nullam esse apud te impensorum officiorum gratiam intelligunt, ac ne ea cognosci quidem, ut ab se profecta; posthac coactum iri sese totos sine ullo commodorum, aut maiestatis tuae respectu ad magistratuum, quos mittes, libidines cõformare: neq; illos iã pro ministris tuis, sed pro suis Regibus habituros. quae res quam multa & Regno Neapolitano, & tibi detrimẽta allatura sit; malo in cogitatione tua relinquere, quã in oratione mea ponere. Illud te pro tua humanitate rogatum

tum

tum uolo Cæsar, ne me audire graueris breue hoc horæ curriculum, dum Patriam meã purgo à causa horum motuum, atq; horum malorum, quae per hos dies urbem nostrã miserabilem in modum lacerarunt. In qua re illud me haud quaquam mouet, quòd Gonsalius aures tuas criminibus nostris impleri. Tantum enim compertum habemus ĩ te animi esse, ac roboris, ut de tãta re, nisi causa ex utraq; parte audita præceps nõ facturus sis iudicium. Atq. utinã adesset Gonsalius: multo facilior esset nostra causa. Nam mihi de singulis rebus rogãti uera (sat scio) pro eius fide responderet. ita ex illiusmet cõfessione ueritatem cognosceres. Nunc quoniã ille congressum uitauit; quippe ex quo inferiorem sese discessurum intelligeret, dabo operam, ut res quemamodum gestae sint plane cognoscas. Hic Caesar Sangrium interfatus, nihil esse ait, quòd ille plura oratione persequatur: sese enim ex scripto rem cognouisse; iamq; decreuisse quid fieri placeat: ac stare sententiam; nec mutari posse. Proinde reuertatur; Ciuitatiq; persuadeat, ut imperata faciat; ar-

misq; positis Vicario dicto audiēs sit: bonoq; animo suis uerbis Neapolitanos esse iubeat. sese enim de illorum fide, ac propenso studio omnibus locis perspecto nunquam dubitasse: neq. malam de illis opinionem unquā imbibiturum: eorum commoda & incolumitatem sibi magnae curae fore: breuiq; Ciuitatis quieti, & tranquillitati se consulturum. Ita legatum benigne appellatum, gratiasq; agentem ob tam mite responsum dimittit. Caterum quoniam defensionem legati, ut supra diximus, scriptam Caesarianis tradiderunt, quam non licuit oratione complecti; cuius exemplum mihi ostensum est cum Neapolim accessissem rei diligentius cognoscendae causa, ea non mihi praetermittenda uisa est: quò causa utrinq. audita legentibus exploratius sit iudicium. remq; sic exponemus, quasi Neapolitani Caesarem praesentem alloquantur. Ad caeteras calamitates, quas passi sumus, ac nūc cum maxime miseri patimur, ille etiam cumulus accedit Caesar, ut Vicarius tuus Petrus, qui inauditae crudelitatis exēpla in nos per summam iniuriam & immanitatem

tatē edidit, pro eo ut sese purget, ac meritas poenas deprecetur, nos ultro apud te criminibus insectetur; proditionisq́ ac perfidiae reos faciat: illud fortasse existimans, sese causam suam aliqua ex parte subleuaturum, si studium, & operam nostram à se accusando ad nos ipsos defendēdos traduxerit. Quae quantum hominem fefellerit opinio, mox apparebit. Neq. enim defensio nostra ab illius accusatione potest esse disiūcta; neq. ueritas quocunq́ orationis genere exponatur, minus elucebit. Illud igitur primum pro causae nostrae fundamēto accipimus Caesar, quo nullum esse potest firmius, ipsiusmet Petri confeßionem, quam ipsius chirographo consignatam habemus; omnium horum malorū causam fuisse Inquisitionem: Hic homo suamet confeßione manifesto tenetur: quippe qui ipse Inquisitionis auctor fuerit; dum uel illam instituere studet; uel sermones de ea indies percrebescentes nō prohibendo, alit. quam rem praesertim nos tā saepe, tantisq́ contentionibus ab illo efflagitauerimus; cum denuntiaremus, ac testaremur, quàm multa-

leficiorum à me repetere poteſtis? cur per legatos ueſtros nomen meum ad Caſarē de eo crimine non detuliſtis, quemadmodum nunc per eoſdem legatos uos purgatũ, & me accuſatũ uenitis? Atq. adeo, cur ad Caeſarē legatos mittitis, ſi (quod re declaraſtis) ueſtrũ eſt punire delicta, quae Neapoli *admittuntur? Atq. etiam* Neapolitani *cũ hoſtilia in te Caeſar aperte ſumpſerint arma, tanta tamen ſunt impudētia, ut grauitati tuae ultro illudant, uexillis tuis extollendis, nomineq́; tuo ſubijciendo: tuamq́; ueluti puerilem inſcitiam ludibrio habeãt; perinde quaſi uerba magis, quã facta ſpectanda ſint. cumq́; ſeipſi tot obſtrinxerint parricidijs, ultro etiam (ſi Dijs placet)* petrum *accuſatum ueniunt. Is tamē, ut initio dixi, minus de ſe laborat, quem perpetuus innocentiſsime actae uiae tenor omni liberet ſuſpicione: tua, & imperij maieſtas hominem ſolicitum habet. Quae ſi tibi tantae curae ſemper fuit, ut pro illa aduerſus multo maximam Germaniae partem (qua prouincia nulla toto orbe terrarum bellicoſior, aut opulentior eſt, aut ſeruitutis impatientior)*

tior) bellum periculosissimum suscipere non dubitaris, quanto minus haec tibi negligenda non sunt in Neapolitanis? quos (ne quid grauius in eos dicam) semper exterae gentes obnoxio imperio deuinctos habuerint. Quòd si te precibus hominum animis à te alienissimis per mollitiem flecti sines, quid aliud futurum est, quam ut soluta seuera illa disciplina, qua una Neapolitanorum superbia & fastus frangendus est, auctoritatem & obedientiam in eo Regno amittas, quod maiores tui pacatum tibi, dictoq; audientissimum sua uirtute reliquerunt? Hac oratione Caesar in Neapolitanos haud mediocriter irritatus est; nondum legatis eorum auditis. qui cum sero Norimbergam, ubi tum erat Caesar, peruenissent, quòd utriq. in itinere aliquãdiu subsistendi morbus causa fuisset, se audiri à Caesare petunt. quam rem cum multis uijs saepe tentassent, tamen, quòd Caesaris aures cum literis Vicarij, tũ oratione Gonsalij ipsorum criminibus occupatae essent, impetrare primo non potuerunt: cum illis responsum esset; satis esse, si eos

ad

ad quos Caesar illos delegasset, causam suã docerent: neque enim Caesari in tantis occupationibus esse operae legationes audire. Ita coacti sunt coram Atrebate & Figueroa causam suã agere: ac defensiones suas scripto edere. quibus lectis, haud uisi sunt commisisse Neapolitani, ut perduellionum loco haberentur: resq; ad tumultuum & seditionum, non ad laesae maiestatis interpretationem est reuocata: legatisq; triduo post reuocatis decretum Caesaris scriptum traditum est; cuius erat summa. Extemplo ab armis Neapoli discederetur: ac sine retractatione Neapolitani obedientiã, quam deberent, vicario praestarent. Imperatum deinde est Salernitano, ne à Caesare discederet; Sangrio, ut ex templo Neapolim uersus una cum Gonsalio iter caperet; neque ab eo unquam discederet. si imperata neglexissent, capitalem fraudem fore. Salernitanus sese in imperio futurum respondit; aequoq; animo decretum accipere, dum Caesar ueritate exploratius cognita sententiam mutet. Sangrius uero sese nisi facultate Caesaris alloquendi facta omni-

omnino discessurum negare: neque enim eam esse fidelißimae, & nobilißimae Ciuitatis dignitatem; quae ab aditu Principis sui debeat excludi: cum praesertim non beneficium, sed ius petitum ueniant: neq. esse Caesaris aequitatis tam iusta postulata ab eo non impetrari. Proinde posse illos quidē se uinctum Neapolim mittere, aut etiam morte multare, si ita libeat; sua uero uoluntate nunquam se nisi in conspectum Caesaris uenerit, discessurum. Permoti sunt hac oratione animi. Ita postero die Sangrius ad Caesarem introductus, talē habuit orationem. Deo immortali gratias ago Caesar tui conspectus facultatem mihi tandem factam: tuāq; aequitatē omnia impedimenta superasse. Igitur non ita omnes superos à causa nostra auersos posthac existimabo: qui si nullam habemus miseriarū alleuationem, aut salutis spem; saltem interitus nostri coram te Caesar deplorandi (quod unum exitij solatium reliquum est) facultate non simus orbati. Cuius tamē rei magna me spes semper tenuit. Nā quāquam sciebam tantas esse Petri opes ac potentiā,

ut nobis nullo modo par esset cum illo cõten tio, nunquam tamen putaui, tantum illum apud tuos gratia ualere, ut etiam nos ab aditu tuo excluderet; nimisq; durum, & à tua iustitia alienum erat Caesar, quod nemini quãuis scelerato & perdito unquam est negatum, ut eius defensio audiretur, id à te nobilißimam & fidelißimam Vrbem tuam non impetrare. Atque ego Petri prudentiam, & ingenium hac in re uehementer requiro, qui Neapoli primum ne haec legatio ad te decerneretur, tanta ope pugnarit; & hic ne ea audiretur tanta cum sua, tum amicorum gratia, quae plusquam modica est, praepararit. Quod totum contra facere debuit. nam si ueritate causa illius nititur; ac si horum tumultuum culpam penes nos esse se demonstrare posse sperat; quae eius rei uia erat expeditißima, ab ea non tantopere debuit declinare. An non intelligit uir eo ingenio, nunquã apud homines praesertim graues, qualis tu es Caesar, ueritatem satis liquere; neq. uerba quamuis uerisimilia fidem plane habere, nisi quae contra ex altera parte afferantur,

tur, prius cognoscantur; controuersaq́, rei ueritas praesentibus reis, orationibus inter se cõtrarijs, iudice disceptatore eluceat. quod quoniam ille effugere tam impense studuit, causam ipse suã plane damnauit: qui illud certamẽ detrectarit, quo uno ueritas à calumnijs discerni potest: quoq́, astu se criminum uim subterfugere posse sperauit, eo se plane ipse cõuicit. Quãquam Caesar legatos ad te mittẽdi nõ una causa fuerunt tumultus nuper exciti; neque hoc nouum est Neapolitanorum consiliũ, sed peruetus uarijs rationibus à Petro semper impeditum. quod ne nunc quidem ad effectum adduxissent, ne hominis iracundiam sibi magis irritarent; ni summae temporum angustiae; rerumq́, asperitates eos coegissent salutem suam quibuscunq́, rebus anteferre. Causa igitur legatos ad te Caesar decernendi uetus illa fuit, ut esset aliquis apud te Neapolitanorum nomine, qui cum de rebus illius Regni agere in loco posses: ut quae officia et obsequia tibi subinde multa alacriter praestamus, ea tu à nobis potius, quã à Petro, aut à quoquã ministro tuo recognosceres:

gratiamq́, eorum, si qua est fidelium subditorum effusae in te uoluntati, & propensis studiis potius, quàm ministrorum operae, aut diligentiae deberes. quoniam sentire coepimus, Petrũ de officiis in te nostris ad tam altum apud te auctoritatis, & amplitudinis gradum peruenisse, nulla nostri, ex quibus ille creuit, habita ratione. Caeterum quoniam tibi aliter placet Caesar; mihiq́; imperatum est, ut extemplo Neapolim reuertar; parebo imperio. illud prius pro ea quam tibi debeo pietate Deos hominesq́; testatus, Neapolitanos, quoniam nullam esse apud te impensorum officiorum gratiam intelligunt, ac ne ea cognosci quidem, ut ab se profecta; posthac coactum iri sese totos sine ullo commodorum, aut maiestatis tuae respectu ad magistratuum, quos mittes, libidines cõformare: neq; illos iã pro ministris tuis, sed pro suis Regibus habituros. quae res quam multa & Regno Neapolitano, & tibi detrimẽta allatura sit; malo in cogitatione tua relinquere, quã in oratione mea ponere. Illud te pro tua humanitate rogatum

tum

tum uolo Caesar, ne me audire graueris breue hoc horae curriculum, dum Patriam meã purgo à causa horum motuum, atq; horum malorum, quae per hos dies urbem nostrã miserabilem in modum lacerarunt. In qua re illud me haud quaquam mouet, quòd Gonsalius aures tuas criminibus nostris impleuerit. Tantum enim compertum habemus ĩ te animi esse, ac roboris, ut de tãta re, nisi causa ex utraq; parte audita praeceps nõ facturus sis iudicium. Atq. utinã adesset Gonsalius: multo facilior esset nostra causa. Nam mihi de singulis rebus rogãti uera (sat scio) pro eius fide responderet. ita ex illiusmet cõfesśione ueritatem cognosceres. Nunc quoniã ille congressum uitauit; quippe ex quo inferiorem sese discessurum intelligeret, dabo operam, ut res quemamodum gestae sint plane cognoscas. Hic Caesar Sangrium interfatus, nihil esse ait, quòd ille plura oratione persequatur: sese enim ex scripto rem cognouisse; iamq; decreuisse quid fieri placeat: ac stare sententiam; nec mutari posse. Proinde reuertatur; Ciuitatiq; persuadeat, ut imperata faciat; ar-

misq́ positis Vicario dicto audiēs sit: bonoq́ animo suis uerbis Neapolitanos esse iubeat. sese enim de illorum fide, ac propenso studio omnibus locis perspecto nunquam dubitasse: neq. malam de illis opinionem unquā imbibiturum: eorum commoda & incolumitatem sibi magnae curae fore: breuiq́ Ciuitatis quieti, & tranquillitati se consulturum. Ita legatum benigne appellatum, gratiasq́ agentem ob tam mite responsum dimittit. Caeterum quoniam defensionem legati, ut supra diximus, scriptam Caesarianis tradiderunt, quam non licuit oratione complecti; cuius exemplum mihi ostensum est cum Neapolim accessissem rei diligentius cognoscendae causa, ea non mihi praetermittenda uisa est: quò causa utrinq. audita legentibus exploratius sit iudicium. remq́ sic exponemus, quasi Neapolitani Caesarem praesentem alloquantur. Ad caeteras calamitates, quas passi sumus, ac nūc cum maxime miseri patimur, ille etiam cumulus accedit Caesar, ut Vicarius tuus Petrus, qui inauditae crudelitatis exēpla in nos per summam iniuriam & immanitatem

tatē edidit, pro eo ut sese purget, ac meritas poenas deprecetur, nos ultro apud te criminibus insectetur; proditionisq; ac perfidiae reos faciat: illud fortasse existimans, sese causam suam aliqua ex parte subleuaturum, si studium, & operam nostram à se accusando ad nos ipsos defendēdos traduxerit. Quae quantum hominem fefellerit opinio, mox apparebit. Neq. enim defensio nostra ab illius accusatione potest esse disiūcta; neq. ueritas quocunq; orationis genere exponatur, minus elucebit. Illud igitur primum pro causae nostrae fundamēto accipimus Caesar, quo nullum esse potest firmius, ipsiusmet Petri confeßionem, quam ipsius chirographo consignatam habemus; omnium horum malorū causam fuisse Inquisitionem: Hic homo suamet confessione manifesto tenetur: quippe qui ipse Inquisitionis auctor fuerit; dum uel illam instituere studet; uel sermones de ea indies percrebescentes nō prohibendo, alit. quam rem praesertim nos tā saepe, tantisq; contentionibus ab illo efflagitauerimus; cum denuntiaremus, ac testaremur, quàm multa-

multarum turbationum, ac malorum causa futuri essent ij rumores. Quòd si ille quæcunque uoluit se semper Neapoli uel inuitis nobis effecisse gloriari solet, quanto hoc ei facilius fuit, omnium ordinum, atq. ætatum studijs & uoluntatibus cum illo coniunctis? Neque nos in obsistendo lenius, ut isti uolunt, aut moderatius agere potuimus; teq; Caesar appellare; Inquisitionemq; à te deprecari. nam periculum imminebat; resq; indies magis urgebat: cum praesertim Petrus quadam die Magistratui ciuitatis palam affirmarit, sese nobis inuitis Inquisitionem constituturum, tuq; longißime aberas Caesar, tanta belli mole implicatus, ut neque te adire interea possemus; neque si maxime adissemus, otij satis habuisses in tanto rerum discrimine ad legationes audiendas, controuersiasq; disceptandas: quam rem uix nunc impetrare potuimus bello confecto, Neapolitanaq; urbe in extremum discrimen adducta. Cumq; Inquisitionis nomen Neapolitano populo non modo odio & acerbitati, sed etiã morti sit; omnisq; dilatio periculosißima esset;

set; in eum profecto locum adducti eramus, in quo non leges modo, uerum etiam natura ipsa omnem salutis expediendae rationem honestam facit. Neque tamen nos longius protulit animorum concitatio, quàm ut consilijs, & studijs plebis cum Nobilitate consociatis obedientiam tibi debitam clarißima uoce profitentes, insigniaq; tua proferentes paratos nos esse praeferremus; omnes acerbitates subire, quin etiam mortem ipsam oppetere potius, quàm abominandum iugum ceruicibus nostris imponi pateremur. Nulla in re imperij maiestas per quenquam uiolata est: nullus ne minimus quidem apparitor attactus: quin etiã omnia nostra studia ad Magistratus tuos delata: atque etiam malefici per nos comprehensi, & iudicibus traditi. Ubi est illa, quam tantopere iactari, atque amplificari audio, proiecta Neapolitanorum contumacia? atque adeo quae in tanta rerum perturbatione, tantaq; animorum commotione maior excogitari potest moderatio? Igitur Petrus, cum hac uia consilia parum procederent, pollicitus est tandem, neque

se

ſe Inquiſitionem conſtiturum; neque quē-quam toto ſuo Magiſtratu conſtituere paſ-ſurum. Si in Inquiſitionis deprecandae ſimulatione longe aliud, ut iſti nos crimi-nari ſolent, latebat; ſi in ſocietate iungenda longe aliud ſpectauimus, moleſta profecto nobis fuiſſet haec Petri facilitas, & beni-gnitas: quae nobis cauſam tumultuū pra-cidebat; uiamq; ſceleratorum conſiliorum, ut iſti uocant, ad exitum perducendorum obſepiebat. Velim Caeſar *tum adfuiſſes, profecto admiratus eſſes omnium exultan-tem, ac ſuperfundentem ſe lætitiam: cogno-uiſſes, quibus praedicationibus, quãtis uo-luntatum ſignificationibus hoc beneficium Petri ſimus complexi; quàm amplis uer-bis illi publice gratias egerimus; cum illum parentem, et ſeruatorem noſtrum plauſibus & acclamationibus ſalutaremus: ac cum Diuinis prope laudibus hominis uirtutem & humanitatem cõiungeremus.* N*on igi-tur beneficium Petri ullam, ut iſti calum-niantur, arrogantiam noſtram prouexit; ſed contra ſtudia ad demiſſius et impenſius parendum accendit. Iam uero quae poſtea*

conſe-

consequutae sunt nouorum motuum causa, nobis nullo modo aßignandae sunt; sed illi ipsi Petro: qui si uere cogitationem de Inquisitione prorsus abiecerat, quid ita ab ijs, qui paulo apertius illam detestati fuerant, pauloq́ue uehementius in causa uersati, poenas per iudicium persequi instituit? animis praesertim à recentibus motibus nondum plane sedatis; idq́ue omni Ciuitate cõstantißime cõtranitente: quae sæpenumero illum publice ab ea mente, atq. incoeptò omnibus precibus deducere conata est. Ad*uersus quae omnia ille cum tã obstinato animo fuerit; neq. in ulla alia crimina homines uocarentur, quam quod eorũ sermones de Vicario liberiores fuissent, tumultusq́ue concitassent, quid aliud suspicari debuimus, quàm id spectare Petrum, ut hanc nouam uiam, quoniam prima parum proceßisset, ad diu concocta de Inquisitione cõsilia expediret? Quòd si priores motus uenia digni sunt, longe magis probandi sunt hi posteriores, quibus eidem causae resistebatur asperioribus uijs tentatae. Deinde cum eadem esset omnium* Neapolita*norum*

norum causa, quippe qui Inquisitionem aperte omnes detestati simus; ac societati nomina dederimus, quomodo supplicia, ad quae nonnullos in praesentia rapi uidebamus, non pro se quisque ad se eodem noxiũ crimine peruentura suspicaretur? Iam uero, si Inquisitio Neapolitanis induerat arma, ut ipse Petrus fatetur, quomodo putabat in ijs, quæ illam necessario cõsequuntur, eosdem quieturos, atq. adeo non multo acrius exarsuros, quanto grauius erat poenis quàm uerbis agere? Postremo Ciuitas suã ipsa causam damnasset, si à quibus causa ipsa acriter, ac libere fuisset defensa, eos poena affici passa esset. Tantis igitur acerbitatibus subacta Ciuitas cum legatos ad te decerneret, longum esset Caesar dicere, quàm ea re Petrus sit perculsus, quibus ille artibus, quibus cõtentionibus; quibus allegationibus; quibus postremo dimicationibus rem impedire conatus sit: quàm omnes in ea re auctoritatis, & potentiæ suæ neruos intenderit. Vt etiam accersitis Centurionibus populi; multaq́; de sua perpetua in Neapolitanum populum beneuolentia praefa-

praefatus, chirographum ediderit, quo non modo Inquisitionem in perpetuũ tollebat; sed etiam omnia delicta, omnemq; noxam Inquisitionis causa commeritam condonabat: quo populum ab Nobilitate abduceret. Aduersus tantam contentionem cum Ciuitas in incoepto perstitisset; legatosq; tandem decreuisset, tum uero Petrus, cui nullum consilium processisset, in rabiem uersus (dat enim animum ad libere loquẽdum tãti facinoris immanitas) tres miseros adolescentes apprime nobiles uix dum pubertatis annos ingressos nonnullis ante diebus cõprehensos per causam, quòd infimae quidam sortis homo, qui ob debitã perexiguã pecuniam praeter eorum oculos in carcerẽ ducebatur, ex apparitorum manibus illis (ut aiunt) adiuuantibus esset elapsus, quae causa semper leuissima habita est, eos igitur adolescentes ante arcem productos ab aethiope crudelissime iugulari fecit: iugulatosq;, ueluti imperij proditores per terrã trahi. Quae ex omni seculorum memoria in nulla barbaria audita crudelitas; quae foedissimi spectaculi deformitas si nos ad id

attraxiſſet, à quo ſemper natura & uoluntate remotiſsimi fuimus, quis tandem iuſto dolori non ignoſceret? cum praeſertim Petrus nullo titulo tantae crudelitatis facinus poſsit uelare. Nam ſi ſedãdorum tumultuum cauſam praetexit; hoccine fuit tumultus ſedare, an multo magis inflammare? Tu, cum tantae iniuriae, tantaeq́ crudelitatis facinus in oculis nobiliſsimi populi edas, animis praeſertim ob recentes dimicationes cõmotis et exacerbatis; quẽq́ populum tantum animi habuiſſe expertus ſis; ut ſocietate ſancita cupiditatibus tuis palam ire obuiam non dubitarit; motus te ſedaturum, ac non potius ad pernicioſam ſeditionem irritaturum ſperaſti? cum praeſertim multis locis uenia per leges populis detur, ſi malis uicti, nimijſq́ iniurijs, & aſperitatibus ſubacti arma in Magiſtratum conuertant; neque ab eius ſanguine manus abſtineant. Et tamen tanta fuit Caeſar Neapolitanorum moderatio; tantus imperij tui reſpectus, ut cum poſtero die Petrus per Vrbem equitaret; populuſq́ arma ſumpſiſſet; ac ſocietatem

omnibus

omnibus solennibus renouasset; in oculisq́ eius praeteruveheretur is, à quo tam insigni tamq́ execrabili iniuria esset affectus, recenti crudelitatis memoria animos stimulante, nihil grauius admiserit: sed iniurias suas, quarum poenas à noxio homine sumere, & iure poterat, & nemo prohibebat, tibi puniendas reseruarit. Et adhuc contumaces Neapolitanos, *ac superbos non pudet appellare? neq. quo nomine eius temeritas sit appellanda cogitat potius; qui quantum in illo fuit, maiestatem tuam in persona sua uiolandam obiecit? Iam uero seditionis, quae postea casu excitata est; & certaminum, quae inter populum Neapolitanum & praesidiarios tuos commissa sunt, nulla, si quis uere rem existimare uelit, in nobis culpa est. Qui si iniurias nostras armis ulcisci in animo habuissemus; nunquam eam facultatem pratermisissemus, quam Petrus ipse in publicum eo tempore prodiẽs expeditissimã nobis praebuit. cum praesertim non minore scelere (si scelus ullum in re tam iusta est ponendũ) praesidiarij tui, quam Magistra-*

gistratus uiolentur: in utrisque enim nominis tui maiestas laeditur: atq. adeo, cum magis ignoscendum esset iusto dolori, si arma uertissemus in eum potius, à quo tam grauem plagā accepissemus, quam in eos, à quibus nihil laesi essemus. Illud nō eximiae Neapolitanorum moderationis, incredibilisq; in te obseruantiae signū praetermittere non possumus Caesar, quòd cum Neapoli tanta sit omnium rerum colluuio; tantaq; exulum multitudo in eam Vrbem confluxerit; pleniq; sint carceres obaeratorum, ac maleficorum, capitalia etiam ausorum; qui omnes aut propinquitate, aut aliqua necessitudine, aut etiam noxae societate exules attingant, non modo carceres non sint refracti (quod primum fere esse solet seditionum opus) sed ne aedes quidem iurisdictionis à quoquam attactae. Habes Caesar uoluntatem in te, ac fidelitatem Neapolitanorum tuorum multis rebus perspectam: contra Petri iniurias, quae nulla honesta ad speciem re possint uelari. Quid reliquum est, nisi, ut Deum immortalem precemur, ut tibi eam mentem det, qua calamita-

lamitates miserae Ciuitatis tandem respicias? quae cum sese è tātis miserijs auctore de medio tollendo posset eripere, iureq́ posset, tanta tamen in te est pietate, tamq́ sancte nomen tuum colit, ut illud etiam in atrocißimo hoste suo uenerata sit. quae nūc misera iussu Petri, ac uoluntate hostilem in modum direpta, continentibus bombardarum ictibus ut tui nominis hostis uerberata, magnaq́ ex parte diruta ac deformata, habitatoribus pene uacua, ab omnium ope deserta, omnibus contumelijs iactata, iniurijs agitata, malis lacerata, omnia deniq́, quae captarum urbium extrema esse solent, perpessa, in tuam fidem, misericordiam, iustitiam confugit: à qua una malorum finem expectat, cum illorum poena, qui tantorum malorum ob cupiditates, ac libidines suas fuerunt auctores.. At Sangrius Neapolim *cum uenisset; Magistratusq́ in aedem Diui Laurentij conuenisset, plebs excita est: ex omnibusq́ urbis partibus, pluribusq́ agminibus ad tēplum concursus factus: momentoq́ temporis uestibulum, & circumiectae templo*

plateae

plateae armatorum plenae fuerunt. Cumq; Sangrius imperata Caesaris exponere coepisset; armaq; deponenda, ac sub Petri obedientiam redeundum dixisset; isq; sermo in uulgus manasset, rumor primum ac fremitus indignantium tota concione peruasit: qui mox in furiales clamores erupit; cũ omnes undique uociferarentur, Nobilitatem cum communibus inimicis cõspirasse; seq; ab illis, quorum impulsu ad arma ierint, desertos, ac proditos. Enimuero nullo modo id esse ferendum; sed arma ab exteris in ciues proditores uertenda; ferociter, ac minaciter conclamant. Iamq; sclopi displodi incipiebant; apparebatq; uim ultimam parari; Magistratusq;, ac qui cum illo erãt ex Nobilitate tanto circũfuso pauore perterriti; consilijq; inopes omissa publica cura pro se quisque, quomodo tantae se procellae subtraheret, quaq; euaderet, circũspectare. Neque dubitabatur, quin furore ardens multitudo atrocia crudelitatis exempla in Nobilitatem editura esset. Caeterum Ioãnes Franciscus Caraciolus periculum audacia discussit. Is cum armatorum glo

bo,

bo, quos circa se habebat, templo prosiliens, cum manu intenta silentium fecisset; quis uobis, inquit, rabiem istã obiecit? quousq; furor uester progredietur? Nobilitatemne ad cædem deposcitis? En ego primus iugulum offero: hoc ferite: per meum enim latus Nobilitas *uobis petenda est. Cum ad primum aspectũ hominis multitudini acceptißimi; cuiq; magnam fidem plebs habebat tumultus, quo paulo ante omnia ardebant, conticuisset;* Caraciolusq; *homines commotos sensisset; apta tempori oratione subsecutus iras permulsit. Docuit. n. nullam subesse fraudem; armaq;, quae contra Petrum iustißimae causæ induerint, quæq; ad eum diem, nulla contracta perfidiae noxa, tractata sint, posthac sine ingenti flagitio retineri non posse: contra* Cæsarem *enim Regem suum, qui ab illis discedi imperet, Neapolitanos ituros. Dum licuit, sese illis non modo socium, sed Ducem præbuisse: nunc se tanto crimine Regi suo non obstrictum: sed in priuatas ædes illico recessurum: sagoq;, & armis positis, togam resumpturum; pacatumq; in publicum proditu-*

rum. Idem ut illi faciant, hortatur. Non tam oratione, quàm auctoritate uiri, quae apud multitudinem supra omnia ualet, mitigati qui furentes ira uenerant, quieti in sua se tecta recipiunt. Ex imperio igitur Caesaris arma posita sunt; obedientiaq; Petro reddita, pacata Ciuitas fuit. Petrusq; potens rerum factus Ciuitatem centū millibus aureorum numum multat: ac cētum ex Neapolitanis, quorum in praelijs, & tumultibus insignior ardor animorū fuerat, exilio damnat. quæ tamen multa paulo post à Caesare Ciuitati remissa est; numerusq; exulum ad uiginti redactus: qui etiam haud multo post patriae sunt restituti, praeter Mormilium, & Caraciolum ac Suessanum. Nonnulli tamen uoluntarium exilium sibi consciuerunt: in quibus fuit Bozutus; qui acriter in causa fuerat uersatus, uehementemq;, & liberum oratorem egerat.

CAEDES PETRI LVDOVICI FARNESII PLACENTIAE DVCIS.

NEAPOLITANAE seditioni, ne eo anno ulla Italia pars domesticis tumultibus intacta esset, caedes Petri Ludouici Farnesij Placentiae, ac Parmae Ducis continuatur, quae Placentiae coniuratione principum ciuitatis facta est. Eam coniurationem nunc exponere pergam. Petrus Ludouicus simulatque Ducatum inijt, longe diuerso a superioribus institutorum genere uti coepit. Pontificij. n. Legati, eorumq; Vicarij, ne potentiorum odia bono publico sibi irritarent, illorum cupiditatibus seruire consueuerant: arrogātiamq; nobilitati natura insitam cōniuendo alebant. Quare illi legum metu soluti libidinem pro lege habētes, omnibus iniqui-

tatibus tenuiores & rusticanos uexare; cotumelijs afficere; bonis etiam et fundis per uaria calumniarum genera euertere. At Petrus Ludouicus contrariam gerendae Reipublicæ, ac maxime popularem rationem ingressus, quod boni erat in Pontificio imperio, retinuit; quod mali, præcidit. nam immunitates à tributis & oneribus aut seruauit; aut illa non multum auxit, & effrenatam Nobilitatis licētiam iudiciorū seueritate; æquabilitateq́; iuris dicēdi plane sustulit. Quin etiam, quo nihil popularius est, facilem aditum ad se omnibus patefecit: statosq́; dies habuit, quibus in publico proceribus praesentibus ad querelas humilium & tenuiorum audiendas posita sella sedebat: seq́; iniuriarū illis factarum acerrimum uindicē aperte ferebat. Quibus artibus duas res, ut necesse fuit, est assecutus: nam plebis, & agrestium animos mira beneuolentia in se firmauit, & Nobilitatis inexpiabile odiū sibi irritauit. Hoc enim fere est Nobilitatis uitium, iniuriam sese accipere putant in eo, quod facere prohibentur. Vulgo igitur indignari primo-

res

res; ac fremere, sese tantae nobilitatis Proceres ab aduētitio homine ita cōtemni atq. omni dignitate spoliari. Cui uero non apparere, quid ille ijs simulatae aequitatis artibus moliatur? nimirū ut per has species miserorum subleuandorum Nobilitate in ordinem coacta: omniq́; auctoritate & resistendi audacia Proceribus sensim detracta illos tandem, simulq́; plebem ipsam inani defensionis specie in praesentia laetam ac deceptam arctissimis seruitutis uinculis constringat; indomitasq́; cupiditates in illos, si iugum acceperint, exerceat. Non intelligere nec curare ista imperitam multitudinem, quae futurorum improuidens praesentia tantum amplectatur. diuersa esse debere ipsorum consilia, ac futurū tēpus spectare; nascentisq́; mali initijs antequam uetustate corroboretur, obstare. Ægros sua sponte animos Ferdinādus Gonzaga Mediolanensis Ditionis Vicarius, assiduis stimulis insuper incitabat. Is & priuatim multis de causis Farnesiae genti erat infensus; & publice magis in dies in illum acuebatur. Nā multi ex Ditione Mediolanēsi

tri-

tributis et exactionibus sese subtrahẽtes, in Ditionẽ placentinã immunitatũ & aequabilitatis iuris fama attracti cõmigrabãt: ibiq; sedes & domicilium collocabãt. Et in lite, quae per eos dies inter utrãq; Ditionem de oppido quodam Romagnesio intercessit, Petrus Ludouicus cedere Mediolanensibus noluit: sed acrem sese iurium Ditionis suae uindicem praebuit. Hominem igitur Gonzaga ad Caesarem assidue criminari: ac formidolosum accolam dicere, res nouas aperte molientem: quarũ occulta consilia cum Gallis concoquat. Indicio esse, quòd superioribus mensibus Strotio, ac Gallicis copijs nõ modo tutum transitum per suos fines dederit; sed commeatibus etiam iuuerit; amnes pontibus strauerit; omnibusq; rationibus iter expediuerit. Illud inuidiã inprimis augebat, quòd Genuensium motuum, & caedis Ioannis Auriae auctor haud dubie insimulabatur. Quae tamen res nunquam constitit. Quin contra Apollonius eius intimus scriba, cui omnia arcana credere solebat Petrus Ludouicus; quiq; omnium occultorum administer

nister semper fuit, ut nullo modo eius notitiam tanta res effugere potuerit, tribus annis Mediolani in carceribus continēter adseruatus, cum ab eo tormentis ea res saepe quaesita esset, constantissime semper negauit herum suum, aut auctorem eius caedis, aut omnino affinem fuisse. Ad haec constans, neque ea uana fama erat, quae nescio quomodo emanarat, cum Farnesius filius Legatus exercitum Pontificium in Germaniam ad Caesarem duceret; ad parentēq; inuisendum paulum ex uia flexisset; auctorem illi fuisse Petrum Ludouicū, ut florentissimas copias in Ditionem Mediolanensem conuerteret: quam ab omnibus rebus imparatam Caesare tanta mole belli in Germania implicito, Gallisq; opē suam tam propinquam deferentibus nullo negotio, nemineq; resistente in potestatem suam redacturi essent. quod consilium Farnesius, ut supra diximus, aspernatus est. Quarum rerum Petrus Ludouicus cū sese apud Caesarem insimulari sensisset, nunquam se purgare satis potuit: Atrebate pro Caesare nuntijs respondente, maiorem fidē haben-

habendam Gonzagae, & Mediolanensibus uera scribentibus. Quin etiam Caesar Alexandro Vitellio suadenti, ut ad suspiciones de Farnesiorũ fide susceptas prorsus extinguendas Vrbem Senas illis donaret; se ne pinnam quidem de Italiae Vrbibus, aut Farnesiis, aut cuiquã mortalium concessurum respondit. Ad hoc nunquam adduci potuit Caesar, Pontifice omni ope contendente, ut concessionem fiduciariae Ditionis auctoritate sua cõprobaret: cum responderet, si Placentia & Parma iuris essent Romani imperij, suae fidei non esse, quicquam de rebus imperij largiri; si Pontificij, tum eas esse Pontificis partes. Quin etiam in literis, quas ad Petrum Ludouicum dabat, nunquam solitus erat adscribere, Duci Placentiae, ac Parmae; sed ueteri titulo Ducatus Castri hominem nominabat. Ex tanta igitur, neque ea obscura uoluntatum exulceratione; animisq́ tã utrinque suspectis occasionem arripientes quatuor primae nobilitatis Placentiae proceres de Petri Ludouici caede coniurant: Augustinus Landus Comes Complani, Ioan-

Ioannes Anguisciola, Ludouicus Confalonerius, Alexander Pallauicinus: singuli Petro Ludouico, praeter communem causam priuatis iniurijs infensi. Ii studijs cum Gonzaga consociatis cum Caesarem accusationibus diu fatigassent; illeq́ incertus animi fluctuaretur, interuenit res parua dictu, quæ Caesarem ad eum diē nutātem in coniuratorum sententiam tandē attraxit. Quæ res documēto erit, à quā paruis saepe, & neglectis rebus magni motus excitentur; Regnaq́ interdum euertātur. Exegerat Petrus Ludouicus illis forte diebus quod reliquum erat triremium Flisco uenditarum pretium. fuit aūt ad aureorū numum quatuordecim millia. Eā pecuniā in interiore cubiculo sub lecto collocarat. Cumq́ forte per eos dies, Ioā. Bellaius, Cardinalis Gallus Romam petens illac iter faceret, Petrus Ludouicus, ut uirum eminētis dignitatis apparate, ac magnifice acciperet, mille aureos numos ex eo loco prōpsit. Motus eo in loco factus; ac mentio pecuniæ in aduentu Proceris Galli per exploratores à Gonzaga cognita; suspicionē iniecit, in-

gentem aliquã auri uim à Gallorum Rege ad Petrum Ludouicum hominem Caesari suspectae fidei missam ad res in Italia miscendas. Huic suspicioni fidem alius casus affirmauit. Nam cum paucis interiectis diebus Petrus Ludouicus Parmã esset profectus, cubicularius quidam, cui in primis Petrus Ludouicus confidebat, diligentioris custodiae causa in eo cubiculo iussu heri cubabat. Is cum sacram uirginem, cum qua incestam consuetudinẽ habebat, quadam nocte de more cubitum secum accersisset, illa admirata causam mutati cubiculi quaesiuit. Ille, ut amantes nihil inter se tecti habere sciunt; simul ingenio uanus, & iactans ut se existimatione summi apud Principem gratiae, & fiduciae loci ad amatam magis commendaret; mentitur immanem auri uim ibi reconditam adseruari: eiusq; custodiam sibi uni ab hero creditam. magnas enim res Pontificem, & herum moliri. Illa muliebriter loquax in coenobium reuersa rem sodali aperit: illa alteri: & tertia quartae: & sic deinceps, donec res ad omnium uirginum notitiam

titiam peruenit: & ab illis ad cognatas & affines, quibus mos est inclusas uirgines subinde inuisere: quae uiris suis ea, quae à sacris uirginibus audierant, fando narrarunt: Viriq; inter se, quae ex coniugibus singuli cognouerant, communicant. Ita res tota Vrbe breui diuulgata ab exploratoribus, quorum urbs plena erat, ad Gonzagam illico perfertur. Ille Caesarem certiorem statim facit. Enimuero Caesar non iam procrastinandum statuere; sed de caede adhuc retractare: illa excepta, caeteris assentiri. cum Ludouicus Gonzaga, Anguisciolae affinitate iunctus, missu cõiuratorum ad Gonzagam, & Caesarem ultro citroq; ititaret, omniumq; consiliorũ internuntius, & interpres esset. Igitur duo ex coniuratis Landus & Anguisciola cum sperarent Caesarem tantis iniurijs irritatum rem factam haud improbaturum, non diutius procrastinandum rati alias causas praetexentes, Genuam se conferunt: quo etiam ea de causa uenerat Gonzaga, per speciem uxoris, quae ex Regno Neapolitano aduenerat, excipiendae. Ibi ser-

mones inter se conferunt: ac quemadmodum ducenda res sit, constituunt: Placentiamq; reuertuntur. Multorum literis, & nūtijs monitus fuerat Petrus *Ludouicus, caueret sibi. Consilia enim de eius pernicie agitari. quibus ille fidem nunquā habuit: cum adduci non posset, ut crederet, superstite* Pontifice *parente, tāto uindice quenquam tantam rem ausurum. cum praesertim arx noua, quae ad recentem muniendi formam, approperato opere aedificabatur, ad eam altitudinē esset perducta, ut haud procul à summo abesset. Ac ne ea quidem re motus est; qua à plerisq; in omen, ac prodigium accepta est. Aquila enim (quod est* Caesaris *insigne) circiter quindecim continentes dies ante cadē factā interdiu supra arcē alis suspensa apparuit. Ibi cū aliquādiu circumuolasset, tandem auolabat. Coniurati Placentiam reuersi multas et expeditas facultates habuerunt hominis interficiendi: medius enim inter illos per* Vrbem *circūuectari solebat: sed arcem ueterem, quod erat* petri *Ludouici domicilium, locum caedis destinarunt: ne si extra illam*

rem confecissent, arx in potestate Farnesiorum remaneret. Igitur cum dies constitutus uenisset, Anguisciola & Confalonerius cum clientibus sclopos breuioris formae sub ueste tegentibus arcem de more ingrediuntur. Cumq; in aulam penetrassent, Confalonerius cum comitibus subsistit. Anguisciola, cui cum Petro Ludouico familiarior erat usus, cum uno tantum comite primum cubiculum ingreditur: cum iam Petrus Ludouicus à prandio in cubiculum interius secessisset: ibiq; deambulare coepit signum constitutum à Lando expectans. Landus paulo post cum haud exiguo clientium numero (neque erat comitatus suspectus; quòd eorum magnum numerum, ut summae nobilitatis Proceres circũ se semper habere consueuissent) arcem ingreditur: quae Praetorij quoq; usum habẽs Magnatibus Principem adeuntibus semper patebat. statimq; ingressus sclopum, ut conuenerat, displodit; ac stationem, quae erat ad portam eorummet hastilibus arreptis improuiso, ac nihil metuentem adortus obtruncat; portamq;

tamq́; in suã potestatem redegit. Sclopi sonitu exaudito Anguisciola subito in interius cubiculum irrumpit. Ibi Petrum Ludouicum inermem omnibus membris captum, & ad sustinenda arma inualidum gladio transfigit. Eodem temporis momento Confalonerius Germanos corporis stipatores, qui omnes in aula hastilibus positis aleae erant intenti; sclopis in incautos displosis necat. Euestigioq; Pallauicinus, qui extra arcem cum magna armatorum manu in proximo substiterat, sonitu sclopi exaudito, accurrit; atq. intra arcem cum tota manu à Lando accipitur. Proceres foribus obseratis; arceq́; in potestatem redacta, bombardae ter displosae sonitu signum Caesarianis dant: qui magno numero à Gonzaga missi nocte iter fecerant; atq. in finibus ditionis Mediolanensis prope Placentiam circiter passuum millia decem occulti substiterant. Fama de caede Ducis tota Urbe diuulgata ingentem tumultum subito excitauit: populusq́; omnis momento temporis in armis fuit; & in areã ante arcem omnis multitudo conuenit. Proce-

res exanime corpus ex fenestris in aream proijciunt: Tyrannumq; sese interfecisse clamitantes cōcitatam iram mitigare student. Eorum orationē plebs auribus aspernatur: seseq; acerrimos conscelerataе caedis fore ultores, minaciter uociferantur; momentoq; temporis, equitum alae armis arreptis, equisq; conscensis, se populo adiungunt. Quibus rebus perculsi Proceres animo concidunt. iamq; fugae consilium coeperant; ni plebs area nescio qua de causa relicta in partem Urbis ab arce aduersam concessisset. quare Proceres iterum collectis animis manere constituunt. Interea Caesariani pluribus agminibus Placentiam peruenientes in arcem subinde introducuntur. Sub uesperum Alexander Interānas copiarum Praefectus optimum factu ratus ad Parmam praesidio firmandam accedere, ne ea quoq; Vrbs ab hoste tentaretur, cum equitatu; atque omnibus copijs, quae merebant, Placentia discedit. plebs cum se solam relictam; militumq; praesidio nudatam uidit: ipsa quoq. arma ponit: seq; unusquisque in sua tecta recipit.

proce-

Proceres affirmantes sese in Ecclesiae ditionem redituros libentissime fuisse, ni superstitem Paulum necis filij haud dubium uindicem merito horrerent; Urbem in potestatem redactam Caesarianis tradunt. Illudq́ omittendum non est; in Caesaris nomine proclamando, nonnullos clarissima uoce nomen Romanae Ecclesiae subiecisse: mansueti imperij, ac populos oneribus minime grauantis memores. Ita nobilissima Vrbs uirtute Iulij secundi Romanae Ecclesiae adiecta successorum culpa ab ea abijt. Interea Sfortia Comes Fani Florae, qui tum forte in finibus Parmensibus erat, caede audita statim Parmam aduolat; Gonzagae monitis auribus non admissis; qui magnopere homini suadebat, ne sese Caesaris tanti principis in cuius ipse clientela esset, uoluntati opponeret; neue in rebus Parmensibus interponeret: cum respondisset, se quidem summa studia Caesari debère, nunquam inficiaturum; Verum longe arctiore, & affinitatis, & beneficiorum necessitudine Pontifici obnoxium: quem deserere, non esse fidei suae. Illum igitur

Parmenses subito Vrbi, & armis praeficiunt, cum quatuor armatorum millia ex prouincialibus delectibus Vrbē intrassent. Mox nuntij à Gonzaga superueniunt; vrbem, quae esset iuris Mediolanensis, Caesari tradi postulantes. Iis de Magistratus et consilij sententia Sfortia respondet, sese Ecclesiae Romanae fidelissimos semper fuisse. proinde neminem dominum, nisi illam, aut quem illa dedisset, unquam habituros. Eodem tempore Ioannes Angelus Medicius vicarius Legati Bononiensis re cognita incredibili celeritate sex peditum signa conscribit: citatumq; agmen Parmam rapit: Vrbemq; ingressus non parum Parmēsium animos cōfirmauit. Neq; multo post Octauius filius eo peruenit; nouas copias secum ducens: ut esset peditum merentium numerus omnino triummillium, equitum quadrigentorum: quo praesidio Vrbe firmata Octauius discedit. cui successit Praefectus Camillus Vrsinus à Paulo missus. Arci autem praefectus est Mutius Mutus Romanus ciuis: qui illam Octauij nomine obtinebat. Petri Ludouici caedes

haud dubie magnorum motuum, magnarumq; turbarum causa Italiae futura fuerat; Gallosq; & Caesarem inter se non sine ingenti totius Europae motu funesto bello commissura; si aut Paulo uita longior cõtigisset; aut Franciscus Gallorum Rex nõ paulo ante discessisset. Neque enim dubitatur, quin Franciscus inexpiabili odio Caesari infensus; quique cogitationem de eius pernicie omnibus cõsilijs semper aluisset; occasionem Pontificiae societatis, non à se appetitae, sed ultro cupidissime delata esset arrepturus. cum praesertim de Pontificis societate, & constantia tantis à Caesare & iure, & in existimatione, & in sanguine affecti iniurijs haud quaquam esset dubitandum. Cùm etiam specioso, & populari titulo Italicae libertatis asserẽdae, ac Ducis in Mediolanensi Ditione constituendi multos ex Italicis Principibus, ac populis si non ad apertam societatem, saltem ad opem occulte ferendam sese attracturos, haud desperandum esset. Mors Francisci peropportuna quieti Italiae fuit. Henricus enim, etsi neque animum

mum

mum imbellem gerebat, ut res postea docuit; neque cursum Regni sui imbellē transire in animo habebat, tamen alienum tempus ratus, Caesarem in tanto felicitatis cursu, atq; in tam alto fastigio: Germania perdomita, collacatum bello lacessere; simul Regni sui curam propiorem sibi ducens, initia sua in rebus dissoluta parentis negligentia multifariam collapsis restituendis & emendandis ponere decreuerat. Nullis igitur persuasionibus, nullaq; magnarum rerum spe a Paulo ad belli consilia potuit impelli. qua spe destitutus Paulus, ad illud consilium, quod reliquum erat, Caesarem sibi placandi necessario conuertitur. Caeterum commodius uisum est per nepotes rem tentare. Mittitur igitur Margaritae, & nepotum nomine ad Caesarē Iulius Ursinus. qui cum in eius conspectum uenisset, deplorata primum miserabili Petri Ludouici caede, se à Margarita, & fratribus Farnesijs missum dicit, oratum, ut Farnesios, quos in fidem acceperit; quin etiam affinitate sibi iunxerit; miseros & orbatos tuendos

ſuſcipiat: ac Placentiam illis imperet reſtitui. Comiter, & blande accipit Urſinum Caeſar; benigneq́, reſpondet. Bono animo ſint Farneſÿ. ſeſe enim illos filiorum loco ſemper habiturum: neque ope ſua unquam deſerturum. Quod ad Placentiam attinebat, ad Grãuelanum hominem reÿcit. Granuelanus ab Vrſino aditus longe alio uultu, lõgeq́, alia oratione hominem accipit. Perfidiam enim Petri Ludouici grauiter incuſat: à quo occulta cõſilia cum Gallis Caeſaris in Italia euertendi agitata ſint. Ea omnia emanaſſe; ac Caeſari plane eſſe comperta: nam illo auctore Ioannem Auriam caeſum: ut Fliſcus rerum potens factus, Gallos Genuam introduceret: atq; illinc Galli cum maximis copÿs alpibus ſuperatis; hinc ipſe cum Italicis uiribus Mediolanenſem Ditionẽ inuaderent. quibus de cauſis Margarita *Regis filia, Farneſio Cardinali in matrimonium dabatur. Diſcuſsiſſe Deum immortalem nefaria conſilia. Neque uero iniuſſu Pontificis tantas res moliri auſurum fuiſſe Petrum Ludouicum; quas ſine illius opibus, ne*

exequi

exequi quidem potuisset. quinimo cui non apparere Pontificem eiusmodi consilia iam diu animo uoluentem ideo Caesarem ad bellum in Germaniam suscipiendum hortatum esse, ne Caesar tanta negotiorum mole implicitus res Italicas respicere posset; ac proinde iter sibi expediret ad cogitata perficienda? Vrsinus nõ se ad Petrum Ludouicum purgandum missum dicere; neque ea se à Farnesiis mandata habere; sed ad ipsos Caesari commendandos. qui, qualiscunque tandem Petrus Ludouicus fuerit; egregiam ipsi, & sinceram fidem erga Caesarẽ semper coluerint. proinde cum ipsi extra omnem noxam sint, non debere Petri Ludouici consilia, qualiacunq. fuerint, ipsis fraudi esse. Instare proinde, ut Placentia illis restituatur. Hic Granuelanus dicere, Placentiam & Parmam notae Ditionis Mediolanensis semper fuisse: quae Ditio sit iuris Romani imperij: neq. fidem Caesaris, aut iustitiam ferre, ut is iura imperij imminuat; quae contra amplificare debeat. Placentiam igitur nullo modo restiturum Caesarem quin cõtra po-

ſtulare, ut Parmam quoque tradant. Id ſi facere in animum inducant; Caeſarem, tot Ditionibus, ſiue in uno, ſiue in pluribus ex Regnis ſuis malint, rem cōpenſaturum, quorum uectigalia, non modo ea, quae ex Placentia & Parma percipiantur, aequēt; ſed duodecim millibus aureorum numum ſuperent. Urſinus ad Caeſarem reuerſus negat Pontificem Parmam unquam traditurum; aut compenſationem acceptu- rum: cum praeſertim illud conſtet Placentiam & Parmam in ius Pontificium multis abhinc annis ceßiſſe. Negare id Caeſar: ſeq; paratum dicere, ut res per iudicium cognoſcatur: aequorumq; iudicum ſententia libentißime ſe ſtaturum confirmare. Urſinus reſpondere: ius eſſe, ut eiecti prius in poſſeßionem reſtituantur; deinde res in iudicium ueniat. Nihil opus eſſe, reſpondere Caeſar, tot ambagibus: nam ſi Farneſij etiam ſine iudicio doceant, Placentiam & Parmam in Pontificem translatas, ſeſe Placentiam illico reſtituturum: eius rei ſe fidem dare. Cum hoc reſponſo, quod de ſcripto datum

ſecum

ſecum tulit; dimittitur Vrſinus. Cui etiam Caeſar literas dedit ad ipſum Pontificem humaniſſime & peramanter ſcriptas. quae res illis initium fuit literas inter ſe dandi; quo officio poſt caedem Petri Ludouici uterque abſtinuerat. Legatione renuntiata; literiſq; Caeſaris Pontifici redditis, iterum reuertitur Vrſinus, dato mandato, ut inſtet de Placentiae reſtitutione: quae haud dubie cum Parma poſtquã oppignerata fuit, ex nouo foedere translata ſit in Romanam Eccleſiam. tabulas ſe interea foederis, & translationis perquiſituros; exemplumq; illi, quod Caeſari oſtendat, tranſmiſſuros. Pauloq; poſt, tabulis inuentis ad Vrſinum exemplum mittitur. Is illud Caeſari oſtendit; ac promiſſi fidem implorat. Caeſar laetari ſe in primis dicit, facultatem ſibi ex eo foedere dari, qua ſine inuidia rerum Imperij alienatarum Farneſijs, qui filiorum charitatem apud ſe obtineant, gratificetur. quãquam ſeſe eius foederis, haudquaquã memorem eſſe. neq. id mirum: nam tum, cum ſancitũ dicatur, ſe in media adoleſcentia, iuuenilibus

libus cogitationibus, ac lusibus animo distento, neq. rebus gerendis uacante; omnibus, quaecunq. ad se scribae & ministri deferrent, subscribere solitum; plerunq. ignarum quae in scripto continerentur. Mendoza igitur Legato suo apud Pontificem, qui tum erat Senis, per literas mandat; ut tabulas foederis inspiciat: ac si in illis Placentia, & Parma Ecclesiae Romanae cessum scriptum sit; Placentia euestigio Farnesijs restituatur. Vrsinus cum ijs mandatis laetus reuertitur; rem confectam putans. atq. in itinere, literis Caesaris Mendoza Senis redditis, illo comite Romam peruenit. Romae foedus Mendoza ostenditur, non in tabulis ipsis archetypis, in quibus Caesaris chirographum esset; sed codex, qui in mole Hadriani adseruabatur; in quem iura Ecclesiae Romanae describi solent. In hunc, testibus praesentibus, & complurium scribarum chirographo descriptae erant foederis tabulae: archetypi inuenti non sunt. Fama est, Clemente Pontifice mortuo, scribam illius quendam, Neapoli eas tabulas, quae erant apud

apud se, Cæsari occulto tradidisse, eius gratiam eo facto captans. Mendoza re inspecta, ac Iurisperitis consultis, de eorum sententia respondet, fidem nullam habendam codici, aut tabulis Caesare non monito, neque eius legato adhibito, descriptis. nihil igitur se facere posse, nisi Caesare consulto. Tertio igitur ad Caesarem mittitur Vrsinus: qui nihil impetrare potuit; Caesare semper excusante, fidem suã nõ ferre, ut res Imperij alienet. Itaq; omni à Cæsare spe destitutus Paulus, omissa consilia cum Gallis repetit; eaq; cum Henrico iterum moliri coepit; quæ suo loco scribemus.

FINIS.

ERRATA

	Pag.	V.
Lauiniæ. l. lauaniæ.	6. b.	6.
acco. l. accō,	40 b.	21.
conuertat. l. conuertant.	41 a.	18.
ſi hi l. ſibi	52 a.	16.
Illud. n. l. Illud unum.	79 b,	6.

Cum Licentia Superiorum.